

บทที่ 3

สถานการณ์ความมั่นคงในประเทศไทย : รายงานและการวิเคราะห์

ในบทนี้ แสดงข้อมูลเชิงประจักษ์ตามความหมายเชิงปฏิบัติการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ที่มีองค์ประกอบรวม 5 ประการ คือ การป้องกันภัย (Safeguard) มิให้เกิดความเสี่ยงเกิดขึ้นต่อปัจจัยสำคัญหรือเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญ (Vital Core) ของมนุษย์ทุกคน (All Human Lives) จากภัยที่ล่อแหลมหรือภาวะคุกคาม (Critical Pervasive Threats) ในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ความมั่นคงของมนุษย์เสียไป ทั้งนี้ เพื่อยังผลให้มนุษย์ในสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพของคน และบรรลุเป้าประสงค์ของชีวิตอย่างครบถ้วนในระยะยาวที่สอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์และกระบวนการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในสังคม โดยเน้นการมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (People-Centered) โดยมีรายละเอียดของความหมายเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ด้านการป้องกันภัย ประกอบด้วย สององค์ประกอบหลัก ส่วนที่หนึ่งประกอบด้วย (1) การบ่งชี้ภัยคุกคามที่ล่อแหลม (2) การป้องกันหรือปราบปราม (3) การบรรเทาจากภัยคุกคาม และ (4) การปฏิบัติการแก้ไขหรือบรรเทา องค์ประกอบที่สอง คือ การประมวลผลวิเคราะห์และการคาดการณ์สถานการณ์

ประการที่สอง เป็นการพิจารณาขอบเขตของเรื่องหรือแก่นหรือประเด็นสำคัญตามที่สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) ได้ระบุไว้ว่า การเจาะประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ให้แคบ มุ่งสู่เรื่องที่สำคัญและจำเป็นที่สุด เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้อย่างบังเกิดผลเป็นเรื่องที่สำคัญ

ประการที่สาม กลุ่มเป้าหมายของความมั่นคง รวมถึงมนุษย์ทุกคนตามแนวคิดของประชาชนเป็นศูนย์กลางทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชน เนื่องจากประชาชนเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าประสงค์ที่สำคัญของการพัฒนา

ประการที่สี่ ภัยคุกคามที่ล่อแหลมต่างๆ หมายถึง ลักษณะภัยคุกคามโดยตรง อาทิ การก่อการร้าย การทำสงครามทำลายล้างในรูปแบบต่าง ๆ และลักษณะภัยคุกคามโดยอ้อม เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ การกินอาหารที่มีสารพิษเจือปน

ประการที่ห้า กระบวนการพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของชีวิตอย่างครบถ้วนในระยะยาวนั้น ต้องสอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมอย่างยั่งยืน สำหรับบริบทสังคมไทย โครงการการศึกษาและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ โดยคณะผู้ศึกษาภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) ได้กำหนดขอบเขตโครงการพัฒนามาตรฐานตัวชี้วัด ดังนี้

1. หน่วยวิเคราะห์เป็นระดับตัวปัจเจกบุคคล (Individual) ไม่ใช่ระดับสังคมหรือระดับประเทศ และต้องสอดคล้องกับวิถีของความเป็นไทย

2. กลุ่มเป้าหมาย รวมถึง มนุษย์ทุกคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนไทยไม่แยกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ผู้ถูกคุกคาม

3. ประเด็นของความไม่มั่นคง (Insecurity Issue) พิจารณาจาก 3 ประเด็น คือ

3.1 ปลอดภัยจากความขาดแคลน

3.2 ปลอดภัยจากความกลัว

3.3 การมีโอกาสเท่าเทียม

4. ทิศทางและระดับความรุนแรง (Direction and Level) โดยดูจากทิศทางที่ผลักดันกัน
การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงแก่มนุษย์ในสังคม

5. ความครอบคลุม (Coverage) โดยพิจารณาขอบข่ายขององค์ประกอบในแต่ละมิติ เช่น ด้านสุขภาพ
ด้านการศึกษา

6. ปัจจัยแห่งความไม่มั่นคงตามกรอบสากลเป็นหลัก กล่าวคือ มุ่งพิจารณาจากปัจจัยภายนอก
หรือภาวะปัจจัยควบคู่กับปัจจัยภายในตัวตนหรืออัตตปัจจัยควบคู่กันไป

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมหลักฐานอ้างอิง ทั้งจากข้อมูลเชิงสถิติและ
เชิงพรรณนา รวมทั้งการรับฟังประเด็นปัญหา การประมวลความคิดเห็น และข้อมูลย้อนกลับจากการประชุมระดม
สมองของคณะทำงานจัดทำรายงานสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย หน่วยงานหลัก คือ

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมระดับกระทรวง ทบวง กรม จำนวน 24 แห่ง

3) ที่ปรึกษาโครงการ ได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทั้งนี้ ได้ร่วมพิจารณาข้อมูลของกรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์และ
โครงสร้างของมิติ ดัชนี และตัวชี้วัด รวม 11 มิติ ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) อาหาร 3) การศึกษา 4) ศาสนาและ
ความเชื่อ 5) ที่อยู่อาศัย 6) สิ่งแวดล้อม 7) บุคคล 8) ครอบครัว 9) ชุมชน 10) เศรษฐกิจ และ 11) การเมือง

การนำเสนอข้อมูลในบทนี้ เป็นการนำเสนอตามลำดับหัวข้อในแต่ละมิติดังต่อไปนี้ ได้แก่

■ **ส่วนที่หนึ่ง** ประกอบด้วย 1) ชื่อมิติ 2) คำนิยาม 3) ความสำคัญ

■ **ส่วนที่สอง** ประกอบด้วย 1) ชื่อดัชนี 2) ตารางแสดงค่าข้อมูลของตัวชี้วัดในแต่ละดัชนี
รวมข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น และการเปรียบเทียบผล 3) ความสำคัญของตัวชี้วัด 4) สถานการณ์

รายละเอียดค่าแสดงข้อมูลของรายการข้อมูลทั้ง 11 มิติ จะปรากฏในภาคผนวก ก และ
รายละเอียดประกอบรายการข้อมูลดังกล่าว อาทิ แหล่งข้อมูล ประชากรกลุ่มเป้าหมาย วิธีการเก็บข้อมูล
หน่วยวิเคราะห์ จะปรากฏในภาคผนวก ข

มิติที่ 1 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพ หมายถึง การที่มนุษย์มีสุขภาพะทั้งด้านร่างกาย (Physical) จิตใจ (Mental) และจิตวิญญาณ (Spiritual) โดยพิจารณาจากการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ทั้งด้านป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพ

ความสำคัญ

ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health Security) ถือเป็นมิติหลัก 1 ใน 7 องค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ตามโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หมายถึง ประชาชนมีสุขภาพดี ปลอดภัยจากโรคติดต่อต่าง ๆ และความเจ็บป่วยอื่น ๆ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาล (UNDP, 1994, หน้า 22-38) ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระดับของคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการที่ปัจเจกบุคคล ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและชุมชนนั้น ๆ

จากรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ประจำปี 2546 (UNDP, 2004) จัดทำโดย สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้รายงานถึงโครงสร้างดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index or HAI) โดยมีการกำหนดดัชนีสุขภาพที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่

- 1) อายุขัย (หมายถึง อายุขัยเฉลี่ยแรกเกิด)
- 2) การมีสุขภาพอนามัยดี (หมายถึง อัตราการขาดสารอาหารขั้นเริ่มแรกในเด็กอายุต่ำกว่าห้าปี ผู้ป่วยโรคเอดส์ที่เพิ่มขึ้น ผู้ป่วยโรคเรื้อรังจิตประสาท)
- 3) การส่งเสริมสุขภาพ (หมายถึง ประชากรที่มีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ได้แก่ สูบบุหรี่และหรือดื่มสุราเป็นประจำ)
- 4) การบริการสาธารณสุข (หมายถึง จำนวนประชากรต่อแพทย์)

ซึ่งแสดงสถานการณ์สุขภาพในจังหวัดต่างๆ แตกต่างกันโดยไม่มีรูปแบบชัดเจน ในภาพรวม จะเชิงเทราบเป็นจังหวัดที่มีตัวชี้ทางสุขภาพที่ดีที่สุด รองลงมาคือ สมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และสงขลา ส่วนจังหวัดที่มีตัวชี้ทางสุขภาพต่ำสุด ได้แก่ นครพนม รองลงมาคือ น่าน บุรีรัมย์ มุกดาหาร และระยอง โดยทั่วไปประชากรในจังหวัดภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออก มีสุขภาพที่ดีกว่าส่วนอื่นของประเทศ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสถานการณ์ทางสุขภาพต่ำที่สุด ปัญหาโรคเอดส์ได้เคลื่อนตัวจากภาคเหนือไปยังเขตอุตสาหกรรม ซึ่งมีแรงงานย้ายถิ่นแน่นอนเช่น ระยอง ปทุมธานี ลำปาง ส่วนการกระจายตัวของโรคเรื้อรัง โรคจิตประสาทไม่มีรูปแบบชัดเจน พบสูงสุดในจังหวัดนครสวรรค์ รองลงมาคือ นครพนม อุบลราชธานี นนทบุรี และภูเก็ต ส่วนจำนวนแพทย์ยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่ขาดแคลนแพทย์มากที่สุด (UNDP, 2003)

การประกาศนโยบายและเป้าหมายการรณรงค์ “ปีแห่งการสร้างสุขภาพ” ประเทศไทย โดย พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี (2545) รัฐบาลมีนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพได้อย่างทั่วถึง ตามความจำเป็น จึงประกาศให้ปี 2545 เป็นปีแห่งการเริ่มต้นสร้างสุขภาพดีทั่วไทยอย่างจริงจังภายใต้กลยุทธ์ “รวมพลังสร้างสุขภาพ” (Empowerment for Health) (วิชัย เทียนถาวร, 2549) เพื่อให้ประชาชนตลอดจน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการ “สร้าง” สุขภาพมากกว่าการ “ซ่อม” สุขภาพ โดยกำหนดเป้าหมายการรณรงค์หลายประการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมิติความมั่นคงด้านสุขภาพ อาทิ

- การพัฒนาให้เกิด “ศูนย์สุขภาพชุมชน” (Primary Care Unit หรือ P.C.U.) ที่สถานีนานามัยต่าง ๆ จำนวน 4,500 แห่งทั่วประเทศ สำหรับเป็นศูนย์ประสานเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข ตลอดจนชมรม ด้านสุขภาพในแต่ละพื้นที่ เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน รวมทั้งเป็นหน่วยให้บริการสุขภาพพื้นฐานที่ เชื่อมประสานกับเครือข่ายสถานพยาบาลในโครงสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตามนโยบายของรัฐบาล

- การร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ สนับสนุนให้เกิด “ชมรมออกกำลังกายเพื่อ สุขภาพ” ที่เป็นแกนหลักอย่างน้อยตำบลหรือเทศบาลละ 1 ชมรมทั่วประเทศ เพื่อเป็นแกนประสานและส่งเสริม ให้ประชาชนมีพฤติกรรมออกกำลังกายมากขึ้น

- การพัฒนาให้เกิด “โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ” จำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของโรงเรียน ทั้งหมดทั่วประเทศ เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชน มีพฤติกรรมในการ “สร้าง” สุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต

- การรณรงค์ให้เกิดการ “ลดอุบัติเหตุและอุบัติเหตุ” ตลอดจนพัฒนาให้เกิด “ระบบบริการ การแพทย์ฉุกเฉิน” (Emergency Medical Services System หรือ EMS) ในพื้นที่จังหวัดนาร่อง 31 จังหวัด

- การรณรงค์และควบคุมเพื่อลดโรคที่ทำให้คนไทยมีอัตราป่วยหรือตายสูง 6 โรค ได้แก่ โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง โรคไข้เลือดออก และโรคเอดส์

- การพัฒนาให้โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป 92 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 712 แห่ง ตลอดจนสถานีนานามัยเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 80 แห่ง ของกระทรวงสาธารณสุข สามารถให้บริการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดด้วยเทคนิคใหม่ “จิตสังคมบำบัด” เพื่อขยายประสิทธิภาพการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดให้ ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ

การดำเนินงานตามนโยบายเมืองไทยแข็งแรง ปี 2549 โดยนายแพทย์วิชัย เทียนถาวร ปลัดกระทรวงสาธารณสุข (www.moph.go.th/index.php) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานของการมีสุขภาพดี คือ สันติภาพ ปัจจัยสี่ (ประกอบด้วย อาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยมั่นคง) การศึกษา รายได้ ทรัพยากรที่ ยั่งยืน ความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม ส่วนเป้าหมายการดำเนินงานมี 4 ด้าน คือ

1. ด้านความแข็งแรงของสุขภาพในมิติทางกาย (Physical Health)
2. ด้านความแข็งแรงของสุขภาพในมิติทางจิตใจ (Mental Health)
3. ด้านความแข็งแรงของสุขภาพในมิติทางสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง (Social Health)

4. ด้านความแข็งแรงของสุขภาพในมิติทางปัญญาและจิตวิญญาณ (Spiritual Health)

สำหรับเครื่องมือชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตคนไทยที่เกี่ยวข้องกับมิติของสุขภาพนั้น มีหลายหน่วยงานและองค์กรที่ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล อาทิ 1) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) 2) คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช. โดยกรมการพัฒนาชุมชน เป็นเลขานุการ) 3) กระทรวงสาธารณสุข 4) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) 5) สำนักนายกรัฐมนตรี 6) กรุงเทพมหานคร 7) สภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนฯ 8) มูลนิธิเพื่อนหญิง 9) UNDP และ 10) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่า มิติด้านสุขภาพนั้นเป็นมิติหลักของความมั่นคงของมนุษย์ที่ไม่สามารถมองข้ามความสำคัญได้

ดัชนีที่ 1.1 คนไทยมีนิสัยสร้างเสริมสุขภาพที่เหมาะสม

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
1.1.1 อัตราผู้ไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ (อายุ 11 ปี ขึ้นไป)	ร้อยละ	70.98	70.94	-	5%	สูงกว่าข้อเสนอฯ 65.98	สูงกว่าข้อเสนอฯ 65.94	-
1.1.2 อัตราผู้มีความรู้สึกหงุดหงิด เสียดสีหรือวิตกกังวล	ร้อยละ	24.74	-	-	20%	สูงกว่าข้อเสนอฯ 4.74	-	-

ตัวชี้วัดที่ 1.1.1 อัตราผู้ไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ

ความสำคัญ

สุขภาพเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของทุกสังคม ตามยุทธศาสตร์สร้างคนไทยแข็งแรง เมืองไทยแข็งแรง (Healthy Thailand) วางเป้าหมายให้ทุกภาคมีเป้าหมายในการนำพาทุกชุมชนของประเทศไทยสู่การเป็นเมืองไทยแข็งแรงภายในปี 2560 หนึ่งในเป้าหมายดังกล่าว คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที เพื่อสุขภาพที่ดีในทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกชุมชน ทุกหน่วยงานและสถานประกอบการ ทั้งนี้ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547) ได้รายงานจำนวนประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 53,673,700 คน โดยจำแนกการออกกำลังกายตามกลุ่มอายุและเพศ พบว่า ประชากรทั้งสองเพศมีการออกกำลังกายที่อยู่ในอัตราใกล้เคียงกัน คิดเป็น 26,634,900 คน ในเพศชาย และ 27,038,800 คนในเพศหญิง เป็นที่น่าสังเกตว่า สำหรับประชากรเพศหญิงกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป จะมีอัตราการออกกำลังกายสูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอายุ

สถานการณ์

ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นของอัตราผู้ไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ ไม่ควรเกินร้อยละ 5 จาก รายงานผลสำรวจอนามัยและสวัสดิการปี 2546 และรายงานการสำรวจพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกายของ ประชากรปี 2547 พบว่า กลุ่มเป้าหมายได้ตัวชี้วัดนี้ คือ บุคคลผู้อาศัยอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลทั้งในเขต เทศบาลและนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ แสดงให้เห็นว่า คนไทยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปที่ไม่ ออกกำลังกายนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ มีจำนวนที่สูงกว่าข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นอย่างน่าตกใจ คือ ประมาณร้อยละ 71 จากข้อมูล ปี 2546 และ 2547 ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการแสดงผลของค่าของข้อมูล สามารถอนุมานได้ว่า สถานการณ์ด้านพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกายของคนไทย ยังไม่สามารถสะท้อนให้ เห็นถึงภาวะนิยัเสริมสร้างสุขภาพที่เหมาะสม อีกทั้งชุมชนบางแห่งอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณใน การสนับสนุนกิจกรรมการออกกำลังกายของคนในชุมชน จึงนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญของยุทธศาสตร์ การสร้างคนไทยแข็งแรง เมืองไทยแข็งแรง เนื่องจากความแข็งแรงของสุขภาพด้านร่างกายเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ของความแข็งแรงในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านจิตใจ เป็นต้น

ตัวชี้วัดที่ 1.1.2 อัตราผู้มีความรู้สึหดหู่ เศร้าเสียใจหรือวิตกกังวล

ความสำคัญ

สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข (2545) ได้รายงานถึงดัชนีชี้วัดสภาวะ สุขภาพจิต โดยพิจารณาจากอัตราการเข้ารักษาในแผนกผู้ป่วยนอกของผู้ป่วยจากภาวะแปรปรวนทางจิต พบว่า มี แนวโน้มการเจ็บป่วยที่มารักษาในแผนกผู้ป่วยนอกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะภายหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พบอัตรา เข้ารักษาจากภาวะแปรปรวนทางจิตและพฤติกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จาก 30.4 ต่อประชากร 100,000 คนในปี 2540 เป็น 33.4 ต่อประชากร 100,000 คนในปี 2543 นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิต กระทรวง สาธารณสุข และคณะแพทยศาสตร์ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2542) รายงานว่า คนไทย ร้อยละ 4.4 เป็นโรคประสาท วิตกกังวล รองลงมา คือ โรคความผิดปกติของอารมณ์ ร้อยละ 1.8 ชำรง สมบุญ ตนนท์ และคณะ (2543) รายงานการฆ่าตัวตาย มีแนวโน้มสูงขึ้นภายหลังภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยอัตราการ ฆ่าตัวตายของเพศชายสูงกว่าเพศหญิงถึง 3.3 เท่า ในปี 2549 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2549) มี วัตถุประสงค์ในการลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 หลายประการ อาทิ การลดอัตรา ป่วยด้วยโรคจิตของประชาชนไทยลงจากเดิมร้อยละ 1.8 ให้เหลือไม่เกินร้อยละ 1.7 การลดปัญหา ความเครียดของประชาชนลงจากเดิมร้อยละ 57.8 ให้เหลือไม่เกิน ร้อยละ 50 การเตรียมสถานบริการ สาธารณสุขให้มีบริการสุขภาพจิตที่มีคุณภาพตามเกณฑ์แต่ละระดับ มีการบริการสุขภาพจิตทั้งผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยในอย่างน้อย 1 แห่ง/จังหวัด มีสถานบริการสาธารณสุขระดับพื้นฐาน (รพช./สอ.) มีบริการสุขภาพจิต ตามเกณฑ์ อย่างน้อย ร้อยละ 50 หรือประชาชนที่เจ็บป่วยด้วยโรคจิตได้รับบริการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 23 เป็นร้อยละ 30 ประชาชนที่มีภาวะพิการทางสมอง (ปัญญาอ่อน) ได้รับบริการรักษาพยาบาล

เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4 เป็นร้อยละ 10 ประชาชนที่เป็นโรคซึมเศร้าได้รับการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.7 เป็นร้อยละ 5 ประชาชนที่เป็นโรควิตกกังวลได้รับการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17.38 เป็นร้อยละ 40 อัตราการรับผู้ป่วยนอกจิตเวชแบบ walk-in เข้ารับการรักษาในสถานบริการสังกัดกรมสุขภาพจิตลดลง ร้อยละ 5 ของผู้ป่วยนอกจิตเวชแบบ walk-in ในปีก่อน การลดอัตราผู้ป่วยในจิตเวชกลับเข้ามาได้รับการรักษาซ้ำภายใน 3 เดือน การเพิ่มปริมาณของผู้รับบริการให้ร้อยละ 80 มีความพึงพอใจในระดับมากต่อการบริการสุขภาพจิตของสถานบริการสังกัดกรมสุขภาพจิตและที่สำคัญ ร้อยละ 90 ของประชาชนสามารถจัดการกับปัญหาความเครียดของตนเองและครอบครัวได้อย่างเหมาะสม จากเป้าหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสำคัญของสุขภาพจิตว่า เป็นดัชนีชี้วัดที่แสดงให้ถึงความแข็งแรงของสุขภาพทางกาย ต้องควบคู่กับมิติทางสภาพจิตใจหรือความเป็นอยู่อันดีทางภาวะจิตด้วย (Psychological Well-being)

สถานการณ์

ถึงแม้ขาดข้อมูลในปี 2547 - 2548 หากแต่ข้อมูลในปี 2546 แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ของผู้มีความเครียดวิตกกังวลว่า อยู่ในระดับ ไม่ผ่านเกณฑ์ สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มประชากรเป้าหมายของการศึกษาว่า 26,520ครัวเรือน ประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรประสบปัญหาทางด้านโรคเครียด ซึมเศร้า วิตกกังวลหนัก การพิจารณาหาสาเหตุและระดับความรุนแรงของภาวะดังกล่าวด้วยการวิจัยเฉพาะด้านและเชิงลึกในระดับปัจเจกบุคคลและ/หรือชุมชน จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการได้ข้อมูลประกอบการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงของประเทศ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า เป็นเรื่องเร่งด่วนที่กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุขจะได้ดำเนินนโยบายในการวิเคราะห์วิจัย เพื่อการลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของคนไทยเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

ดัชนีที่ 1.2 คนไทยมีนิสัยป้องกันการเจ็บป่วยที่ป้องกันได้

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
1.2.1 1.2.1.1 อัตราเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค	ร้อยละ	0.42	0.22	0.23	5%	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 4.58	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 4.78	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 4.77

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
1.2.1.2 อัตราเด็ก อายุ 6-12 ปี ไม่ได้ รับการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคครบ	ร้อยละ	0.38	0.26	0.18	5%	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 4.62	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 4.74	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 4.82
1.2.2 1.2.2.1 อัตราผู้เป็น โรคเอดส์	ต่อหมื่น คน	3.93	3.87	1.8	3/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.93	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.87	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.2
1.2.2.2 อัตรา ผู้ป่วยด้วยวัณโรค	ต่อหมื่น คน	5.5	5.96	-	3/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 2.5	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 2.96	-
1.2.2.3 อัตรา ผู้ป่วยด้วยโรค มาเลเรีย	ต่อหมื่น คน	3.16	3.78	-	3/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.16	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.78	-

**ตัวชี้วัดที่ 1.2.1.1 อัตราเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางเสริมสร้าง
ภูมิคุ้มกันโรค**

ตัวชี้วัดที่ 1.2.1.2 อัตราเด็กอายุ 6 - 12 ปี ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ

ความสำคัญ

สำนักส่งเสริมสุขภาพ (Bureau of Health Promotion) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2549) มุ่งส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก โดยเน้นให้โรงพยาบาล/ศูนย์สุขภาพผ่านเกณฑ์การประเมินแม่ปลอดภัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และผ่านเกณฑ์การประเมินมุ่งส่งเสริมโภชนาการและการพัฒนาการเด็กที่มีคุณภาพ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 25 สำหรับในกลุ่มเด็กทารก เน้นการสร้างตัวชี้วัดสถานะสุขภาพ คือ 1) ทารกแรกเกิดขาดออกซิเจนไม่เกิน 30 ต่อ 1,000 เกิดมีชีพ 2) ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ไม่เกินร้อยละ 7 3) อัตราตายปริกำเนิดไม่เกิน 9 ต่อ พันการเกิดทั้งหมด 4) อัตราตายทารกไม่เกิน 15 ต่อการเกิดมีชีพพันคนทั้งหมด 5) อัตราทารกกินนมแม่ไม่เกิน 15 ต่อการเกิดมีชีพพันคนทั้งหมด เด็ก 0 - 5 ปี มีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์มาตรฐานอายุตามน้ำหนักและกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 93 และมีพัฒนาการตามวัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ที่สำคัญ ยังมุ่งส่งเสริมให้ทารกและเด็กได้รับวัคซีนป้องกันและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรคจนครบถ้วน อาทิ การมุ่งให้หญิงมีครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดครบ 4 ครั้ง การทำคลอดและการดูแลหลังคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรม รวมถึงการฉีด

วัคซีน บาดทะยักในทารกแรกเกิด โดยเฉพาะในชนบทห่างไกล รวมทั้งการฉีดวัคซีนวัณโรค วัคซีนคอตีบ ไอกรน โปлио และหัด เป็นต้น

สถานการณ์

จากข้อมูลอัตราของประชากรทั้งสองกลุ่ม คือ อัตราเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค และอัตราเด็กอายุ 6 - 12 ปี ที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ จะไม่ผ่านเกณฑ์ของข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นของกรมการพัฒนาชุมชน แต่จะเห็นว่าสถานการณ์ของเด็กทั้งสองกลุ่ม มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและต่อเนื่อง แสดงให้เห็นการพัฒนาที่สำคัญของระบบงานด้านสาธารณสุขของประเทศที่สามารถให้บริการที่ครอบคลุมกลุ่มประชากร อันได้แก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.1 อัตราผู้เป็นโรคเอดส์

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.2 อัตราผู้ป่วยด้วยวัณโรค

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.3 อัตราผู้ป่วยด้วยโรคมาเลเรีย

ความสำคัญ

วิกฤตการณ์การระบาดของโรคเอดส์ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้มีผู้ติดเชื้อเอดส์ในช่วงดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึงปีละกว่า 1 แสนคน (กรมสุขภาพจิต, 2542) ในช่วงปี 2542 โรคเอดส์ที่คร่าชีวิตประชาชนคนไทยเป็นอันดับ 1 ในเพศชาย (18%) และอันดับที่ 2 ในเพศหญิง (10%) คือ โรคเอดส์โดยการแพร่ระบาดของ AIDS ได้เริ่มที่กลุ่มรักร่วมเพศ แพร่ขยายไปสู่กลุ่มนักศึกษาเสพติด กลุ่มหญิงบริการทางเพศ กลุ่มชายรักเที่ยว และแพร่ระบาดเข้าไปสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมตามลำดับ สำหรับสถานการณ์นั้น มีผู้ป่วยโรคเอดส์ ในปี 2546 มีจำนวน 23,080 คน และในปี 2547 มีจำนวน 17,135 คน (นายแพทย์ วิชัย เทียนถาวร, 2549) จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณ (2543) รายงานว่า ประชากรวัยแรงงานมีอัตราตายจากโรคเอดส์ 86.3 ต่อประชากรแสนคนและความสูญเสียสูงสุดถึง 1,749,781 มากกว่าทุกกลุ่มอายุ (YLLs หรือ อัตราตายและความสูญเสียจากการตายก่อนวัยอันควรของประชากรวัยแรงงานอายุ 15 - 59 ปี) และในปี 2543 พบว่า เอดส์เป็นสาเหตุการตายที่สำคัญสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 23.9 ของทั้งหมด โดยชายตายมากกว่าหญิง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลของการเฝ้าระวังการติดเชื้อ HIV/AIDS ของกระทรวงสาธารณสุข (2543) ที่เป็นข้อมูลเฉพาะผู้ป่วยที่ตรวจพบในสถานพยาบาลเท่านั้น ซึ่งอาจมีต่ำกว่าความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าในช่วง 2527 - 2542 ผู้มีอายุ 15 - 24 ปี ที่เป็นโรคเอดส์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 0.14 ต่อประชากร 100,000 คน ในช่วงปี 2527 เป็น 24.04 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2542 หลังจากนั้น มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย เนื่องจากการตายของผู้ป่วยและการดำเนินการเพื่อควบคุมโรคเอดส์ป้องกัน และแก้ไขโรคเอดส์อย่างจริงจังของทั้งภาครัฐและเอกชน

สำหรับวัณโรคและโรคมาเลเรียเป็นโรคที่ประเทศไทยมีการรณรงค์ เพื่อลดการระบาดของโรคทั้งสองลง และปรากฏว่าได้ผลเป็นอย่างดี แต่ช่วงหลังมีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวทั้งจากทางตะวันออกและตะวันตก เข้ามาทำงานทดแทนแรงงานไทย จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคทั้งสองอีกครั้ง และเป็นโรคร้ายแรงที่คร่าชีวิตผู้คนคิดอันดับโรคร้ายแรง โดยในปี 2542 วัณโรค (Tuberculosis) คิดอันดับ 9 ของโรคที่คร่าชีวิตประชากรเพศหญิง 4,413 ราย ร้อยละ 3.0 การแพร่ระบาดของวัณโรคมีอัตราเพิ่มขึ้นจาก 51.1 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2535 เป็น 86.9 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2542 และสอดคล้องกับอัตราการตายด้วยวัณโรค เพิ่มขึ้นจาก 6.3 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2535 เป็น 8.6 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2542 เมื่อจำแนกอัตราป่วยต่อประชากรแสนคน ตามรายกลุ่มอายุ พบว่า ผู้ป่วยวัณโรคที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนกลุ่มอายุอื่น ๆ คงที่ ในปี 2546 นอกจากนี้ การระบาดของโรคมาเลเรียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในระดับเดียวกับวัณโรค แต่อัตราการตายไม่สูงในระดับเดียวกับวัณโรค เนื่องจากโรคมาเลเรียมียารักษาที่ค่อนข้างได้ผลดี ในปี 2535 อัตราการแพร่ระบาดเป็น 72.2 ต่อประชากร 100,000 คน เพิ่มขึ้นเป็น 82.9 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2542 แต่อัตราการตายมีได้สูงมากนัก คือ ลดลงจาก 1.8 ต่อประชากร 100,000 คน เป็น 0.4 ต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2542

อย่างไรก็ตาม จากรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ประจำปี 2546 (UNDP, 2004) จัดทำโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) รายงานว่า สถานการณ์การติดเชื้อโรคเอดส์ในกรณีผู้ป่วยใหม่ (Annual new HIV infections) ในประเทศไทยนั้น ลดลงมากกว่า 80% ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 หรือ ปี 2534 ซึ่งเป็นช่วงที่โรคเอดส์แพร่หลายในระดับที่รุนแรงที่สุด และสถานการณ์โรคร้ายแรงอื่นๆ อาทิ โรคมาลาเรียก็คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น อนึ่ง นโยบายเมืองไทยแข็งแรง ที่กำหนดวาระแห่งชาติที่มีเป้าหมายประการหนึ่ง คือ คนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้น พร้อมสุขภาพที่แข็งแรง และอัตราการป่วยและตายด้วยวัณโรคที่เป็นสาเหตุการตายอันดับต้น ๆ ของคนไทยลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรคเอดส์ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคไขข้ออักเสบ โรคในช่องปาก และโรคเบาหวาน จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่รัฐต้องพยายามดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้

สถานการณ์

โดยภาพรวม แม้สถานการณ์โรคเอดส์จะดีขึ้น ตัวชี้วัดอีกสองตัวคือ โรควัณโรคและโรคมาเลเรียนั้นรุนแรงมากขึ้น แม้จะไม่รุนแรงมากนักแต่ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงทิศทางและระดับความรุนแรง (Direction and Level) ของโรคที่พกผันกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่อาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงแก่มนุษย์ในสังคมโดยเฉพาะในด้านสุขภาพได้ รายละเอียดตามตัวชี้วัดย่อยดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.1 อัตราผู้เป็นโรคเอดส์

ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นของอัตราผู้เป็นโรคเอดส์ ไม่เกิน 3 คนต่อประชากรหมื่นคน จากข้อมูลทั้งสามปี พบว่าในปี 2546 และปี 2547 ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ มีจำนวนที่สูงกว่าข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น แต่ก็สามารถอนุมานได้ว่า สถานการณ์ด้านผู้ติดเชื้อโรคเอดส์มีแนวโน้มที่ลดลงระหว่างปี 2546 - 2547 และในปี 2548 แสดงข้อมูลของผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ที่ผ่านเกณฑ์ในระดับที่น่าพอใจ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของแผนกลยุทธ์ที่ใช้ควบคุมสถานการณ์โรคเอดส์ และความตื่นตัวทั้งในเชิงการป้องกัน (Preventive) และเชิงการบำบัดรักษา (Curative) ในกลุ่มประชากรเป้าหมายและประชาชนทั่วไป

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.2 อัตราผู้ป่วยด้วยวัณโรค

ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นของอัตราผู้เป็นโรควัณโรค ไม่เกิน 3 คนต่อประชากรหมื่นคน จากข้อมูลทั้งสามปี พบว่า ในปี 2546 และปี 2547 นั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ มีจำนวนที่สูงกว่าข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่าการควบคุมการแพร่ของโรควัณโรคนั้น ยังไม่ได้ผลตามมาตรฐานที่กำหนด จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ต้องบริหารจัดการวิธีการลดอัตราผู้ป่วยวัณโรคลงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนข้อมูลในปี 2548 ไม่มี จึงไม่สามารถนำมาจัดวิเคราะห์เปรียบเทียบได้

ตัวชี้วัดที่ 1.2.2.3 อัตราผู้ป่วยด้วยโรคมาเลเรีย

ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นของอัตราผู้เป็นโรคมาเลเรีย ไม่ควรเกิน 3 คนจากประชากรหมื่นคน จากข้อมูลทั้งสามปี พบว่า ในปี 2546 และปี 2547 นั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ มีจำนวนที่สูงกว่าข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่าการควบคุมการแพร่ของโรคมาเลเรียในบริบทของประเทศไทยนั้นใกล้เคียงกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ แต่สถานการณ์มีแนวโน้มที่จะมีผู้ป่วยสูงขึ้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างเร่งด่วนเช่นกัน ในการลดอัตราผู้ป่วยมาเลเรียลงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนข้อมูลในปี 2548 ไม่มี จึงไม่สามารถนำมาจัดวิเคราะห์เปรียบเทียบได้

ดัชนีที่ 1.3 คนไทยได้รับการรักษาเมื่อเจ็บป่วยและฟื้นฟูเมื่อหายป่วยถ้าจำเป็น

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
1.3.1 อัตราหมู่บ้านที่ คนป่วยรุนแรงใน หมู่บ้านสามารถไปรับ การรักษาพยาบาลจาก โรงพยาบาลของรัฐเกิน กว่า 30 นาที	ร้อยละ	30.88	-	31.13	5%	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 25.88	-	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 26.13
1.3.2 อัตราผู้ไม่ สามารถเข้าถึงระบบ สวัสดิการค่า รักษาพยาบาล	ร้อยละ	5.04	6.62	5.95	5%	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.04	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 1.62	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.95

ตัวชี้วัดที่ 1.3.1 อัตราหมู่บ้านที่คนป่วยรุนแรงในหมู่บ้านสามารถไปรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐเกินกว่า 30 นาที

ตัวชี้วัดที่ 1.3.2 อัตราผู้ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล

ความสำคัญ

จากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2548 (The 2005 Health and Welfare Survey) โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้เสนอข้อมูลอันหลากหลายและเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับบริบทสุขภาพ และการใช้บริการด้านการสาธารณสุข ในประเด็นด้านศักยภาพในการรับการรักษาพยาบาลที่มีมาตรฐาน ผู้ป่วยเลือกเข้าพักรักษาในโรงพยาบาลชุมชนสูงสุด ร้อยละ 41.4 รองลงมาคือ โรงพยาบาลทั่วไป/โรงพยาบาลศูนย์ ร้อยละ 33.3 และโรงพยาบาลเอกชน ร้อยละ 13.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า ผู้ป่วยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เลือกสถานพยาบาลสุดท้ายที่เข้ารับการรักษาแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ คือ เลือกเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลเอกชนสูงสุด ร้อยละ 50.5 รองลงมาคือ โรงพยาบาลสังกัดอื่นของรัฐ ร้อยละ 31.1 และโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัย ร้อยละ 9.8 ในขณะที่ภาคอื่น ๆ ส่วนใหญ่เลือกเข้าพักรักษาในโรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลทั่วไป/โรงพยาบาลศูนย์

การเข้าถึงระบบสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลที่จัดเป็นการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน ซึ่งได้รับจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน พบว่า ในปี 2548 ประชากรประเทศไทยมีจำนวน 65.3 ล้านคน เป็นผู้ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล จำนวน 62.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 95.1 ของประชากรทั้งประเทศ โดยอาศัยอยู่

นอกเขตเทศบาล ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลสูงกว่าในเขตเทศบาล ร้อยละ 96.9 และร้อยละ 91.3 ตามลำดับ สำหรับในแต่ละภาค พบว่า มากกว่าร้อยละ 90 ของประชากรเกือบทุกภาคได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ในขณะที่ประชากรกรุงเทพมหานครได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 83.7

กลุ่มอายุของผู้ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล เมื่อพิจารณากลุ่มอายุของผู้ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล พบว่า ทุกกลุ่มอายุได้รับสวัสดิการฯ มากกว่าร้อยละ 90 ยกเว้น กลุ่มเด็กแรกเกิด (อายุต่ำกว่า 1 ปี) ที่ได้รับสวัสดิการฯ เพียงร้อยละ 77.9 ในรายงานฉบับดังกล่าวยังพบว่าร้อยละ 57.7 ของผู้ป่วยใช้สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลที่ได้รับโดยใช้สวัสดิการจากบัตรประกันสุขภาพสูงสุด ร้อยละ 46.8 ในขณะที่ร้อยละ 45.0 ของผู้ป่วยมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลแต่ไม่ใช้ และร้อยละ 4.3 ของผู้ป่วยที่ไม่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ มีสัดส่วนการใช้สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลสูงกว่าภาคอื่น ๆ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 66.6 และภาคเหนือ ร้อยละ 61.3 สำหรับภาคใต้และภาคกลาง มีสัดส่วนของการใช้สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลไม่แตกต่างกันมาก คือ ภาคใต้ ร้อยละ 52.0 และภาคกลางร้อยละ 49.7 ยกเว้น กรุงเทพมหานคร ที่มีผู้ป่วยที่ใช้สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลเพียงร้อยละ 31.5 และมีผู้ป่วยที่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลแต่ไม่ใช้สูงถึงร้อยละ 40 สำหรับสาเหตุของการไม่ใช้สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลที่ได้รับ เหตุผลหลัก คือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่า เพราะเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย ร้อยละ 52.6 รองลงมาคือ ชำรอนาน ร้อยละ 14.2 ไม่แน่ใจในคุณภาพยา ร้อยละ 6.5 แพทย์วินิจฉัยโรคไม่เก่ง/รักษาไม่หาย ร้อยละ 6.1 และไม่สะดวกไปในเวลาทำการของสถานพยาบาลที่มีสิทธิ ร้อยละ 5.3

สถานการณ์

ตัวชี้วัดทั้งสองตัวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาของชุมชน คือ การได้รับบริการการรักษาพยาบาลในกรณีวิกฤต ที่สะท้อนให้เห็นจากจำนวนหมู่บ้านที่คนป่วยรุนแรงในหมู่บ้าน สามารถไปรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลของรัฐเกินกว่า 30 นาทีนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ จากข้อมูลสองปีที่มีการจัดเก็บข้อมูลคือ ปี 2546 และ 2548 ยังอยู่ในระดับที่น่าวิตกใกล้เคียงกัน และมีแนวโน้มที่สูงขึ้น จึงเป็นเรื่องที่ควรตั้งข้อสังเกตว่า ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความขาดสน (Deprivation Factors) ต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อความล่าช้าในการเข้ารับบริการฉุกเฉิน ส่วนสถานการณ์ผู้ไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่ก็ยังอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกับข้อกำหนดมาตรฐานเบื้องต้น แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพที่ดีขึ้นของการบริหารจัดการกระจาย (Decentralization) ที่มีประสิทธิภาพของนโยบายระบบสวัสดิการของรัฐและการตื่นตัวของประชาชนในการใช้สิทธิพื้นฐานจากรัฐสวัสดิการ

ดัชนีที่ 1.4 คนไทยปลอดจากการคุกคามด้านสุขภาพ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่ เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอ มาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
1.4.1 อัตราผู้ สูบบุหรี่ (ข้อมูล จปฐ.)	ร้อยละ	11.37	11.10	10.15	ชาย 20% หญิง 3%	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะค่าข้อมูลไม่แยก ชาย-หญิง		
1.4.1 อัตราผู้ สูบบุหรี่ (ข้อมูล สำนักงานสถิติ แห่งชาติ)	ร้อยละ	27.77	22.97 (ชาย 21.64 หญิง 1.32)	-	ชาย 20% หญิง 3%	เปรียบเทียบ ไม่ได้	ชาย สูงกว่า ข้อเสนอฯ 1.64 หญิง ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.68	-
1.4.2 อัตราผู้ ติดสุราเรื้อรัง (ข้อมูล จปฐ.)	ร้อยละ	2.21	1.86	0.95	ชาย 3% หญิง 1%	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะค่าข้อมูลไม่แยก ชาย-หญิง		
1.4.2 อัตราผู้ ติดสุราเรื้อรัง (ข้อมูล สำนักงานสถิติ แห่งชาติ)	ร้อยละ	17.74	-	-	ชาย 3% หญิง 1%	เปรียบเทียบ ไม่ได้	-	-
1.4.3 อัตรา ผู้ขายยาเสพติด	ร้อยละ	0.45	-	0.49	ชาย 2% หญิง 1%	เปรียบเทียบ ไม่ได้	-	เปรียบเทียบ ไม่ได้
1.4.4 อัตราผู้ฆ่า ตัวตาย และ ผู้ทำร้ายตนเอง	ไม่ ชัดเจน	7,892 และ 4,379	-	8,068 และ 2,723	5/แสน	เปรียบเทียบ ไม่ได้ เพราะ หน่วยค่า ข้อมูลไม่ ชัดเจน	-	เปรียบเทียบ ไม่ได้

ตัวชี้วัดที่ 1.4.1 อัตราผู้สูบบุหรี่

ตัวชี้วัดที่ 1.4.2 อัตราผู้ติดสุราเรื้อรัง

ตัวชี้วัดที่ 1.4.3 อัตราผู้ขายยาเสพติด

ตัวชี้วัดที่ 1.4.4 อัตราผู้ฆ่าตัวตายและผู้ทำร้ายตนเอง

ความสำคัญ

การสูบบุหรี่

จากการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2547 ของกลุ่มควบคุมการบริโภคยาสูบ สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข รายงานว่า มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคจากบุหรี่ประมาณ 4.9 ล้านคนทั่วโลกในปี 2547 ทุก ๆ 10 รายที่เสียชีวิต จะมี 1 รายที่เสียชีวิตด้วยสาเหตุจากบุหรี่ ภายในปี 2573 ตัวเลขจะเพิ่มเป็น 1 รายในทุก 6 ราย หรือประมาณ 10 ล้านรายต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าการสูญเสียชีวิตด้วยสาเหตุอื่นๆ และมากกว่าการสูญเสียชีวิตด้วยโรคนิ่วมอเนีย ท้องร่วง วัณโรค ตายแต่แรกเกิด ทุกสาเหตุรวมกันต่อปี โดยกระทรวงสาธารณสุข คาดการณ์ว่า ถ้าแนวโน้มยังเป็นอยู่ดังที่ปรากฏ คนจำนวน 500 ล้านคน ที่ยังมีชีวิตอยู่ในวันนี้จะสูญเสียด้วยสาเหตุจากบุหรี่ในอนาคต ครั้งหนึ่งในจำนวนดังกล่าวในวัยกลางคน หมายถึง การที่ประชากรกลุ่มสูบบุหรี่จะมีอายุสั้นกว่าที่ควรประมาณ 20 - 25 ปี การเสียชีวิตด้วยสาเหตุจากบุหรี่นั้น เดิมพบมากที่สุดในประเทศที่มีประชากรมีรายได้สูง แต่ในปัจจุบันกำลังแผ่ขยายเข้าสู่หมู่ประชากรเปราะบางในประเทศที่มีรายได้สูง และสู่เพศชายทั่วโลก ในขณะที่ใน ค.ศ. 1990 ผู้เสียชีวิต 2 รายใน 3 รายด้วยสาเหตุจากบุหรี่เป็นผู้ที่อยู่ในประเทศที่มีประชากรมีรายได้สูง หรือไม่ก็ประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกและเอเชียกลาง แต่ภายใน ค.ศ. 2030 ผู้เสียชีวิต 7 ราย ในจำนวน 10 ราย ด้วยสาเหตุจากบุหรี่จะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในประเทศที่มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลาง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของประชากรอย่างต่อเนื่อง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนเมษายน 2547 โดยสัมภาษณ์ประชากรอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและพฤติกรรมของประชากรเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ การขับขี่หรือโดยสารรถยนต์และรถจักรยานยนต์ รวมทั้งการรู้เกี่ยวกับกฎหมาย หรือบทลงโทษเกี่ยวกับบุหรี่และสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ ในการเสนอผลเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของประชากรไทย จะเสนอผลประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำ ให้สามารถเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ได้ จากการสำรวจที่ให้ข้อมูลละเอียด พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวน 49.9 ล้านคน เป็นผู้ที่สูบบุหรี่ประมาณ 11.3 ล้านคน หรือร้อยละ 23.0 สูบบุหรี่เป็นประจำทุกวัน 9.6 ล้านคน หรือร้อยละ 19.5 และสูบบุหรี่นานๆ ครั้ง 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 3.5 โดยเป็นชายร้อยละ 43.7 เป็นหญิงเพียงร้อยละ 2.6 และผู้ที่สูบบุหรี่ ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตเทศบาลโดยมีอัตราร้อยละ 25.5 เมื่อพิจารณาการสูบบุหรี่เป็นประจำ พบว่า กลุ่มวัยทำงานอายุ 25-59 ปี มีอัตราของการสูบบุหรี่เป็นประจำสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น คือ ร้อยละ 22.8 และลดลงมาเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีร้อยละ 17.7 และกลุ่มเยาวชนอายุ 15.24 ปี มีร้อยละ 11.2 ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา และก่อนประถมศึกษา มีอัตราของการสูบบุหรี่เป็นประจำใกล้เคียงกันและสูงที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 23 ในขณะที่ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา มีอัตราสูงเช่นกัน คือ ร้อยละ 20.0 สำหรับอาชีพของผู้สูบบุหรี่ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้าน

ความสามารถทางฝีมือ และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีอัตราของการสูบบุหรี่เป็นประจำสูงกว่าอาชีพอื่น คือ ร้อยละ 30.8 ส่วนอายุของผู้ที่เริ่มสูบบุหรี่เป็นประจำ พบว่า เริ่มสูบบุหรี่เมื่ออายุเฉลี่ย 18.4 ปี ชายเริ่มสูบบุหรี่เร็วกว่าหญิง โดยชายเริ่มสูบเมื่ออายุ 18.2 ปี ขณะที่หญิงเริ่มสูบเมื่ออายุ 21.7 ปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้สูบบุหรี่เป็นประจำสูงกว่าภาคอื่น คือ ร้อยละ 25.7 รองลงมา คือ ภาคใต้และภาคเหนือ ซึ่งมีผู้สูบที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 24.4 และร้อยละ 23.5 ตามลำดับ ภาคกลางมีผู้สูบบุหรี่ร้อยละ 19.9 ส่วนกรุงเทพมหานคร มีผู้สูบบุหรี่ต่ำสุด คือ ร้อยละ 15.7คนไทย วัย 40-49 ปี เป็นกลุ่มที่มีอัตราการสูบบุหรี่เป็นประจำที่สูงที่สุด คือ ร้อยละ 27.0 รองลงมา คือ กลุ่มอายุ 30-39 ปี และ 50-59 ปี ประมาณร้อยละ 26.0 กลุ่มประชากรที่มีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง คือ กลุ่มเยาวชน (15-24 ปี) โดยในกลุ่ม 15-19 ปี สูบเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.3 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 6.7 ในปี 2544 โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นหญิงมีอัตราการสูบเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด คือ จากน้อยกว่าร้อยละ 0.1 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 0.3 ในปี 2544 สำหรับกลุ่มอายุ 20-24 ปี สูบเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.3 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 20.2 ในปี 2544 ในขณะที่กลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไป อัตราการสูบลดลง

การดื่มสุรา

การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ จากการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ.2547 โดยกรมควบคุมโรค พบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป 49.4 ล้านคน เป็นผู้ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ 16.1 ล้านคน หรือร้อยละ 32.7 โดยชายมีอัตราการดื่มสุรา สูงกว่าหญิง ร้อยละ 55.5 และร้อยละ 10.3 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอายุและเพศของผู้ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ พบว่า กลุ่มวัยแรงงาน อายุ 25 - 59 ปี มีอัตราการดื่มสุราสูงที่สุด ร้อยละ 38.7 รองลงมา คือ กลุ่มเยาวชนอายุ 15 - 24 ปี ร้อยละ 23.5 และกลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 19.3 ตามลำดับ โดยชายมีอัตราการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์สูงกว่าหญิงในทุกกลุ่มอายุ และผู้ที่เริ่มดื่มสุรา มีอายุเฉลี่ยประมาณ 20 ปี ในจำนวนผู้ที่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ 16.1 ล้านคน เป็นกลุ่มผู้ที่ดื่มมานานๆ ครั้ง 7.3 ล้านคน และเป็นผู้ที่ดื่มสม่ำเสมอ 8.8 ล้านคน โดยกลุ่มผู้ที่ดื่มสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่ร้อยละ 18.6 ดื่ม 1 - 2 ครั้งต่อสัปดาห์ รองลงมาร้อยละ 16.2 ดื่ม 1 - 2 ครั้งต่อเดือน และมีเพียงร้อยละ 9.5 เท่านั้นที่ดื่มสม่ำเสมอทุกวัน ผลจากการสำรวจเกี่ยวกับการได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุ จากผู้ขับ/ขี่รถ ประมาณ 1.3 ล้านคน ซึ่งในจำนวนประชากร 65.1 ล้านคนนี้ มีผู้ที่เคยได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุ จากผู้ขับ/ขี่รถ ประมาณ 1.3 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุ ที่เกิดจากผู้ขับ/ขี่รถที่มีพฤติกรรมการดื่มสุราเป็นประจำถึงร้อยละ 52.3 โดยผู้ชายมีสัดส่วนที่ได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุสูงกว่าผู้หญิง ร้อยละ 57.3 และ 39.0 ตามลำดับ และผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุดังกล่าว ในเขตเทศบาลมีสัดส่วนที่สูงกว่านอกเขตเทศบาล คือ ร้อยละ 59.4 และ 49.0 ตามลำดับ หากพิจารณาเป็นภาค พบว่า กรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนของผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุ จากผู้ขับ/ขี่รถ ที่มีพฤติกรรมการดื่มสุราสูงที่สุด ถึงร้อยละ 85.6 ของผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ/อุบัติเหตุ ในขณะที่ภาคอื่นๆ มีสัดส่วนไม่แตกต่างกัน คือ ประมาณร้อยละ 44.0 - 53.1

ผู้ฆ่าเสพติดและอัตราผู้ฆ่าตัวตายและผู้ทำร้ายตนเอง

ผู้ฆ่าเสพติดและอัตราผู้ฆ่าตัวตายและผู้ทำร้ายตนเอง สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547) รายงานว่า ยาเสพติดเป็นพฤติกรรมเสี่ยงอีกอย่างหนึ่งที่เป็นปัญหาสังคม และมีผลกระทบไปสู่ทุกระดับทุกหน่วยของสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน จนถึงระดับประเทศ จากสถิติการจับกุมคดียาเสพติด พบว่า มีจำนวนคดีและจำนวนผู้ต้องหาสูงมาก และลดลงเมื่อรัฐบาลมีการประกาศสงครามกับยาเสพติดในปี 2544 - 2545 ยาเสพติดส่วนใหญ่ที่จับกุมได้มากที่สุด คือ ยาบ้า รองลงมา คือ กัญชาแห้ง สารระเหย เฮโรอีน และอื่น ๆ ตามลำดับ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง โดยใช้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินในการต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติด การประกาศสงครามกับยาเสพติดตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 เป็นต้นมา ปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดมีความเบาบางลงมาก การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ยังหลงเหลืออยู่นั้น มีวิธีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ คือ จากการเสพยาบ้า เปลี่ยนเป็นยาเสพติดประเภทอื่นที่ทดแทนกันได้ เช่น วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท สารระเหย สุรา เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่า เส้นทางลำเลียงยาเสพติดเปลี่ยนจากภาคเหนือเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก และผู้ลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ เป็นต้น

สถิติการจับกุมคดียาเสพติด พ.ศ. 2544-2547

สถิติการจับกุม	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547
จำนวนคดี	208,993	209,405	103,120	31,663
ยาบ้า	169,148	166,995	63,252	18,328
กัญชาแห้ง	20,525	20,525	15,452	4,647
สารระเหย	10,649	13,193	15,380	5,657
เฮโรอีน	3,482	2,719	1,597	430
อื่น ๆ	5,189	5,973	7,439	2,601
จำนวนผู้ต้องหา	220,525	219,030	107,801	34,199

หมายเหตุ ข้อมูลปี 2547 เป็นข้อมูลเดือนมกราคม-กันยายน¹

ส่วนประเด็นการฆ่าตัวตาย (Suicides) พบในเพศชาย 6,671 ราย ร้อยละ 3 และถือเป็นโรค (Disease) ที่ติดอันดับ 8 ที่คร่าชีวิตเพศชายจากการสำรวจ ประเภทของโรคที่คร่าชีวิตประชาชนคนไทยในปี 2542 (กรมสุขภาพจิต, 2542)

¹ ที่มา สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม

สถานการณ์

การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตราผู้สูบบุหรี่นั้น ล่าสุด มีการแยกตามเพศ พบว่าอัตราผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่เป็นเพศชายเกือบทั้งสิ้น สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ติดสุราเรื้อรังและผู้ใช้ยาเสพติดนั้น ไม่ได้มีการแยกเก็บตามเพศ ซึ่งมีข้อกำหนดมาตรฐานเบื้องต้นที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มประชากรเพศหญิงและเพศชาย จึงไม่สามารถประเมินได้ว่าผ่านเกณฑ์หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ และ จปฐ. สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์ของอัตราผู้สูบบุหรี่นั้น มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับประเทศ (จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ) และระดับชนบท (จาก จปฐ.) เช่นเดียวกับอัตราผู้ติดสุราเรื้อรัง ส่วนสถานการณ์ผู้ใช้ยาเสพติดนั้น มีแนวโน้มสูงขึ้นเล็กน้อย สำหรับอัตราผู้ฆ่าตัวตายและผู้ทำร้ายตัวเอง มีการแสดงข้อมูลที่ผกผันคือ ผู้ฆ่าตัวตายมีแนวโน้มสูงขึ้น และผู้ทำร้ายตัวเองมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด

มิติที่ 2 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร หมายถึง สิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคเพื่อการดำรงชีวิต อย่างเพียงพอ เหมาะสม มีประโยชน์ และปราศจากโทษ

ความสำคัญ

จากคำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านอาหาร (Human Security in Food Aspect) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอเหมาะสม มีประโยชน์ และปราศจากโทษ ในบริบทประเทศไทย คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) (ข่าวสด, 8 มิถุนายน 2549, หน้า 26) กล่าวเน้นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายผู้บริโภคเพื่อความปลอดภัยด้านอาหาร ตามความร่วมมือในโครงการนโยบายสาธารณะเพื่อความปลอดภัยด้านอาหารและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเน้นการรณรงค์ให้คนไทยเห็นความสำคัญของการสร้างเครือข่ายผู้บริโภค รู้จักปกป้องสิทธิของตนเอง เหมือนกับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายแต่ให้ภาคสังคมและประชาชนลงโทษผู้ผลิตสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพ อันเป็นมาตรการทางสังคมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้ ตามยุทธศาสตร์อาหารและโภชนาการแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (2545-2549) มุ่งเน้นการลดปัญหาด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทยในหลายประเด็น อาทิ

1) ปัญหาภาวะการขาดสารอาหารของประชากรกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็ก 0 - 5 ปี ที่ยังมีปัญหาการขาดโปรตีน พลังงาน ธาตุเหล็ก ไอโอดีน และวิตามินเอ จากรายงานล่าสุด (แสงโสม สันะวัฒน์, 2549) พบว่าเด็กในช่วงอายุดังกล่าวมีภาวะขาดโปรตีนและพลังงานร้อยละ 8.7 ไม่รวมกรุงเทพมหานคร โดยมีภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คือ ร้อยละ 10.8 ทั้งนี้ เป้าหมายเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ในปี 2549 ให้พบได้ไม่เกินร้อยละ 10 ภาวะขาดสารไอโอดีนที่แสดงออกด้วยคอหอยพอกในเด็กวัยเรียน ข้อมูลปี 2546 พบร้อยละ 1.7 เป้าหมายสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กำหนดไม่เกินร้อยละ 5 ภาวะโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็กในหญิงตั้งครรภ์ ข้อมูลปี 2545 พบว่า ร้อยละ 12.02 ภาคใต้สูงสุดพบร้อยละ 15.31 เป้าหมายเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 กำหนดไม่เกินร้อยละ 10 ภาวะการขาดวิตามินเอ พบรุนแรงในเฉพาะพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างและในพื้นที่ห่างไกลภาคเหนือ

2) ปัญหาภาวะโภชนาการเกิน (Over nutrition) โดยเฉพาะในเขตเมือง ซึ่งมีผลก่อให้เกิดโรคไม่ติดต่อตามมา เช่น โรคอ้วน เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด เกาต์ โดยเฉพาะโรคอ้วนพบมากขึ้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และวัยทำงาน ข้อมูลปี 2544 พบว่า นักเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาทั่วประเทศ มีภาวะโภชนาการเกินหรือโรคอ้วน ร้อยละ 12.3 เป้าหมายเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พบได้ไม่เกินร้อยละ 10

3) ปัญหาการปนเปื้อนสารพิษในอาหารจากการที่รัฐบาลมีนโยบายให้ประเทศไทยเป็นครัวของโลก จึงให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหารมาก และกำหนดให้ปี 2547 เป็นปีรณรงค์อาหารปลอดภัย โดยเน้นที่สารพิษ 6 ชนิด คือ สารเร่งเนื้อแดง สารฟอกขาว สารกันเชื้อรา สารฆ่าแมลง (กลุ่มฟอสเฟต, คาร์บาเมต) ฟอรัมาลีน และบอแรกซ์

อนึ่ง ผลการดำเนินงานโครงการอาหารปลอดภัย ตั้งแต่ปี 2546 การเฝ้าระวังสารปนเปื้อนดังกล่าว ส่งผลให้ในปี 2548 - 2549 มีการปนเปื้อนไม่ถึงร้อยละ 1 จากเดิมปนเปื้อนร้อยละ 10 - 20 (ข่าวสด, 8 มิถุนายน 2549, หน้า 26)

ดัชนีที่ 2.1 คนไทยสามารถมีอาหารกินพอเพียง

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอ มาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
2.1.1 อัตราผู้กินอาหารครบ 3 มื้อ ต่อประชากรที่สำรวจ (อายุ 6 ปี ขึ้นไป)	ร้อยละ	-	-	82.13	ไม่ควรต่ำกว่า 99%	-	-	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 16.87
2.1.2								
2.1.2.1 อัตราเด็กแรกเกิด มีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม	ร้อยละต่อการเกิดมีชีพ	0.26	0.09	0.16	15%	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.74	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.91	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.84
2.1.2.2 อัตราเด็กอายุระหว่าง 6-15 ปี ไม่ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วนตามความต้องการของร่างกายซึ่งมีผลทำให้มีการเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน	ร้อยละ	0.26	0.16	0.12	15%	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.74	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.84	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 14.88

ตัวชี้วัดที่ 2.1.1 อัตราผู้กินอาหารครบมือ 3 มื้อต่อประชากรที่สำรวจ (อายุ 6 ปีขึ้นไป)

ตัวชี้วัดที่ 2.1.2.1 อัตราเด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม

ตัวชี้วัดที่ 2.1.2.2 อัตราเด็กอายุ 6-15 ปีไม่ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วนตามความต้องการของร่างกายซึ่งมี

ผลทำให้มีการเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

ความสำคัญ

การมีอาหารพอกินนั้นเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความสุขขององค์ประกอบความสุข นั่นคือ ความมั่นคงในชีวิตตามข้อกำหนดโครงการวิจัยการพัฒนามนุษย์ในเชิงจิตวิสัย ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (UNDP, 2003) ในประเด็นของอัตราทารกแรกเกิดมีชีพ องค์การอนามัยโลกได้คาดการณ์ว่า แต่ละปีจะมีทารกที่เกิดมามีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม ถึง 25 ล้านคน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 95 เกิดในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งทารกกลุ่มดังกล่าวอาจประสบปัญหาภาวะแทรกซ้อนและติดเชื้อได้ง่าย การที่เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม อาจแสดงให้เห็นภาวะทุพโภชนาการในมารดา (มดิชน, 2 เมษายน 2542, หน้า 7) สำหรับประเทศไทย การสาธารณสุขไทย (ปี 2544 - 2547, หน้า 181) รายงานสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมิติที่ 2 ประเด็นแรก โรคขาดสารอาหารในเด็กก่อนวัยเรียน นับตั้งแต่ปี 2531 ถึง ปี 2546 มีอัตราแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 20.0 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 8.0 ในปี 2546 และมีนัยสำคัญโดยเฉพาะระดับ 2 - 3 ซึ่งเป็นภาวะการขาดสารอาหารระดับรุนแรง จากร้อยละ 2.0 เป็นร้อยละ 0.7 นอกจากนี้ เด็กก่อนวัยเรียนภาคอีสานและภาคเหนือประสบปัญหาสูงมากกว่าภาคอื่น และเด็กชาวไทยภูเขาขาดสารอาหารมากกว่าเด็กในกรุงเทพมหานคร 8 เท่า สำหรับประเด็นปัญหาเด็กประณตที่น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ จากข้อมูลพบว่า มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน จากร้อยละ 17.8 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 11.5 ในปี 2545 สำหรับโรคขาดสารไอโอดีนในเด็กประถมศึกษาจากการสำรวจในเขตพื้นที่เฉพาะใน 15 จังหวัดที่มีปัญหาอัตราคอพอกรุนแรง พบว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญในระดับสูง นับว่าอยู่ในระดับน่าพอใจอย่างมาก จากร้อยละ 19.31 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 1.59 ในปี 2545 (การสาธารณสุขไทย ปี 2544-2547, หน้า 181)

สถานการณ์

อัตราผู้กินอาหารครบมือ 3 มื้อต่อประชากรที่สำรวจ (อายุ 6 ปีขึ้นไป) นับว่าไม่ผ่านเกณฑ์เนื่องจากคิดเป็นอัตราผู้ที่มีอาหารกินไม่ครบมือสูงถึงเกือบหนึ่งในห้าของประชากร หรือประมาณร้อยละ 18.0 ควรมีการศึกษาถึงสาเหตุว่า มาจากปัจจัยการขาดแคลน ปัจจัยความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงแหล่งอาหาร หรือว่าเป็นปัจจัยความแตกต่างด้านบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารับประทานของคนไทย

อัตราเด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม ในช่วงระยะเวลา 3 ปี มีข้อมูลที่ไม่คงที่ กล่าวคือ ในปี 2547 นั้น สถานการณ์มีแนวโน้มดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในปี 2548 ค่าข้อมูลที่แสดงให้เห็นสถานการณ์รุนแรงขึ้นอีก จึงไม่สอดคล้องกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ อาทิ การสาธารณสุขไทย (ปี 2544-2547 หน้า 181) ที่

รายงานว่า ปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 17.8 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 11.5 ในปี 2545 ทั้งนี้ อาจแสดงให้เห็นว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่แสดงภาวะปัจจัยของข้อมูลที่มีความเป็นพลวัตร (dynamism) จึงแสดงค่าที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์สาธารณสุขที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม

อัตราเด็กอายุ 6-15 ปี ไม่ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วนตามความต้องการของร่างกาย ซึ่งมีผลทำให้มีการเจริญเติบโตไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานนั้นมีสถานการณ์ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ดัชนีที่ 2.2 คนไทยกินอาหารที่ปลอดภัย

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
2.2.1 อัตราผู้ที่อยู่ในครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน	ร้อยละ	11.57	9.08	5.50	10%	สูงกว่าข้อเสนอฯ 1.57	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 0.92	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 4.50

ตัวชี้วัดที่ 2.2.1 อัตราผู้ที่อยู่ในครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

ความสำคัญ

การกินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ทำให้สุกด้วยความร้อน ทำให้ผู้รับประทานไม่เสี่ยงต่อการได้รับเชื้อโรคและปรสิตเข้าไปในร่างกาย ในทางกลับกัน หากรับประทานอาหารสุกๆ ดิบๆ ย่อมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อันเป็นผลมาจากการรับประทานอาหารที่ไม่ปลอดภัย ดังนั้น อาหารที่รับประทานควรมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ในบริบทของประเทศไทยนั้น อาหารบรรจุต้องมีเครื่องหมาย อย. เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงการผ่านการรับรองคุณภาพและมาตรฐานของอาหารนั้นๆ หรือหากรับประทานผัก ควรเป็นผักปลอดสารพิษหรือทำการแช่ด้วยน้ำผสมด่างทับทิมและล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง

สถานการณ์

ในปี 2548 อัตราผู้ที่อยู่ในครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ถือว่าผ่านเกณฑ์ และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2547

ดัชนีที่ 2.3 คนไทยไม่กินอาหารเกินความจำเป็น

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
2.3.1.1 อัตราเด็กและ เยาวชนที่มีภาวะ โภชนาการเกิน	ร้อยละ	9.70	12.80	13.42	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-
2.3.1. อัตราประชากรที่ กินอาหารเกินความ จำเป็น (อาหารขยะ)	ร้อยละ	-	-	49	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 2.3.1.1 อัตราเด็กและเยาวชนที่มีภาวะโภชนาการเกิน

ตัวชี้วัดที่ 2.3.1.2 อัตราประชากรที่กินอาหารเกินความจำเป็น

ความสำคัญ

ภาวะโภชนาการเกินในเด็ก (Overnutrition) มีสาเหตุจากการที่ร่างกายได้รับอาหารมากเกินไป ทำให้มีน้ำหนักไม่เหมาะสมกับส่วนสูง ทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายและสุขภาพ เกิดโรคเรื้อรังต่าง ๆ ได้แก่ ไขมันในเลือดสูง เป็นเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง จะลดน้ำหนักได้ยากมากขึ้นเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ กลายเป็นผู้ใหญ่ที่อ้วน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านร่างกาย ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ปัญหาด้านเพศสัมพันธ์ ด้านจิตใจ เกิดปมด้อย หงุดหงิด เครียด วิตกกังวล และด้านสังคม เช่น อาชีพบางอย่างมีขีดจำกัดสำหรับคนอ้วน (กองโภชนาการ, 2548) เช่นเดียวกับการรับประทานอาหารขยะ ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสารอาหารที่ให้พลังงาน เช่น น้ำตาล ไขมัน และแป้ง และมีส่วนประกอบของโปรตีน วิตามินเกลือแร่ น้อยมาก เช่น ขนมขบเคี้ยวรสเค็ม รสหวาน ลูกอม หมากฝรั่ง ขนมหวานทุกชนิด อาหารทอด อาหารจานด่วนบางชนิด และน้ำอัดลม ทำให้ร่างกายขาดสารอาหารที่มีความจำเป็นต่อการทำงานหรือไม่สมดุลกับความต้องการของร่างกาย (คณิตา ภาณุจรัส, 2545)

จากงานวิจัยของวิชัย รูปจำดี, ชัดติยา กรรณสูต, จุฑาพรพร ผดุงชีวิต และสังคม คุณคณากร สกุต (2549) ในประเด็นเรื่อง “คุณภาพสังคม : วิเคราะห์จากพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กไทย” จากการสำรวจเด็กไทย 301,557 รายทั่วประเทศ ครอบคลุมทุกจังหวัดและทุกอำเภอ/เขตทั่วประเทศ พบว่า เด็กไทยที่มีอยู่ประมาณ 15 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 23 ของประชากรทั่วประเทศ มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการบริโภคอาหารในชีวิตประจำวัน เช่น นิยมอาหารจานด่วนตามค่านิยมตะวันตกแบบบริโภคนิยม ดื่มน้ำอัดลม รับประทานผักน้อย ออกกำลังกายพอประมาณ บริโภคเกินขนาดและพรีพรีพรี ประมาณครึ่งหนึ่ง ไม่พอใจ

กับรูปร่างและน้ำหนักของตนเอง เด็กหญิงร้อยละ 31.5 เห็นว่าตนเองอ้วนไป ร้อยละ 21.5 เห็นว่าตนเองผอมไป ขณะที่เด็กชาย ร้อยละ 17.0 เห็นว่าตนเองอ้วนและร้อยละ 25.5 เห็นว่าผอม เด็กกรุงเทพมหานคร มีน้ำหนักเฉลี่ยมากกว่าเด็กต่างจังหวัดราว 5 กิโลกรัม ในมัธยมตอนต้น และลดลงเหลือราว 3 กิโลกรัมในชั้นมัธยมตอนปลาย และยังเสี่ยงสิ่งเสพติดทั้งบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาจส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพของประชากรกลุ่มนี้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และเกิดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของสังคมในอัตราที่สูง และเป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงกว่าเด็กต่างจังหวัดในทุกด้านทั้งนี้ ผลการสำรวจการบริโภคขนมของเด็ก ตามรายงานของโครงการเด็กไทยรู้ทัน ปี 2547 แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนอายุ 5 - 24 ปี หรือประมาณ 21 ล้านคน ใช้เงินซื้อขนมปีละกว่า 161,580 ล้านบาท หรือเมื่อเทียบค่าต่อคน พบว่า เด็ก 1 คนใช้เงินซื้อขนมเฉลี่ยปีละ 7,694 บาท

สถานการณ์

ค่าข้อมูลแสดงให้เห็นถึงภาวะโภชนาการเกินในเด็กนักเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาทั่วประเทศ มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ และอัตราประชากรที่กินอาหารเกินความจำเป็น ถึงแม้จะมีค่าข้อมูลแสดงการบริโภคอาหารเกินความจำเป็น (อาหารขยะ) ของเด็กอายุ 6 - 14 ปี ในปี 2548 เท่านั้น แต่ร้อยละของเด็กที่บริโภคอาหารขยะสูงถึง 49 เปอร์เซนต์ จึงเป็นประเด็นที่น่าห่วงใยอีกประเด็นหนึ่ง ดังนั้น จึงมีการณรงค์ของหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข ให้ประชาชนดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกายและกินอาหารอย่างปลอดภัย โดยเฉพาะการณรงค์เด็กไทยไม่กินหวาน และรณรงค์คนไทยกินอาหารให้เป็น

มิติที่ 3 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา หมายถึง การเข้าถึงบริการด้านการศึกษาพื้นฐานในทุก รูปแบบ (ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย) โดยครอบคลุมองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่มนุษย์ จำเป็นต้องรับรู้และเข้าใจ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องกับความสามารถในการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย โดยปราศจากการครอบงำ

ความสำคัญ

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก (2545) อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กล่าวว่าความสำเร็จในการพัฒนาสังคมขึ้นอยู่กับความสำเร็จจากผลการจัดการการศึกษา (Educational Management) เป็นสำคัญ กล่าวคือ ทิศทางการศึกษาไทยควรเอาสังคมเป็นตัวตั้ง และนำวิชาการมาประกอบการเรียนรู้ของสังคม เพื่อให้ชีวิตกับการศึกษาสามารถดำเนินไปควบคู่กันโดยเริ่มจากพื้นฐานธรรมชาติของคนในสังคมที่ควรเรียนรู้จากรากฐานของตนเองอย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อวัฒนธรรม ภาษาอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมร่วมสมัยหนึ่ง หากคนในชุมชนสนใจเรียนรู้จากบริบทโดยเฉพาะ การศึกษาแบบมุ่งด้านหาเหตุผลและทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของการศึกษากับชุมชน ก็จะส่งผลให้ช่วย ปังเจกบุคคลให้รู้จักคุณค่าชีวิตของตนเองที่สานเหตุผลถึงเพื่อนร่วมท้องถิ่น ทำให้มีความรับผิดชอบต่อ เพื่อนมนุษย์และสังคมลึกซึ้งมากขึ้น อันเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ และการส่งเสริม บทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาในทุกระดับ

จากรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ประจำปี 2546 (UNDP, 2004) จัดทำโดยสำนักงาน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้รายงานถึงโครงสร้างดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index or HAI) โดยมีการกำหนดดัชนีการศึกษาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ จำนวนปี การศึกษาเฉลี่ย การเข้าเรียน (อัตราการศึกษาชั้นมัธยมตอนต้นและตอนปลาย) คุณภาพการศึกษา (คะแนน เฉลี่ยนักเรียนในชั้นมัธยมต้นและปลายในการทดสอบระดับชาติ) และการบริการการศึกษา (สัดส่วนนักเรียน ต่อครูชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) ซึ่งสะท้อนให้เห็น ถึงปรัชญาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญกับทั้งปริมาณและคุณภาพ การศึกษา จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า ปีการศึกษาเฉลี่ยอยู่ที่ 7.3 ปี และประชากรในกรุงเทพมหานคร ปริมาณ และภูเก็ต มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดและการศึกษาชั้นประถมศึกษาเป็นภาคบังคับมานาน ดัชนีการศึกษาจึงมุ่งเน้นที่ระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นวาระที่สำคัญของชาติ จากการรายงานดังกล่าวดัชนี การศึกษาแสดงภาพคล้ายคลึงทั่วประเทศ ควรให้ความสนใจกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้ง กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนใต้ ได้แก่ เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร รวมทั้งจังหวัดชายแดนทั้งภาคเหนือและภาคใต้ เช่น แม่ฮ่องสอน นราธิวาส เป็นพิเศษ

ส่วนในการรับประกันคุณภาพการศึกษานั้น หมายถึง แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบอันประกอบด้วยขั้น การเลือกระบบคุณภาพและกำหนดเป้าหมาย ขั้นตอนแผนการดำเนินการ ขั้นการดำเนินงาน และติดตามกำกับ ขั้นการประเมิน และขั้นการพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้การศึกษาจะตอบสนองต่อคุณภาพที่กำหนด โดยในประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นการสร้างวิสัยทัศน์และปรัชญาทางการศึกษา ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุล การเน้นภูมิปัญญาและการเรียนรู้พัฒนาสภาพแวดล้อมของตน รวมทั้งการจัดการและส่งเสริมการศึกษาให้ประชาชนมีความรู้มีคุณภาพ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมฐานความรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ

ดัชนีที่ 3.1 คนไทยสามารถสื่อสารในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
3.1.1 อัตราคนไทยที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 15-60 ปี)	ร้อยละ	1.05	0.89	0.84	1%	สูงกว่าข้อเสนอฯ 0.05	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 0.11	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 0.16
3.1.2 อัตราคนไทยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 5 ปีขึ้นไป)	ต่อพันคน	(ปี 2533) 11.18	-	(ปี 2543) 13.10	5/พัน	สูงกว่าข้อเสนอฯ 6.18	-	สูงกว่าข้อเสนอฯ 8.10

ตัวชี้วัดที่ 3.1.1 อัตราคนไทยที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 15-60 ปี)

ตัวชี้วัดที่ 3.1.2 อัตราคนไทยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 5 ปีขึ้นไป)

ความสำคัญ

จากการรายงานคุณภาพชีวิตชุดตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานครัวเรือน (จปฐ. 2546, อ้างใน วิชัย รูปขำดี, 2547, หน้า 40-41) พบว่า สำหรับความมั่นคงในด้านการศึกษามี 4 ตัวชี้วัดที่ไม่บรรลุเกณฑ์เป้าหมาย ได้แก่ 1) เด็กที่อายุครบเกณฑ์แต่ไม่ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ เช่น เด็กเร่ร่อน ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น ซึ่งพบในทุกภาคของประเทศ 2) เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังปรากฏอยู่ทุกภาคของประเทศ 3) เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับไม่ได้เรียนต่อและไม่ได้รับการอบรมอาชีพ ยังปรากฏในระดับรุนแรงทั้งภาคเหนือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 4) คนไทยอายุ 14 - 50 ปีที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ ซึ่งปรากฏในบางกลุ่ม เช่น ชาวเขาในภาคเหนือและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภาคใต้บางส่วน

สำหรับอัตราเรื่องการอ่านออกเขียนได้หรือ Literacy Rate เป็นตัวชี้ถึงสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาในประเทศหนึ่ง ๆ จากรายงานของ UNDP (2003) ประชากรในประเทศไทยในกลุ่มผู้ใหญ่ (Adult Literacy) มีอัตราการอ่านออกเขียนได้ค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 92.6 ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับรายงานการสำรวจอัตราการอ่านออกเขียนได้ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่างปี 2533 - 2543 (ค.ศ. 1990-2000) ระบุว่า อัตราการรู้หนังสือ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในกลุ่ม 15 - 24 ปี เกือบทุกคนจะสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยทั้งชายและหญิงมีสัดส่วนไม่แตกต่างกัน คือ ชายมีอัตราของการอ่านออกเขียนได้สูงกว่าหญิงเล็กน้อย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในประเด็นด้านอัตราผู้ที่พูดภาษาไทย ไม่พบว่ามีการวิจัยศึกษาไว้อย่างเป็นระบบ

สถานการณ์

จากข้อมูลที่ปรากฏ อัตราคนไทยที่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 15-60 ปี) นั้น มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษาหรือการกระจายโอกาสทางการศึกษามีมากขึ้น แต่ข้อมูลของอัตราคนไทยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ (อายุ 5 ปีขึ้นไป) จากสำมะโนประชากรและการเคหะปี 2533 และปี 2543 ครอบคลุมครัวเรือนส่วนบุคคลทั่วราชอาณาจักรนั้น กลับมีจำนวนสูงขึ้นจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ในปี 2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ ควรให้ความสนใจศึกษาลักษณะฐานข้อมูลประชากรศาสตร์ (Demographic Characteristics and its pertinent Factors) ของกลุ่มประชากรที่พูดภาษาไทยไม่ได้รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ เชื้อชาติ (Race) ชาติพันธุ์ (Ethnicity) โอกาสการได้รับการขัดเกลาหรือสั่งสอนสื่อสารด้วยการใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในครอบครัว (Socialization or Enculturation) ของกลุ่มวัฒนธรรมร่วม (Co-cultural Groups) เช่น ชาวเขา ชาวเล ในประเทศไทยเพื่อการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่แท้จริงเพราะเหตุใด อัตราคนไทยที่พูดภาษาไทยไม่ได้จึงมีสถิติสูงขึ้นในสังคมไทย

ดัชนีที่ 3.2 คนไทยมีสิทธิและโอกาสศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
3.2.1 ร้อยละของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายต่อประชากร (อายุ 3-17 ปี)	ร้อยละ	97	105	106	ไม่มีเกณฑ์ที่กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
3.2.2 จำนวนปี การศึกษาเฉลี่ยของ ประชากรอายุ 15-59 ปี	จำนวน ปีเฉลี่ย	7.8	8.1	8.5	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 3.2.1 ร้อยละของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายต่อประชากร (อายุ 3 - 17 ปี)

ตัวชี้วัดที่ 3.2.2 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 - 59 ปี

ความสำคัญ

จากโครงการการศึกษาการกำหนดดัชนีคุณภาพชีวิต ของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) ได้รายงานถึงมิติทางการศึกษาว่า ในช่วงปี 2543 - 2546 อัตราประชากรที่รู้หนังสืออ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี การศึกษาในช่วงก่อนเข้าโรงเรียน คือ กลุ่มเด็กอายุ 3-5 ปี ที่ได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนอนุบาล/สถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในเกณฑ์ดี แม้แนวโน้มในปี 2546 จะลดลงจากปี 2543 สำหรับการศึกษาในระดับมัธยมหรือกลุ่มผู้มีอายุ 12-17 ปี ที่เรียนระดับมัธยมศึกษา (รวมอาชีวศึกษา) อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เป็นผลจากรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาในระดับพื้นฐานให้กับประชาชนเป็นเวลา 12 ปี สำหรับจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยในภาพรวมยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ที่น่าสังเกต คือ สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) รายงานว่า ข้อมูลด้านมิติการศึกษาที่นำมาวิเคราะห์เป็นดัชนีในเชิงปริมาณทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องข้อมูลดัชนีในเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของสถานการศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบเพิ่งจัดตั้งไม่นาน จึงไม่มีข้อมูลย้อนหลัง สำหรับคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการทดสอบก็ยังคงอยู่ในขั้นทดสอบดำเนินการ ในอนาคตอาจจะนำคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบระดับชาติ (National Test) ใช้ในการประเมินคุณภาพด้านการศึกษาในเชิงคุณภาพได้ ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2549) ได้กล่าวถึงการประเมินระดับชาติ (GAT) ว่า หมายถึง การประเมินด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทั่วไป (GAT) ของนักเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐานใน 2 ช่วงชั้น คือ ป.6 เฉลี่ยทุกวิชา และ ม.6 ในรายวิชาที่สอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โดยแบ่งเกณฑ์การประเมินผู้สอบเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง ในที่นี้พิจารณาผลการประเมินในระดับพอใช้และดีของผู้เรียนเท่านั้น ที่สำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ระบุถึงเป้าประสงค์หลักของกระทรวง คือ การมุ่งส่งเสริมให้ประชาชน

ได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีมาตรฐาน โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมทั้งผู้เรียนที่เรียนในสถานศึกษา ซึ่งอาจจัดในรูปแบบการศึกษาในระบบที่จัดโดยสถานศึกษาทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือจัดโดยบุคคล ครอบครัว/องค์กรอื่นที่กำหนดไว้ในมาตรา 12 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ หรือเทียบเท่า หมายถึง ผู้เรียนที่เป็นประชากรวัยเรียน แต่เรียนหลักสูตรที่เทียบเท่ากับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ประถม-มัธยมต้น) เช่น นาฏศิลป์ชั้นต้น ปรัชญธรรมสายสามัญ กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวยังรวมถึง การส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทยที่ได้รับการบริการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ผู้ด้อยโอกาสในที่นี้ หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เว้นแต่กรณีที่ต้องดูแลเป็นพิเศษให้ขยายอายุเป็น 24 ปี) ที่ประสบปัญหาหรือตกอยู่ในภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไปจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ จำแนกเป็นกลุ่มย่อย 1) เด็กถูกปล่อยปละละเลย ได้แก่ เด็กเร่ร่อน/ขอทาน เด็กถูกข่มขืนและแรงงานเด็ก 2) เด็กถูกละเมิดสิทธิ ได้แก่ เด็กถูกทารุณ โสเภณีเด็ก เด็กถูกข่มขืนและแรงงานเด็ก 3) เด็กประพฤติดนไม่เหมาะสม ได้แก่ เด็กติดสารเสพติด เด็กตั้งครรภ์นอกสมรสหรือตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร 4) เด็กก่ออาชญากรรม/ต้องคดี เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ เด็กมั่วสุมในสถานบริการและสถานเริงรมย์ 5) เด็กพิการทางกาย/จิตใจ อารมณ์ ทางสติปัญญาและการเรียนรู้ และ 6) เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ ได้แก่ เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กถูกรุกรมกรก่อสร้าง เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กยากจน เด็กที่ไม่ได้รับสัญชาติไทยและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ได้แก่ เด็กเป็นเอดส์ เด็กกำพร้าเพราะพ่อแม่ตายเพราะเอดส์

ส่วนคำว่าปีการศึกษาเฉลี่ย หมายถึง จำนวนระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่ประชากรอายุ 15-59 ปี ขึ้นไปใช้ในการศึกษา

สถานการณ์

จากรายงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ UNDP (2005) เรื่อง Southeast Asia Human Development Report: Regional Economic Integration and Regional Cooperation in Southeast Asia: Deepening and Broadening the Benefits for Human Development ที่สะท้อนให้เห็นการขยายโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทย ได้แก่

- จำนวนปีคาดหมายเฉลี่ยของการเข้าเรียนในสถานศึกษาของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีส่วนค่อนข้างเท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและชาย
- อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ในช่วงปี 2543-2548 คิดเป็นร้อยละ 92.5
- อัตราการรู้หนังสือของเยาวชนไทย คิดเป็นร้อยละ 98
- อัตราสัดส่วนการเข้าเรียนมวลรวมของระดับประถมศึกษาปี 2543-2548 ในปี 2547 คิดเป็นร้อยละ 96

- อัตราสัดส่วนการเข้าเรียนมวลรวมของระดับมัธยมศึกษาปี 2543-2548 ในปี 2547 คิดเป็นร้อยละ 77
- จำนวนผู้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาปี 2542-2548 ข้อมูลรวมสำหรับปี 2547 ไทยคิดเป็นจำนวน 2,251,453 คน

ข้อมูลแสดงร้อยละของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลายต่อประชากรวัย 3- 17 ปี มีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อนึ่ง ค่าแสดงข้อมูลที่เกินร้อยละ 100 ในปี 2547 และ 2548 เป็นค่าข้อมูลที่รวมเยาวชนที่มีอายุเกิน 17 ปี ขึ้นไปที่ยังคงศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัย 15 - 59 ปี ก็มีแนวโน้มพัฒนาขึ้นอย่างมาก จึงอาจตีความได้ว่า มีจำนวนประชากรในกลุ่มวัยเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้นและมีระดับการอยู่ในระบบ (Retaining) มากขึ้น แต่มีบางคนหรือบางกลุ่มที่ไม่สามารถจบการศึกษาได้ตามเกณฑ์หรือมีการเลิกเรียนกลางคัน (Drop Out) มากขึ้นด้วย จึงควรเร่งศึกษาสาเหตุที่แท้จริง เนื่องจากการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาชาติ แม้ว่าจะมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ก็จำเป็นที่ควรเร่งศึกษาถึงสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าเรียนของประชากรในวันเรียนในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส นอกจากนี้ กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นวาระสำคัญของชาติ ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันการศึกษาของชาติในทุกระดับ จึงควรเร่งศึกษาปัจจัยกีดขวางที่ทำให้ประชากรในวัยเรียนไม่สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาที่มีมาตรฐานประกอบการประมวลข้อมูล

ดัชนีที่ 3.3 คนไทยมีโอกาสเรียนรู้สิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
3.3.1 ร้อยละของคนไทยได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องที่ควรเรียนรู้	ร้อยละ	18.21	20.02	23.29	ไม่มีเกณฑ์ที่กำหนด	-	-	-
3.3.2 3.3.2.1 อัตรานักเรียนได้รับความรุนแรง ถูกล่วงละเมิดทางเพศ/ถูกข่มขืน ต่อนักเรียนในระบบโรงเรียน	ต่อแสนคน	-	0.83	0.62	1/แสน	-	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 0.17	ต่ำกว่าข้อเสนอฯ 0.38

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
3.3.2.2 จำนวน นักเรียน นักศึกษาที่ บาดเจ็บจากการใช้ กำลังรุนแรงทำร้าย ร่างกายจากก่อเหตุ ทะเลาะวิวาท	คน	-	17	6	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 3.3.1 ร้อยละของคนไทยที่ได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องที่ควรเรียนรู้

**ตัวชี้วัดที่ 3.3.2.1 อัตรานักเรียนได้รับความรุนแรง ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ/ถูกข่มขืนต่อนักเรียนในระบบ
โรงเรียน**

**ตัวชี้วัดที่ 3.3.2.2 จำนวนนักเรียน นักศึกษาที่บาดเจ็บจากการใช้กำลังรุนแรงทำร้ายร่างกายจากก่อเหตุ
ทะเลาะวิวาท**

ความสำคัญ

ความรู้พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า ทิศทางการศึกษาไทยควรเอาสังคมเป็นตัวตั้ง และนำวิชาการมาประกอบการเรียนรู้ของสังคม เพื่อให้ชีวิตกับการศึกษาสามารถดำเนินไปควบคู่กันโดยเริ่มจากพื้นฐานธรรมชาติของคนในสังคมที่ควรเรียนรู้จากรากฐานของตนเองอย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อวัฒนธรรม ภาษาอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัยหนึ่ง หากคนในชุมชนสนใจเรียนรู้จากบริบท โดยเฉพาะการศึกษาแบบมุ่งด้านหาเหตุผล และทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของการศึกษากับชุมชน ก็จะส่งผลให้ช่วยปัจเจกบุคคลให้รู้จักคุณค่าชีวิตของตนเองที่สานเหตุผลถึงเพื่อนร่วมท้องถิ่น ทำให้มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์และสังคมโลกซึ่งมากขึ้น อันเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ และการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาในทุกระดับ (ระพี สาคริก, 2547) การขาดภูมิความรู้แห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเปรียบเสมือนการขาดการเรียนรู้วัฒนธรรมรากเหง้าของชุมชน อันจะนำไปสู่การเสื่อมของวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่าหายนะธรรม (Decadence) ได้ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ระบุถึงเป้าประสงค์หลักของกระทรวง คือ การมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีมาตรฐานโดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมถึงประชาชนในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่พิเศษอื่น ๆ ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามแผนพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการที่ยึดประชาชนเป็นสำคัญที่เรียกว่า แผนการศึกษาแบบบูรณาการ (Integrative Educational Plan) อันหมายถึงหมายถึง แผนที่ใช้ในการจัดการการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ยึดหลักการบูรณาการกับวิถีชีวิต อัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนที่มีลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานและเชื่อมโยงกับหลักการทางศาสนา กับ วิชาสามัญและวิชาชีพที่ผู้เรียนและประชาชนเป็นสำคัญ โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะพิเศษที่ แตกต่างไปจากพื้นที่อื่น ส่วนในด้านระบบนิเวศสุขภาพในโรงเรียนนั้น ก็เป็นสิ่งสำคัญการสาธารณสุขไทย ปี 2544 -2547 (2547, หน้า 181) รายงานว่า นอกจากในด้านคุณภาพการศึกษาแล้ว ระบบสุขภาพของ โรงเรียน (School Health System) ก็มีความสำคัญที่สามารถสร้างให้เห็นถึงความมั่นคงทางด้านการศึกษาได้ ด้วย ได้แก่ ระบบสุขภาพ โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ครู นักเรียนและเจ้าหน้าที่ การสุขภาพพื้นฐาน การอนามัยพื้นฐาน ความปลอดภัยในโรงเรียน อาหารและน้ำดื่ม กิจกรรมออกกำลังกายและคลินิกโรงเรียน (School Clinic) ส่วนปัจจัยที่บั่นทอนระบบสุขภาพโรงเรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมของสถานที่และผู้คน ความสกปรก ขยะมูลฝอย ปัญหาการเสพติดบุหรี่ สุรา ยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ การพนัน (ทั้งที่ถูก กฎหมายและผิดกฎหมาย) ความล่าช้าทางเพศที่ครอบคลุมเรื่องของการล่วงละเมิดทางเพศ การข่มขืนและ กามกรร โชก (Sexual Abuse, Rape, and Sexual Harassment) และการทะเลาะวิวาทใช้ความรุนแรง

สถานการณ์

จากข้อมูลอัตราคนไทยที่ขาดความรู้พื้นฐานภูมิปัญญาไทยผ่านเกณฑ์ อาจแสดงให้เห็นว่า จาก กลุ่มประชากรที่ได้รับการสำรวจทั่วราชอาณาจักร (ในกลุ่มเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม) ยังคงรักษาสภาพทุนทางสังคม (Social Capital) คือเป็นสังคมที่มีความมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและยังมีการ รักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Maintenance of Cultural Identity) ของการเป็นประชากรในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยได้ดีในระดับหนึ่ง

อัตรานักเรียนได้รับความรุนแรง ถูกล่วงละเมิดทางเพศ/ถูกข่มขืนต่อนักเรียนในระบบโรงเรียน ผ่านเกณฑ์และมีแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้น สามารถสะท้อนให้เห็นว่าระบบนิเวศของสถานศึกษาดีขึ้น นอกจากนี้ อัตราคนไทยได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในเรื่องที่ควรเรียนรู้ แม้ไม่มีเกณฑ์ แต่ก็มี สถานการณ์ที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าและความรวดเร็วของระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศในยุคข้อมูลข่าวสาร ส่วนจำนวนนักเรียน นักศึกษาที่บาดเจ็บจากการใช้กำลังรุนแรง ทำร้ายร่างกายจากก่อเหตุทะเลาะวิวาทนั้นแสดงจำนวนที่ลดลง โดยภาพรวม ดัชนีที่ 3.3 คนไทยมีโอกาส เรียนรู้สิ่งที่คุณค่าในชีวิตนั้นมีศักยภาพอย่างมากในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

มิติที่ 4 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านศาสนาและความเชื่อ

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านศาสนาและความเชื่อ หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมีหลักธรรมคำสอนที่มนุษย์ยึดถือ ศรัทธา และปฏิบัติตาม ทั้งด้านกฎเกณฑ์และด้านพิธีกรรม โดยปราศจากการครอบงำ

ความสำคัญ

แนวทางการพัฒนาสังคมที่นิยมใช้กันแพร่หลายในโลกยุคโลกาภิวัตน์มี 2 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนาที่เน้นสร้างและเสถียรสุข เช่น แนวทางของโลกตะวันตก ที่เรียกว่าทุนนิยมที่ยึดพุทธศาสตร์สร้าง “แสวงหาและเสถียรสุข” และ 2) แนวทางของโลกตะวันออกส่วนใหญ่ที่เน้นการยึดพุทธศาสตร์ทางด้านการดับหรือจัดทุกข์และการพัฒนาจิต เช่น แนวทางพุทธศาสนา เป็นต้น (สุพรรณิไชยอำพร, 2547, หน้า 71) ศาสนา อันที่จริงก็คือ โลกทัศน์ (Worldview) อย่างหนึ่ง (Porter & Samovar, 2004) ประกอบด้วยความเชื่อความศรัทธาในศาสนาแล้ว ยังปรากฏในรูปแบบพฤติกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อนึ่ง ศาสนาหลักในโลก ประกอบด้วย หกศาสนาหลัก คือ ศาสนายูดาห์ (Judaism) ซึ่งเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ศาสนาคริสต์ (Christianity) ศาสนาอิสลาม (Islam) ศาสนาฮินดู (Hinduism) ศาสนาพุทธ (Buddhism) และแนวคำสอนของลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) อย่างไรก็ตาม ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 มีจำนวนของผู้ไม่นับถือศาสนาใดๆ เลยหรือที่เรียกว่ากลุ่มอเทวนิยม (Atheists) คือ เน้นการนับถือตนเองสูงขึ้นอย่างมากในหลายประเทศ อาทิ สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ เป็นต้น (Porter & Samovar, 2004)

ดัชนีที่ 4.1 คนไทยได้รับความรู้เรื่องศาสนาเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
4.1.1 อัตราผู้ที่นับถือศาสนาในประเทศไทย (อายุ 15 ปี ขึ้นไป)	ร้อยละ	97.27	ใช้ฐานเดียวกันกับปี 2546	99.94	ยังไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 4.1.1 อัตราผู้ที่นับถือศาสนาในประเทศไทย (อายุ 15 ปี ขึ้นไป)

ความสำคัญ

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ศาสนา คือ ความเชื่อประเภทหนึ่ง ศาสนาหลักประจำชาติใด ๆ ก็จะมีจำนวนผู้นับถือศาสนานั้นๆ มากที่สุด ในบริบทไทย ซึ่งมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ โดยมีผู้นับถือศาสนาพุทธในกลุ่มประชากรอายุตั้งแต่ 15 ขึ้นไปทั้งสิ้น รวม 46.9 ล้านคน หรือร้อยละ 94.8 รองลงมาได้แก่

ศาสนาอิสลาม มีผู้นับถือ 2.2 ล้านคน หรือร้อยละ 4.5 และนับถือศาสนาคริสต์ 3 แสนคน หรือร้อยละ 0.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, หน้า 19)

สถานการณ์

เนื่องจากประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นแหล่งแห่งศาสนอุปถัมภ์ (Religious Ecumene) ที่ไม่กีดกันศาสนาใด ๆ อีกทั้งยังส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาของศาสนาต่างๆ ด้วยดีตลอดมา จึงแสดงให้เห็นอัตราผู้นับถือศาสนาต่างๆ ในประเทศไทยในอัตราที่สูงมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นอีก แสดงให้เห็นภาวะแห่งจิตวิทยาทางสังคมด้วยว่า ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ผู้คนทั่วโลกต่างหันไปฟื้นฟูความเชื่อทางศาสนาขึ้นมาอีก ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจในยุคเต็มไปด้วยความขัดแย้ง และส่งผลให้สภาวะจิตสับสน แปลกแยกและแตกแยก (Schizophrenic and Fragmentary) (World IQ, 2005)

ดัชนีที่ 4.2 คนไทยนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหา

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
4.2.1 อัตราผู้มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง	ร้อยละ	87.57	89.26	93.16	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับ การกำหนด	-	-	-
4.2.2 อัตราผู้ไม่ติดสุรา (ข้อมูล จปฐ.)	ร้อยละ	97.79	98.14	99.05	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับ การกำหนด	-	-	-
4.2.2 อัตราผู้ไม่ติดสุรา (ข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ)	ร้อยละ	82.26	-	-	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับ การกำหนด	-	-	-
4.2.3 อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่ (ข้อมูล จปฐ.)	ร้อยละ	88.63	88.90	89.85	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับ การกำหนด	-	-	-
4.2.3 อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่ (ข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ)	ร้อยละ	72.23	77.03	-	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับ การกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 4.2.1 อัตราผู้มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ตัวชี้วัดที่ 4.2.2 อัตราผู้ไม่ติดสุรา

ตัวชี้วัดที่ 4.2.3 อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่

ความสำคัญ

สำหรับกิจกรรมทางศาสนาพุทธ พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติเป็นประจำ จากการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2548 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548) พบว่า ในรอบปีที่ผ่านมา (30 เมษายน 2547 - 1 พฤษภาคม 2548) คนไทยมีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญ ๆ 7 ประเภท คือ การสวดมนต์ การตักบาตร การถวายสังฆทาน การรักษาศีล การทำสมาธิ การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ การอ่านหนังสือธรรมะ จากการสำรวจพบว่า การตักบาตรเป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 84.8 รองลงมา คือ ถวายสังฆทาน ร้อยละ 64.8 สวดมนต์ ร้อยละ 56.5 การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ ร้อยละ 45.1 และการทำสมาธิ พุทธศาสนิกชนยังให้ความสนใจค่อนข้างน้อยประมาณร้อยละ 14.1 การประกอบกิจทางศาสนาทุกกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะปฏิบัติในวันพระและวันพระเพณี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้น การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะเท่านั้น ที่พุทธศาสนิกชน นอกเขตเทศบาลปฏิบัติมากกว่าในเขตเทศบาลเกือบ 2 เท่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร จึงทำให้มีเวลาสำหรับปฏิบัติกิจทางศาสนามากกว่า เมื่อพิจารณาตามเพศ พบว่า เพศหญิงประกอบกิจทางศาสนาสูงกว่าเพศชายทุกกิจกรรม

จากงานวิจัยของวิชัย รูปขำดี, ชัดติยา กรรณสูต, จุฑาพรรธน์ ผดุงชีวิตและสังคม คุณคณากรสกุล (อ้างแล้ว) ในประเด็นเรื่อง “คุณภาพสังคม : วิเคราะห์จากพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กไทย” ระบุว่า เด็กไทยกว่า 300,000 รายทั่วประเทศ มีเด็กไทยกว่า 1 ใน 3 ร้อยละ 36.6 ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านศาสนาอยู่ในชั้นควรเฝ้าระวัง เนื่องจากมีกิจกรรมด้านศาสนาน้อยมากในรอบปี ในกลุ่มนี้ ร้อยละ 5.8 ไม่เคยมีการร่วมกิจกรรมทางศาสนาใดๆ สะท้อนว่า เด็กไทยกลุ่มนี้เสี่ยงต่อการรับรู้ เข้าใจและการนำศาสนาไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกับการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2548 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548) ในส่วนของพุทธศาสนิกชน อายุ 15 ปี ขึ้นไป จำแนกตามการประกอบกิจทางศาสนา เพศ และเขตการปกครองทั่วประเทศ พบว่า ร้อยละ 43.5 ไม่เคยสวดมนต์ ร้อยละ 15.2 ไม่เคยตักบาตร ร้อยละ 35.2 ไม่เคยถวายสังฆทาน ร้อยละ 85.9 ไม่เคยทำสมาธิ ร้อยละ 73.4 ไม่เคยรักษาศีล ร้อยละ 54.9 ไม่เคยฟังเทศน์ ฟังธรรม รับฟังธรรมะจากสื่อ ร้อยละ 78 ไม่เคยอ่านหนังสือธรรมะ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในแต่ละประเภทของพุทธศาสนิกชนอายุ 15 ปีขึ้นไป พอสรุปได้ ดังนี้

ด้านการสวดมนต์ พบว่า ประมาณร้อยละ 18.2 พุทธศาสนิกชนสวดมนต์ในวันพระมากที่สุด รองลงมา สวดมนต์ทุกวัน (วันละ 15.8) และสวดมนต์ในวันพระเพิ่ม ร้อยละ 12.0 สำหรับการสวดมนต์ทุกวัน พบว่า กรุงเทพมหานครสูงกว่าทุกภาค คือ ร้อยละ 20.2 รองลงมาคือ ภาคเหนือ ร้อยละ 18.0 ภาคใต้ สวดมนต์ในวันพระเพิ่มมากที่สุด คือ ร้อยละ 23.6

ด้านการดักบาตร พุทธศาสนิกชน ร้อยละ 33.6 ดักบาตรในวันพระเพิ่มมากที่สุด รองลงมา คือ ดักบาตรทุกวันพระ ร้อยละ 21.6 พุทธศาสนิกชนที่ดักบาตรทุกวันมีเพียงร้อยละ 8.3 เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า พุทธศาสนิกชนภาคใต้ดักบาตรในวันพระเพิ่มมากที่สุด

ด้านการถวายสังฆทาน พุทธศาสนิกชน ร้อยละ 35.5 นิยมถวายสังฆทานในวันพระเพิ่ม เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ ฯลฯ รองลงมา ถวายสังฆทานในช่วงเข้าพรรษาและวันสำคัญทางศาสนา ร้อยละ 10.7 และ 8.6 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พุทธศาสนิกชนของทุกภาค นิยมถวายสังฆทานในวันพระเพิ่มมากที่สุด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 44.1 ส่วนภาคอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน

ด้านการรักษาศีล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่รักษาศีลทุกวันพระ ร้อยละ 8.3 และรักษาศีลทุกวัน ร้อยละ 5.4 เป็นที่น่าสังเกตว่า พุทธศาสนิกชนของกรุงเทพมหานคร รักษาศีลทุกวันสูงกว่าทุกภาค ซึ่งมีถึง ร้อยละ 21.4 สำหรับการรักษาศีลในวันพระ พุทธศาสนิกชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติมากที่สุด คือร้อยละ 11.2

ด้านการทำสมาธิ เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มีการปฏิบัติกันค่อนข้างน้อย พบว่า พุทธศาสนิกชนจะทำสมาธิในวันพระ ร้อยละ 4.4 พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลจะทำสมาธิในวันพระสูงกว่าในเขตเทศบาล ร้อยละ 4.9 และ 3.5 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า พุทธศาสนิกชนของภาคใต้จะทำสมาธิในวันพระเพิ่มสูงกว่าภาคอื่น ร้อยละ 10.7 สำหรับการทำสมาธิทุกวันพระ พุทธศาสนิกชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติมากกว่าทุกภาค ร้อยละ 6.1

ด้านการฟังเทศน์ ฟังธรรม ดูรายการธรรมะ พบว่า ร้อยละ 45.1 พุทธศาสนิกชนสนใจในการฟังเทศน์จากภิกษุหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ฟังเทศน์ในวันพระ ร้อยละ 25.6 โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่อยู่นอกเขตเทศบาล ฟังเทศน์มากกว่าในเขตเทศบาล คือ ร้อยละ 30.4 และ 16.3 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่าเกือบทุกภาค พุทธศาสนิกชนมีความสนใจในการฟังเทศน์ในวันพระมากที่สุด ยกเว้น กรุงเทพมหานคร มีเพียงร้อยละ 8.5

การอ่านหนังสือธรรมะ พุทธศาสนิกชนที่อ่านหนังสือธรรมะ ประมาณร้อยละ 22.0 ส่วนใหญ่อ่านเป็นบางครั้ง ร้อยละ 18.7 ที่อ่านประจำมีน้อยมากเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น เมื่อพิจารณาระหว่างในเขตและนอกเขตเทศบาล พบว่า มีสัดส่วนการอ่านหนังสือธรรมะใกล้เคียงกัน พุทธศาสนิกชนของภาคใต้อ่านหนังสือธรรมะมากกว่าทุกภาค คือ ร้อยละ 26.5

เมื่อจำแนกการประกอบกิจทางศาสนาตามหมวดอายุของพุทธศาสนิกชนอายุ 15 ปี ขึ้นไป พบว่า ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น การฟังเทศน์ การรักษาศีลและทำสมาธิ ซึ่งจะปฏิบัติในวันพระ มีประมาณร้อยละ 42.5 18.7 และ 12.3 ตามลำดับ และที่ถือปฏิบัติทุกวัน ได้แก่ การสวดมนต์ ตักบาตร มีประมาณร้อยละ 32.8 และ 20.9 ตามลำดับ

สำหรับอัตราผู้ไม่สูบบุหรี่ จากการสำรวจพฤติกรรมสูบบุหรี่ในปี 2547 ในกลุ่มประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่า จากกลุ่มประชากรที่สำรวจ 49.4 ล้านคน เป็นผู้สูบบุหรี่จำนวน 11.4 ล้านคน หรือเทียบเท่าร้อยละ 23.0 ไม่สูบบุหรี่ จำนวน 38.1 ล้านคน หรือเทียบเท่าร้อยละ 70

สถานการณ์

อัตราผู้มีอายุ 6 ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีแนวโน้มดีขึ้น โดยเฉพาะในเขตชนบท สำหรับอัตราผู้ไม่ติดสุราในชนบท มีอัตราที่สูงมากและมีสถานการณ์ที่มีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติที่เก็บข้อมูลทั่วประเทศในปี 2546 ที่แสดงอัตราผู้ไม่ติดสุราในระดับที่ค่อนข้างสูง คือ เกือบร้อยละ 83.0 ทั่วประเทศ สำหรับสถานการณ์ของผู้ไม่สูบบุหรี่นั้น อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่ ข้อมูลจาก จปฐ. แสดงอัตราที่ค่อนข้างสูง และมีสถานการณ์ที่มีแนวโน้มดีขึ้นเช่นกัน สำหรับข้อมูลที่เก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาตินั้นเป็นข้อมูลทั่วประเทศ จึงแสดงค่าข้อมูลที่ระดับต่ำกว่าคือ ประมาณ ระดับร้อยละเกือบ 80 ที่แสดงให้เห็นว่า อัตราผู้ไม่สูบบุหรี่นั้นมีแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้นอย่างมากระหว่างปี 2546 - 2547

มิติที่ 5 : ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตส่วนตัวในอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความมั่นคงและปลอดภัยจากการไถ่หรือ ไล่่ออก หรือ การเวนคืนที่ไม่เหมาะสม

ความสำคัญ

ความมั่นคงของมนุษย์ในด้านที่อยู่อาศัยนั้น นับเป็นดัชนีทางสังคม (Social Indicators) ที่สามารถชี้ให้เห็นการพัฒนาของประเทศใดประเทศหนึ่งได้อย่างมีนัยสำคัญ จากรายงานของหน่วยงาน Global Urban Observatory Section แห่งสหประชาชาติ (www.unchsh.org/habrrdd) ในปี 2548 ในขณะที่การเติบโตของเมืองนั้น นำมาซึ่งศักยภาพของการปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากร แต่ในขณะเดียวกัน ก็นำมาซึ่งปัญหาการดำรงชีวิต ประชากรจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ประชากรกว่าร้อยละ 26.0 อาศัยอยู่ในเขตเมืองเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ว่า กว่าร้อยละ 17.0 ของที่อยู่อาศัยทั่วโลก เป็นแบบที่พักอาศัยแบบห้องเดียว (One-Room Shelters) และ 3 ใน 4 ของจำนวนดังกล่าวอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ในทวีปแอฟริกา กว่าร้อยละ 42.0 ในเขตชนบท และร้อยละ 35.0 ในเขตเมืองมีปัญหาของที่อยู่อาศัย คือ อาศัยอยู่ในห้องเดียว ขาดการสาธารณสุขพื้นฐานที่ได้มาตรฐาน ประสบปัญหาขยะและการกำจัดขยะ ส่งผลกระทบต่อสภาพการดำรงชีวิตของประชากรในชุมชนดังกล่าว นอกจากนี้ องค์การที่อยู่อาศัยแห่งสหประชาชาติ (UN – HABITAT) ยังได้ตั้งเป้าหมายที่จะพัฒนาความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนแออัดให้ดีขึ้น ประมาณ 100 ล้านคน ภายในปี ค.ศ. 2020 ที่จะนำไปสู่ “เมืองปราศจากชุมชนแออัด” (Cities without Slums) ซึ่งเป็นประเด็นรณรงค์ที่สำคัญตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ในการสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยของคนจนในชุมชนแออัด โดยมีชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินงานพัฒนาร่วมกับท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับภาคพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบในแต่ละเมืองใน 200 เมืองทั่วประเทศ ภายใน 4 ปี (2548 -2551) (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (CODI), 2548)

ดัชนีที่ 5.1 คนไทยมีที่อยู่อาศัย

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
5.1.1 อัตราครัวเรือน ไม่มีความมั่นคงในที่ อยู่อาศัยและบ้านไม่มี สภาพทนถาวร	ร้อยละ	3.97	3.45	1.35	5%	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.03	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.55	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 3.65
5.1.2 ผู้เดือดร้อนจาก อัคคีภัย (ต่อแสนคน)	ต่อแสน คน	23.90	21.49	15.36	7/แสน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 16.90	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 14.49	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 8.36

ตัวชี้วัดที่ 5.1.1 อัตราครัวเรือนไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านไม่มีสภาพทนถาวร

ความสำคัญ

จากรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ประจำปี 2546 (UNDP, 2004) จัดทำโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้รายงานถึงโครงสร้างดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index or HAI) โดยมีการกำหนดดัชนีด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก โดยพิจารณาจากสองประเด็น คือ 1) สภาพทางกายภาพและความทนถาวรของที่อยู่อาศัย โดยมีสององค์ประกอบหลักคือ ครัวเรือนที่สร้างด้วยวัสดุทนถาวร และครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเมือง 2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นโดยดูจากครัวเรือนที่มีผู้เย็น ครัวเรือนที่หุงต้มด้วยเตาแก๊สหรือเตาไฟฟ้า จากการศึกษาพบว่า จังหวัดที่ติดอันดับที่ดีที่สุดห้าอันดับแรก คือ นนทบุรี นครปฐม สงขลา ชุมพร และสตูล ส่วนจังหวัดที่ติดอันดับต่ำที่สุดห้าอันดับ (จากคะแนนที่ต่ำที่สุด) ได้แก่ อำนาจเจริญ สกลนคร นครพนม ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของการศึกษา UNDP (2003) กล่าวว่า ดัชนีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแสดงออกถึงผลกระทบของการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เช่น มลภาวะและภัยทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาคุกคามคนไทยจำนวนมาก

สถานการณ์

อัตราครัวเรือนไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพไม่ทนถาวร ผ่านเกณฑ์ และมีแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงสภาพทางกายภาพและความทนถาวรของที่อยู่อาศัยในประเทศไทย รวมทั้งการมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นโดยดูจากครัวเรือนที่มีผู้เย็น ครัวเรือนที่หุงต้มด้วยเตาแก๊สหรือเตาไฟฟ้าอยู่ในระดับที่ดี อย่างไรก็ตาม เขตชุมชนแออัดในเขตเมืองยังมีอยู่จำนวนมาก การมี

ถึงอำนวยความสะดวกในชีวิต อาจได้มาด้วยการกู้ยืมระบบ การผ่อนชำระ ซึ่งเป็นการลดเงินออมของครอบครัวและการแบกภาระหนี้สิน จึงควรเร่งถึงการศึกษาปัญหาของการขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

ตัวชี้วัดที่ 5.1.2 ผู้เดือดร้อนจากอสังหาริมทรัพย์ (ต่อแสนคน)

ความสำคัญ

อสังหาริมทรัพย์เป็นภัยคุกคามในด้านที่อยู่อาศัย จากรายงานสรุปสถานการณ์สาธารณสุขประจำปี 2548 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2547 - 30 กันยายน 2548 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้รายงานถึงพื้นที่ที่ประสบภัยจากอสังหาริมทรัพย์ รวม 67 จังหวัด 622 อำเภอ 40 กิ่งอำเภอ 1,513 ตำบล 3,774 หมู่บ้าน 9,587 คน 1,995 ครัวเรือน มีผู้เสียชีวิต 48 คน บาดเจ็บ 240 คน บ้านเสียหายทั้งสิ้น 1,573 หลัง บางส่วน 411 หลัง รวมทั้งโรงงาน 436 แห่ง ปศุสัตว์ 549 ตัววัด 60 แห่ง สถานที่ราชการ 19 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นมูลค่าเสียหายรวมทั้งสิ้นสูงถึง 400,064,054 บาท

สถานการณ์

สถานการณ์ผู้เดือดร้อนจากอสังหาริมทรัพย์ แม้ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงการเฝ้าระวังภัยในระดับครัวเรือนและในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพขึ้นอย่างมาก

ดัชนีที่ 5.2 คนไทยที่มีที่อยู่อาศัยไม่แออัด

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
5.2.1 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีห้องนอน	ต่อพันคน	(ปี 2533) 46.07	-	-	5/พัน	สูงกว่าข้อเสนอฯ 41.07	-	-

ตัวชี้วัดที่ 5.2.1 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีห้องนอน

ความสำคัญ

ในหลายประเทศ อัตราการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมื่องนั้น เกินกำลังกว่าที่ภาครัฐจะวางแผนรับมือบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นความเท่าเทียมของโอกาส ดังนั้น ในหลายประเทศต้องเผชิญปัญหาเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในด้านที่อยู่อาศัย เกิดการเติบโตของชุมชนแออัดและการบุกรุกที่ดิน (Slums and squatter settlements) รวมทั้งการที่กลุ่มประชากรที่ยากจนต้องประสบปัญหาต่างๆ ในด้านที่อยู่อาศัย อาทิ การไม่มีห้องนอนแยกเป็นสัดส่วน การขาดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เป็นที่น่าสังเกตว่า

ในประเทศกำลังพัฒนา ต่าง ๆ เช่น เปรู บังกลาเทศ เคนยา อินเดีย Philipines และอาร์เจนตินา เป็นต้น ต่างประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านที่อยู่อาศัย นับว่าเป็นสภาพที่สะท้อนให้เห็นความไม่มั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัยและเป็นภัยคุกคามคุณภาพของชีวิต (www.unchsh.org/habrrdd)

สถานการณ์

ในปี 2546 ข้อมูลอัตรการไร้บ้านที่ไม่มีห้องนอน ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ ต่ำกว่าระดับมาตรฐานถึงเก้าเท่า แสดงว่า คราวเรือนบางกลุ่มยังเผชิญปัญหาเกี่ยวกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในด้านที่อยู่อาศัย อาทิ ชุมชนแออัดและกลุ่มบุคคลที่ประสบปัญหาการไม่มีห้องนอนแยกเป็นสัดส่วน ในปี 2553 การสำรวจสำมะโนประชากรและการเคหะแห่งชาติ ควรเร่งศึกษาถึงปัจจัยกีดขวางในมิตินี้

ดัชนีที่ 5.3 คนไทยมีสิทธิในที่อยู่อาศัย

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
5.3.1 อัตรการไร้บ้านที่มีสิทธิในที่อยู่อาศัย	ร้อยละ	-	-	(ปี 2543) 82.32	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 5.3.1 อัตรการไร้บ้านที่มีสิทธิในที่อยู่อาศัย

ความสำคัญ

ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (Secure Tenure) หมายถึง คราวเรือนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย เช่าซื้อหรือเช่า จากรายงานเครื่องชี้การพัฒนาระบบไทย พ.ศ.2546 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546) รายงานถึงสถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยหรือเคหะของประเทศไทย แนวโน้มของความมั่นคงในที่อยู่อาศัยจะลดลงจากร้อยละ 94.5 ในปี 2533 เหลือร้อยละ 93.6 ในปี 2543 และเมื่อเปรียบเทียบในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่า ความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของคราวเรือนในเขตเทศบาลมีมากขึ้น คือ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 87.8 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 91.1 ในปี 2543 ในขณะที่นอกเขตเทศบาล ซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่ของเกษตรกรรมและแหล่งท่องเที่ยวลดลงจากร้อยละ 96.0 ในปี 2533 เหลือร้อยละ 94.8 ในปี 2543

สถานการณ์

สิทธิในที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยแสดงคุณภาพของชีวิตของคนในสังคม ซึ่งรายงานฉบับนี้ยังไม่มีค่าข้อมูลที่สามารถแสดงสถานการณ์ และไม่มีเกณฑ์ที่กำหนดตามข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น

ดัชนีที่ 5.4 คนไทยมีสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่ เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
5.4.1 อัตราครัวเรือน ที่ไม่มีน้ำประปา	ต่อพัน ครัวเรือน	803.54	797.53	790.11	1/พัน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 802.54	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 796.53	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 789.11
5.4.2 อัตราครัวเรือน ที่ไม่มีไฟฟ้า	ร้อยละ	3.43	3.89	2.80	10%	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 6.57	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 6.11	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 7.20

ตัวชี้วัดที่ 5.4.1 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีน้ำประปา

ตัวชี้วัดที่ 5.4.2 อัตราครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้า

ความสำคัญ

การมีไฟฟ้า (Electric Lighting) และน้ำประปาใช้ เป็นความจำเป็นที่แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยของบุคคลและชุมชน ในบริบทประเทศไทย ครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้มีแนวโน้มสูงขึ้น จากร้อยละ 89.7 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 98.5 ในปี 2544 เนื่องจากมีแผนการดำเนินการที่ต้องการกระจายการบริการด้านนี้ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อต้องการพัฒนาให้มีความเจริญและความสุขสบายต่อครัวเรือนทั่วประเทศจากการสรุปการจ่ายไฟฟ้าให้หมู่บ้านในชนบท โดยสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2547) พบว่า เมื่อตรวจสอบสถานะหมู่บ้านจากหมู่บ้านทั้งหมด 72,548 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้แล้ว 72,301 หมู่บ้าน ร้อยละ 99.66 อยู่ระหว่างดำเนินการ 29 หมู่บ้าน ร้อยละ 0.04 และหมู่บ้านยังไม่มีโครงการปัญหา เนื่องจากอยู่ตามเกาะต่าง ๆ และพื้นที่ที่เป็นเขต ป่าสงวน, อุทยานแห่งชาติ รวม 218 หมู่บ้าน ร้อยละ 0.30 ในระดับครัวเรือน พบว่า จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 14,226,731 ครัวเรือน มีไฟฟ้าครอบคลุมแล้ว 13,827,971 ครัวเรือน ร้อยละ 97.20 ไม่สามารถขยายเขตได้ 36,569 ครัวเรือน ร้อยละ 0.24 และยังไม่อยู่ในโครงการอีก 126,832 ครัวเรือน เนื่องจากปัญหาทางภูมิศาสตร์ของสถานที่ตั้งของชุมชน ซึ่งอยู่ตามเกาะต่าง ๆ และพื้นที่ที่เป็นเขตป่าสงวน อุทยานแห่งชาติ

การประปานครหลวง(2548) ระบุถึงจำนวนหมู่บ้านที่มีระบบน้ำประปาในแต่ละภาค นั้น มีแนวโน้มการขยายการครอบคลุมการบริการโดยเฉลี่ยทั่วถึงขึ้นอย่างมาก ในภาคกลาง อัตราส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 72.55 ในปี 2542 และเพิ่มเป็นร้อยละ 80.2 ในปี 2546 ในภาคเหนือ จากร้อยละ 75.08 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 78.1 ในปี 2546 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 69.17 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 77.6 ในปี 2546

ภาคใต้ จากร้อยละ 53.1 ในปี 2542 เป็นร้อยละ 63.5 โดยสรุปทั่วประเทศ จำนวนหมู่บ้านที่มีระบบประปา คิดเป็นร้อยละ 69.24 ในปี 2542 เพิ่มขึ้นร้อยละ 76.00 ในปี 2546

สถานการณ์

อัตราการเรือนที่ไม่มีน้ำประปาในรอบ 3 ปี แสดงข้อมูลใกล้เคียงกัน แสดงว่า ไม่ผ่านเกณฑ์ และแนวโน้มสถานการณ์ดังกล่าวเล็กน้อย ตรงข้ามกับอัตราการเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าที่ผ่านเกณฑ์ และมีแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและต่อเนื่อง สะท้อนว่า นโยบายการจ่ายไฟฟ้าให้หมู่บ้านในชนบท โดยสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นมีประสิทธิภาพ จึงควรเร่งดำเนินการบริการการประปาส่วนภูมิภาคและการประปานครหลวงให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

ดัชนีที่ 5.5 ที่อยู่อาศัยของคนไทยปราศจากวัตถุอันตรายและเหตุรำคาญ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
5.5.1.1 อัตราครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	ร้อยละ	91.20	92.76	95.30	เป้าหมาย 100%	ต่ำกว่าเป้าหมาย 8.8	ต่ำกว่าเป้าหมาย 7.24	ต่ำกว่าเป้าหมาย 4.70
5.5.1.2 อัตราครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี	ร้อยละ	94.54	95.97	98.75	เป้าหมาย 100%	ต่ำกว่าเป้าหมาย 5.46	ต่ำกว่าเป้าหมาย 4.03	ต่ำกว่าเป้าหมาย 1.25
5.5.1.3 สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ	เรื่อง	754	853	848	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 5.5.1.1 อัตราครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ

ตัวชี้วัดที่ 5.5.1.2 อัตราครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี

ตัวชี้วัดที่ 5.5.1.3 สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เรื่อง)

ความสำคัญ

ภาวะมลพิษ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 21, 2549) หมายถึง สภาพที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อน มลพิษ ได้แก่ ของเสีย วัตถุอันตรายและมลสารอื่นๆ รวมทั้งกากตะกอนหรือสิ่งตกค้างที่ถูกปล่อยจากแหล่งกำเนิดมลพิษหรือมีอยู่ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ

คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย และเป็นพิษภัยต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ส่งผลให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษในดิน (รายละเอียดในมิติที่ 6 สถานการณ์ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม) อุบัติภัยที่เป็นภัยคุกคามชีวิตมนุษย์นั้น มีความแตกต่างในระดับความรุนแรง อาทิ สารอันตรายรั่วไหล เพลิงไหม้ การระเบิด วาตภัย ภัยจากการก่อวินาศกรรม ภัยจากการคมนาคมขนส่ง ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย สึนามิ ภัยจากแผ่นดินไหวที่สร้างความเสียหายทั้งด้านชีวิต ทรัพย์สิน สิ่งสาธารณประโยชน์อย่างมหาศาล อนึ่ง สัดส่วนปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ภาคอุตสาหกรรม การผลิตมีอัตราสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2541 (27,546 ลูกบาศก์ตัน) เป็น 37,135 ในปี 2545 และเพิ่มเป็น 38,043 ลูกบาศก์ตัน ในปี 2546 จำนวนการเกิดอุบัติเหตุจากสารอันตรายทั้งรั่วไหล เพลิงไหม้ ระเบิดมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยภาพรวมจาก 20 ครั้ง ในปี 2543 เป็น 28 ครั้ง ในปี 2546 ปริมาณของเสียอันตรายที่เกิดจากภาคอุตสาหกรรมมีอัตราสูงขึ้นจาก 0.78 ล้านตัน ในปี 2535 เป็น 1.40 ล้านตัน ในปี 2544 และ 1.41 ล้านตันในปี 2546 ปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชน มีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 0.29 ล้านตัน เป็น 0.39 ล้านตัน ในปี 2546 ปริมาณขยะติดเชื้อที่เกิดขึ้นก็มีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 18,200 ล้านตัน ในปี 2540 เป็น 22,500 ตัน ในปี 2546 (สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค, 2546) ในปี 2543 มียอดผู้ป่วยสูงเนื่องจากมีเหตุการณ์รั่วไหลของแก๊สพิษครั้งใหญ่ด้วยกัน 3 ครั้ง คือ แก๊สฟอสจีน(คาร์บอนิลคลอไรด์) รั่วไหลจากโรงงานผลิตเม็ดพลาสติกแห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง เมื่อเดือนมีนาคม มีผู้ป่วย 739 ราย, แก๊สแอมโมเนียรั่วจากโรงงานผลิตอาหารแช่แข็งแห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง มีผู้ป่วย 79 ราย และเดือนเมษายน มีการรายงานผู้ป่วย 33 ราย จากแก๊สแอมโมเนียรั่วในโรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่ง ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ไม่มั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชน

สถานการณ์

อัตรารั่วเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ และอัตรารั่วเรือนมีการป้องกันอุบัติภัยอย่างถูกวิธีนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่ก็สามารถแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนการร้องเรียนปัญหามลพิษในช่วงปี 2546 - 2548 พบว่า มีอัตราไม่คงที่ กล่าวคือ มีการร้องเรียนสูงขึ้นในปี 2547 หรือคิดเป็นร้อยละ 9.00 เมื่อเทียบกับปี 2546 อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยในปี 2548 หรือคิดเป็นร้อยละ 0.59 เมื่อเทียบกับปี 2547 ส่วนปัญหามลพิษที่ได้รับการร้องเรียนมากที่สุด คือปัญหากลิ่นเหม็น ปัญหาฝุ่นละออง/เขม่าควัน ปัญหาน้ำเสีย และปัญหาเสียงดัง/เสียงรบกวน ตามลำดับ โดยพื้นที่ที่มีการร้องเรียนมากที่สุดคือ ภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

มิติที่ 6 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพของความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และเป็นผลต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ และธรรมชาติส่วนอื่นๆ ทั้งนี้ ธรรมชาติที่แวดล้อมดังกล่าว ต้องปลอดจากสิ่งปนเปื้อน และปลอดจากการทำลาย

ความสำคัญ

ความมั่นคงทางด้านสิ่งแวดล้อม นับเป็นมิติที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับการป้องกันจากปัญหาสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายหรือเป็นมลภาวะ ในขณะที่สังคมมนุษย์มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีการนำเอาวิทยาการเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลที่ตามมาในอีกนัยหนึ่งก็คือ การเกิดการทำลายและการเสื่อมสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกยุคโลกาภิวัตน์มากขึ้นเรื่อย ๆ

สิ่งแวดล้อมนั้น ตามคำจำกัดความ (รศ. ดร.น้ำเงิน บุญเยี่ยม, 2542, หน้า 107 - 109) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตมี 2 ประเภท คือ 1) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ เป็นต้น และ 2) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาทิ บ้านเรือน อาคาร สารเคมี เป็นต้น ในขณะที่สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตได้แก่ สัตว์ พืช และมนุษย์ เมื่อกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีองค์ประกอบไม่เหมาะต่อการนำมาใช้ประโยชน์ แต่กลับเป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ สาเหตุหลักที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือมีสภาพเสื่อมโทรม เกิดจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างไม่เหมาะสม การเพิ่มของจำนวนประชากรโลก และการขยายเมืองที่ขาดการวางแผน เมืองอย่างมีประสิทธิภาพและทำลายสิ่งแวดล้อม (น้ำเงิน บุญเยี่ยม, อ้างแล้ว, 2542) อนึ่ง Porter & Samouar (2004) ได้กล่าวถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมว่าเป็นปัญหาสากล นอกจากจำนวนประชากรโลกในปี ค.ศ. 2000 จะมีถึง 6.1 พันล้านคน และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นถึงระดับ 9.3 พันล้านคน ในปี ค.ศ. 2050 หรือ พ.ศ. 2593 ทรัพยากรธรรมชาติของโลกยังมีจำกัด มีการคาดการณ์ว่า วิกฤตน้ำจะเข้ามาแทนที่วิกฤตน้ำมันที่สร้างความขัดแย้งระหว่างนานาประเทศ ซึ่งในโลกยุค ค.ศ. 2004 หลายประเทศในแถบเอเชียกลางและแอฟริกาที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า (Deforestation) แผ่นดินถล่ม (Landslides) และน้ำท่วมก็เป็นปัญหาที่พบได้ในหลาย ๆ ประเทศ อาทิ ประเทศจีน ไทย หลายประเทศในทวีปอเมริกากลางและแอฟริกา Schmidt (2000) อธิบายว่า ปัญหาภัยแล้งในทวีปแอฟริกาเกิดจากการทำลายหรือการเสื่อมสภาพของแนวปะการังในทะเลแคริบเบียน (Caribbean Sea Coral) เนื่องจากเชื้อราที่ถูกลมพัดมาจากคาบสมุทรที่ทำลายแนวปะการัง นอกจากนี้ วิกฤตสิ่งแวดล้อมยังส่งผลกระทบในวงกว้างไม่ว่าจะเป็นปัญหาการทำลายป่า ความแห้งแล้ง

มลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางน้ำ การทิ้งสารเคมีลงในแหล่งน้ำ/ดินธรรมชาติ (Toxic Dumping) และ ปฏิกิริยาเรือนกระจก มีการคาดการณ์ว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้า พื้นที่บริเวณด้านตะวันตกของทวีปอเมริกา จะต้องประสบการขาดแคลนน้ำขั้นรุนแรง เนื่องจากภาวะโลกร้อน (Global Warming) ที่ส่งผลให้เกิดฝนตก มากขึ้น และหิมะตกน้อยลง ส่งผลให้ลดระดับการทับถมของหิมะที่จะละลายเป็นน้ำในช่วงฤดูร้อนที่ไม่มี ฝนตก (Schmidt, 2000) ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงถือว่ามีความสำคัญต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลก เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งจำเป็น จะต้องสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบหรือทำลายสิ่งแวดล้อมหรือระบบ นิเวศ จำเป็นจะต้องมีการจัดการทรัพยากรเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

ดัชนีที่ 6.1 มลพิษในสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
6.1.1 อัตราผู้ป่วยจาก มลพิษทางอากาศ	ต่อพัน คน	0.0005	0.0019	-	2/พัน	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.9995	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.9981	-
6.1.2 อัตราผู้ป่วยจาก การใช้แหล่งน้ำ ธรรมชาติที่มีสารพิษ ปนเปื้อน	-	-	-	-	2/พัน	-	-	-
6.1.3 อัตราผู้ได้รับ อันตรายจากสารเคมี ทางเกษตร	ต่อพัน คน	0.0372	0.0298	-	5/พัน	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 4.9628	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 4.9702	-

ตัวชี้วัดที่ 6.1.1 อัตราผู้ป่วยจากมลพิษทางอากาศ

ความสำคัญ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2547) รายงานถึงคุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานคร หนึ่ง มลพิษทาง อากาศเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไป มีสาเหตุเกิดขึ้นจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ซึ่งมลพิษทางอากาศที่สำคัญ ประกอบด้วย ฝุ่นละออง สารตะกั่ว ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น ปัญหา มลพิษทางอากาศของกรุงเทพมหานครที่เป็นปัญหาต่อเนื่องมานานหลายปี คือ ฝุ่นละออง ในที่นี้หมายถึง ฝุ่นรวมและฝุ่นขนาดเล็ก เมื่อสูดดมบ่อยๆ และสะสมในปริมาณมาก จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของ มนุษย์เนื่องจากมลพิษทางอากาศเป็นสาเหตุหนึ่งของการทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ส่วนใหญ่

เกิดกับเด็ก คนชรา และผู้ที่เป็นโรคภูมิแพ้ จากข้อมูลสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร พบว่า จำนวนผู้ป่วยนอกที่เป็นโรคระบบทางเดินหายใจที่เข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาลที่สังกัดในกรุงเทพมหานคร และศูนย์บริการสาธารณสุขมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากจำนวน 535,000 คนในปีงบประมาณ 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 621,500 คนในปีงบประมาณ 2546 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.2 ในช่วงเวลา 2 ปี ที่น่าสังเกต แม้ว่าสาเหตุหลักของปัญหาฝุ่นละอองในกรุงเทพมหานคร มาจากการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน และปริมาณรถยนต์บนท้องถนน จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามภาวะการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ แต่ปริมาณฝุ่นรวมกลับมีแนวโน้มลดลง และสามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่ง และปริมาณฝุ่นขนาดเล็กต่ำกว่า 10 ไมครอนยังคงมีปริมาณที่เกินมาตรฐานแต่มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มดีขึ้น ทั้งนี้ กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักและดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนสามารถควบคุมปริมาณฝุ่นละอองในบรรยากาศได้ในระดับหนึ่ง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547)

สถานการณ์

จากรายงานการเฝ้าระวังโรค สำนักโรคระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข อัตราผู้ป่วยจากมลพิษผ่านเกณฑ์ในระดับที่น่าพอใจและมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่า มาตรการการควบคุมมลพิษทางอากาศมีประสิทธิภาพและยังประสิทธิผลได้ดีในระดับหนึ่ง

ตัวชี้วัดที่ 6.1.2 อัตราผู้ป่วยจากการใช้แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีสารพิษปนเปื้อน

ความสำคัญ

ภาวะมลพิษทางน้ำ สามารถพิจารณาได้เป็น 2 ส่วนหลัก คือ คุณภาพของแหล่งน้ำจืด และคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง จากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมปี 2547 ของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า ความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำจืด ส่วนใหญ่มีการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มสูงเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะในบริเวณชุมชนหนาแน่นที่ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียที่สมบูรณ์ หรือยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย การปล่อยน้ำเสียของชุมชน มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย โดยทั่วไปเชื้อโรคที่พบในน้ำเสียที่ก่อให้เกิดโรคต่อมนุษย์มี 4 ชนิด คือ แบคทีเรีย ไวรัส โปรโตซัว และพยาธิ ดังนั้น แนวทางหนึ่งในการควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรค คือ จะต้องมีการจัดระบบสุขาภิบาลตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับชุมชนให้ถูกต้องและเหมาะสม และควรมีระบบการจัดการและบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน ที่สามารถกำจัดเชื้อโรคในน้ำทิ้งได้ก่อนที่จะระบายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ส่วนความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งทั่วประเทศ พบว่า มีปริมาณออกซิเจนละลายน้ำต่ำ และพบปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มสูงเกินมาตรฐาน เช่นเดียวกับแหล่งน้ำจืด

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลอัตราผู้ป่วยจากการใช้แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีสารพิษปนเปื้อน ประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ภาวะมลพิษทางน้ำสำหรับสถานการณ์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำจืดในปี 2546 ของแม่น้ำสายสำคัญ 49 สายและแหล่งน้ำนิ่ง 4 แหล่งพบว่า สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำดีประมาณร้อยละ 32.00 ของแหล่งน้ำที่สำรวจ คุณภาพน้ำพอใช้ร้อยละ 31.00 คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมร้อยละ 31.00 และคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมากร้อยละ 6.00 โดยแหล่งน้ำที่มีคุณภาพเสื่อมโทรมมาก ได้แก่ เจ้าพระยาตอนล่าง ท่าจีนตอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง และทะเลสาบสงขลา ส่วนคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งทั่วประเทศจาก 240 สถานีใน 23 จังหวัด ระหว่างเดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน 2546 พบว่า มีสถานีที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 7.00 ของแหล่งน้ำที่สำรวจ เกณฑ์ดีร้อยละ 61.00 เกณฑ์พอใช้ร้อยละ 29.00 และเกณฑ์เสื่อมโทรมร้อยละ 3.00 โดยบริเวณที่มีคุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมอยู่พื้นที่อ่าวไทยตอนใน ได้แก่ ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน แม่กลอง และปากคลอง 12 ฐาน (จังหวัดสมุทรปราการ) เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งในปี 2545 พบว่าคุณภาพน้ำทะเลมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง

ตัวชี้วัดที่ 6.1.3 อัตราผู้ได้รับอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร

ความสำคัญ

สถานการณ์แนวโน้มการได้รับพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช จากรายงานการเฝ้าระวังโรค ของสำนักกระบาดวิทยา ในช่วง 10 ปี (ปี 2537 - 2546) พบว่า การรายงานสูงสุดในปี 2541 (4,398 ราย) อัตราตาย 7.16 ต่อประชากรแสนคน และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ต่ำสุด ในปี 2546 ส่วนใหญ่มีรายงานค่อนข้างสูงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคมของทุกปี ทั้งนี้ ในปี 2546 มีรายงานผู้ป่วยที่ได้รับพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช 2,342 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 3.72 ต่อประชากรแสนคน ผู้ป่วยเสียชีวิต 9 ราย อัตราตาย 0.01 ต่อประชากรแสนคน อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.38 ภาคที่มีอัตราป่วยมากที่สุดคือ ภาคเหนือ รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 10.83, 3.00, 1.64 และ 0.51 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ มีลักษณะเช่นนี้ ตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา ภาคที่มีผู้ป่วยเสียชีวิตมากที่สุด คือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 ราย ภาคเหนือ 3 ราย จังหวัดที่มีอัตราป่วยมากที่สุด คือ อุทัยธานี พิจิตร กำแพงเพชร สุโขทัย เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ พิษณุโลก เพชรบุรี สิงห์บุรี นครราชสีมา สำหรับเพศ พบว่าผู้ป่วยเพศหญิง มี 1,012 ราย ร้อยละ 43.2 ชาย 1,330 ราย ร้อยละ 56.8 คิดเป็นอัตราส่วน หญิงต่อชาย เท่ากับ 1 : 1.3 อาชีพที่ป่วยมากตามลำดับ คือ เกษตรกร 1,519 ราย ร้อยละ 64.9 รับจ้าง 395 ราย ร้อยละ 16.9 นักเรียน 98 ราย ร้อยละ 4.2 แม่บ้าน 66 ราย ร้อยละ 2.8 ไม่ระบุ 152 ราย ร้อยละ 6.5 และอื่น ๆ 69 ราย ร้อยละ 2.9 และสามารถจำแนกชนิดของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ทำให้เกิดพิษได้เพียง 156 ราย ร้อยละ 6.7 ในจำนวนนี้กลุ่มสารเคมีที่พบมากที่สุดคือ กลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต ร้อยละ 65.4 คาร์บาเมต ร้อยละ 4.5 สารกำจัดหนูและสัตว์พาหะ ร้อยละ 10.3 และ อื่น ๆ ร้อยละ 19.9 และไม่สามารถระบุชนิดสารเคมีได้ 2,186 ราย ร้อยละ 93.3

สถานการณ์

อัตราผู้ได้รับอันตรายจากสารเคมีทางการเกษตร (ต่อแสนคน) นับว่าผ่านเกณฑ์ในระดับที่น่าพอใจ แสดงให้เห็นว่า ระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากข้อจำกัดของการรายงานที่ไม่สามารถจำแนกชนิดของสารเคมีทุกประเภทได้ สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค จึงได้พัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อให้สามารถเฝ้าระวังโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการรายงานโรคพิษสารกำจัดแมลงศัตรูพืชได้ชัดเจนมากขึ้น

มิติที่ 7 : ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ส่วนบุคคล หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยจากความรุนแรงทางกายภาพ และ ภัยคุกคามจากปัจจัยทั้งปวงที่มีผลต่อบุคคล ได้แก่ การประทุษร้าย อาชญากรรม การทำงาน อุบัติเหตุ และ ภัยคุกคามต่อตนเอง เช่น การทำร้ายเด็ก การข่มขืน การทรมานร่างกาย การใช้สารเสพติด และการฆ่าตัวตาย

ความสำคัญ

ความมั่นคงด้านบุคคล นับเป็นหัวใจของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ที่เน้นการป้องกันภัย ต่อเรื่องหรือแก่นหรือประเด็นสำคัญในมนุษย์ทุกคนจากภัยที่ล่อแหลมในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อยังผลให้ มนุษย์ในสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพของคน และบรรลุเป้าประสงค์ของชีวิตอย่างครบถ้วนในระยะยาวที่ สอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์และกระบวนการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในสังคม ดังนั้น ดัชนีและ ตัวชี้วัดภายใต้มิติที่เจ็ดนี้ จึงมีความละเอียดและครอบคลุมที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ทั้งในประเด็นของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำงานและภัยคุกคามในลักษณะต่างๆ อาทิ อุบัติเหตุอุบัติเหตุ การก่อวินาศกรรม เป็นต้น

ดัชนีที่ 7.1 คนไทยมีอาชีวนามัย

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.1.1 อัตราทุพพลภาพ เสียชีวิต และสูญหาย เนื่องจากการทำงานของ ลูกจ้างในความคุ้มครอง ของกองทุนเงินทดแทน	ต่อหมื่น ราย	1.14	1.19	1.89	5/หมื่น	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 3.86	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 3.81	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 3.11

ตัวชี้วัดที่ 7.1.1 อัตราทุพพลภาพ เสียชีวิต และสูญหาย เนื่องจากการทำงานของลูกจ้างในความคุ้มครองของ กองทุนเงินทดแทน

ความสำคัญ

ตามมาตรฐานขององค์กรสากล (Multinational Companies/Organizations) กำหนดไว้ชัดเจน ถึงการให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในชีวิตของบุคลากรในองค์กรที่ต้องการลดปริมาณอุบัติเหตุ (Loss Time Accidents) ที่เกิดจากอุบัติเหตุหรือสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน (White, 2001) สามารถแสดงว่า

องค์กรอื่นๆ ขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันอุบัติเหตุในที่ทำงาน ในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติ ประกันสังคม ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 และมีการปรับปรุงความคุ้มครองให้ครอบคลุมลูกจ้างอย่างทั่วถึง และคุ้มครองลูกจ้างที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ทูพพลภาพหรือตายเนื่องจากการทำงานและไม่ทำงาน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงของลูกจ้างในสถานประกอบการ นอกจากกองทุนประกันสังคมยังมีกองทุนเงินทดแทนซึ่งจัดเก็บจากนายจ้างฝ่ายเดียว เพื่อนำมาจ่ายเป็นเงินทดแทนให้ลูกจ้างที่ประสบอันตราย เจ็บป่วย ตายหรือสูญหายเนื่องจากการทำงาน ในเดือนธันวาคม ปี 2547 มีลูกจ้างอยู่ในข่ายความคุ้มครองจำนวน 7,386,825 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2546 ร้อยละ 5.00 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

สถานการณ์

อัตราทุพพลภาพ เสียชีวิต และสูญหาย เนื่องจากการทำงานของลูกจ้างในความคุ้มครองของกองทุนเงินทดแทน ผ่านเกณฑ์และมีแนวโน้มสถานการณ์ดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงการตื่นตัวในเรื่องความปลอดภัยในที่ทำงาน รวมทั้งนโยบายการรณรงค์ให้ต้องการลดปริมาณอุบัติเหตุ (Loss Time Accidents) ที่เกิดจากอุบัติเหตุหรือสภาพแวดล้อมในที่ทำงานทั้งในระดับพนักงานและระดับองค์กร

ดัชนีที่ 7.2 คนไทยไม่เป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.2.1 ผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศไทย	ต่อแสนราย	199	143	207	2/แสน	สูงกว่าข้อเสนอฯ 197	สูงกว่าข้อเสนอฯ 141	สูงกว่าข้อเสนอฯ 205
7.2.2 ผู้ถูกจับกุมตามพรบ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2539	ต่อรายคดี	25,557	26,890	28,572	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-
7.2.3 อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน	-	-	-	-	5/หมื่น	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 7.2.1 อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อในการค้ามนุษย์และถูกช่วยเหลือกลับประเทศ

ความสำคัญ

ในปี 2548 คณะกรรมการแห่งสหภาพยุโรป หรือ EU Commission ได้ประกาศมาตรการต่อต้านการค้ามนุษย์และการหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (Trafficking in Human Beings and the Sexual Exploitation of Children) ทั้งนี้ นอกจากจะถือว่าเป็นอาชญากรรม (Crime aiming at the sexual or labour exploitation of a person) ยังเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วยตามมาตราที่ 5 วรรค 3 ของบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป ทั้งนี้ ครอบคลุมทั้งการปฏิบัติการที่ผิดกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการลักลอบค้ามนุษย์ทั้งในและระหว่างประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง (European Commission, 2004)

สถานการณ์

การประเมินอัตราผู้ตกเป็นเหยื่อในการค้ามนุษย์และถูกช่วยเหลือกลับประเทศ นับว่าไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีลักษณะที่เป็นวิภาษวิธี (Dialectical) กันอยู่ กล่าวคือ ลักษณะการตกเป็นเหยื่อในการค้ามนุษย์เป็นลักษณะเชิงลบ แต่การได้รับการช่วยเหลือกลับประเทศมีลักษณะเป็นเชิงบวก ดังนั้น ถ้าพิจารณาตามเกณฑ์ที่เน้นการสืบค้นข้อมูลของผู้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ คือ ไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับรุนแรงและมีลักษณะข้อมูลสถานการณ์ที่ไม่คงที่ คือ ในปี 2547 มีแนวโน้มลดลง แต่ในปี 2548 กลับมีระดับถึบตัวสูงขึ้นอีก นอกจากจะถือว่าเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งแล้ว ยังเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

ตัวชี้วัดที่ 7.2.2 อัตราผู้ถูกจับกุมตามพรบ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ความสำคัญ

ปัญหาการค้าประเวณีเป็นปัญหาทางสังคมระดับสากลที่มีมานาน สำหรับประเทศไทย ก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 รัฐบาลมีเพียงนโยบายในการปราบการค้าประเวณี มิได้ห้าม (ประคอง เตจันตร, 2545) แต่ลักษณะอาชญากรรมมีรูปแบบเป็นองค์กรอาชญากรรมมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่มีเงินและรายได้มหาศาลมาเกี่ยวข้อง จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องมุ่งแสวงหาผลประโยชน์หรือรายได้จากกระบวนการค้าประเวณีมากขึ้น ทำให้การค้าประเวณีมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นทั้งในรูปแบบที่ค้าประเวณีแบบสมัครใจและแบบไม่สมัครใจ คือ ถูกบังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวง ชักพามาจนกลายเป็นเครือข่ายระดับประเทศ ระดับภูมิภาค จนถึงระดับโลก

สถานการณ์

อัตราผู้ถูกจับกุมตามพรบ. ปราบการค้าประเวณีนั้นมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยพิจารณาจากจำนวนรายคดีที่รับแจ้ง แม้ว่ารัฐจะบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี

เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือชักพาไป เพื่อให้บุคคลนั้นกระทำการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแล หรือผู้จัดการการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือผู้ควบคุมผู้กระทำความผิดการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณีได้ ตามมาตรา 9 มาตรา 110 จึงเป็นประเด็นที่ทางรัฐควรเพิ่มมาตรการในการป้องปรามปัญหาดังกล่าว ที่สร้างความเสียหายในเชิงจริยธรรมศีลธรรมต่อสังคมไทยที่เป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา อีกทั้งสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำของมิติอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเพศในสังคมไทยอีกด้วย

ตัวชี้วัดที่ 7.2.3 อัตราคนไทยที่ตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้าแรงงาน

ความสำคัญ

ปัจจุบันอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาระดับโลกและสร้างความเสียหายให้แก่สังคมประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการค้าแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศที่ผิดกฎหมาย สาเหตุหลักของการตกเป็นเหยื่อดังกล่าวมาจากความยากจน ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความไว้นื้อเชื่อใจจากการชักจูง ชักชวนของคนรู้จัก จึงเป็นปัญหาที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ควรเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวในเชิงป้องกัน (Preventive) อาทิ การให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ในการสร้างความตระหนักและรับรู้ในประเด็นการค้าแรงงานผิดกฎหมาย และการเป็นศูนย์กลางในการจัดหางานอย่างถูกต้องให้แรงงานไทย

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธุรกิจบริการทางเพศ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มถึงกว่าร้อยล้านบาท ในช่วงปี 2536 - 2538 และมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคม โดยเฉพาะต่อสตรีที่ถูกบังคับหรือล่อลวงให้ประกอบอาชีพบริการทางเพศ ผ่านขบวนการค้าแรงงานข้ามชาติ (มดิชน, 6 ธันวาคม 2547)

ดัชนีที่ 7.3 คนไทยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.3.1						เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บข้อมูลต่างกัน: รายคดี-รายคน		
7.3.1.1 อัตราผู้ถูกทำร้าย	ต่อรายคดี	29,147	28,714	28,245	5/หมื่นคน			
7.3.1.2 อัตราผู้ถูกข่มขืน	ต่อรายคดี	4,807	5,044	5,071	3/แสนคน	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บข้อมูลต่างกัน: รายคดี-รายคน		

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.3.2 อัตราผู้ถูกฆ่า	ต่อราย คดี	6,435	4,273	4,806	1/แสนคน	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บ ข้อมูลต่างกัน: รายคดี-รายคน		
7.3.2.1 อัตราผู้ถูกฆ่า โดยเจตนา								
7.3.2.2 อัตราผู้ถูกฆ่า โดยไม่เจตนา								
7.3.3 อัตราผู้ถูก ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	ต่อราย คดี	1,712	1,574	1,408	5/หมื่นคน	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บ ข้อมูลต่างกัน: รายคดี-รายคน		
7.3.3.1 ปล้นทรัพย์								
7.3.3.2 ชิงทรัพย์								
7.3.3.3 ลักทรัพย์								
7.3.3.4 วิ่งราวทรัพย์	ต่อราย คดี	3,668	3,700	4,451	5/หมื่นคน	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บ ข้อมูลต่างกัน: รายคดี-รายคน		

ตัวชี้วัดที่ 7.3.1.1 อัตราผู้ถูกทำร้าย

ตัวชี้วัดที่ 7.3.1.2 อัตราผู้ถูกข่มขืน

ความสำคัญ

การรวบรวมข่าวการทำร้ายการล่วงละเมิดทางเพศจากหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และกรุงเทพธุรกิจปี 2546 พบว่ามีข่าวการละเมิดทางเพศรวม 267 กรณี คือ การข่มขืน 144 กรณี ร้อยละ 54.00 การข่มขืนและฆ่า 29 กรณี ร้อยละ 11.00 การพยายามข่มขืนและอนาจาร 38 กรณี ร้อยละ 14.00 การรุมโทรม 54 กรณี ร้อยละ 20.00 การรุมโทรมและฆ่า 2 กรณี ร้อยละ 1.00 ทั้งนี้ มีผู้ถูกกระทำเป็นผู้หญิงจำนวน 113 ราย ผู้ชาย 1 ราย เด็กผู้หญิง 167 ราย และเด็กผู้ชาย 17 ราย (เอแบ็คโพลล์, 2547)

สถานการณ์

อัตราผู้ถูกทำร้าย และอัตราผู้ถูกข่มขืนได้รับการพิจารณาเป็นจำนวนรายคดี มีลักษณะข้อมูลที่แสดงว่า อัตราผู้ถูกทำร้ายนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คือ อยู่ในระดับเกือบสามหมื่นคดีตลอดทั้งสามปี แต่อัตราผู้ถูกข่มขืนกลับมีสถานการณ์ที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้ นอกจากประเด็นเรื่องของมิติ

อำนาจระหว่างเพศ (Gender and Power Differential) แล้ว อาจเกิดจากปัจจัยกระตุ้นภายนอก (Externally stimulating factors) ของสังคมใน โลกยุคปัจจุบัน เช่น การแพร่ระบาดของสื่อลามก การแต่งกายที่ล่อแหลม การย่อหย่อนในเรื่องศีลธรรม เป็นต้น

ตัวชี้วัดที่ 7.3.2.1 อัตราผู้ถูกฆ่าโดยเจตนา

ตัวชี้วัดที่ 7.3.2.2 อัตราผู้ถูกฆ่าโดยไม่เจตนา

ตัวชี้วัดที่ 7.3.3.1 อัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์ - ปล้นทรัพย์

ตัวชี้วัดที่ 7.3.3.2 อัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์ - ชิงทรัพย์

ตัวชี้วัดที่ 7.3.3.3 อัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์ - ลักทรัพย์

ตัวชี้วัดที่ 7.3.3.4 อัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์ - วิ่งราวทรัพย์

ความสำคัญ

จากปัญหาความยากจน (Poverty) ที่เป็นปัญหารุนแรงเรื้อรังของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาแล้ว ปัจจุบันความรุนแรง (violence) เป็นปัญหาสังคมที่ทวีปริมาณและระดับความรุนแรงมากขึ้น ที่ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมทุกระดับ ความรุนแรงในสังคม หมายถึง พฤติกรรมและการกระทำใด ๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งร่างกาย วาจา จิตใจ ทางเพศ ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำ จากการรายงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2547) ประเภทของความผิดสามารถแบ่งได้เป็นห้าประเภทหลัก ได้แก่ 1) คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ได้แก่ การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา การปล้นทรัพย์ การชิงทรัพย์ การลักพาเรียกค่าไถ่ และการวางเพลิง 2) คดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ได้แก่ การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เจตนา โดยประมาท การพยายามฆ่า การทำร้ายร่างกายและการข่มขืนกระทำชำเรา 3) คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ได้แก่ การลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ริดเอทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ การชิงทรัพย์บาดเจ็บ การชิงทรัพย์ไม่บาดเจ็บ การปล้นทรัพย์ การรับของโจร และการทำให้เสียทรัพย์ 4) คดีที่น่าสนใจ อาทิ โครงการมรดกจักรยานยนต์ โครงการมรดกโยก-กระบือ โครงการเครื่องมือการเกษตร การปล้นชิงรถโดยสาร การปล้นชิงรถแท็กซี่ การข่มขืนและฆ่า การลักพาเรียกค่าไถ่ การฉ้อโกง ยักยอก 5) คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ได้แก่ คดีที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติอาชญากรรมทั้งธรรมดาและอาชญากรรม พระราชบัญญัติการพนันทั้งแบบทั่วไปและการพนันสลากกินรวบ พระราชบัญญัติยาเสพติด พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี และการมีและเผยแพร่วัตถุลามก ทั้งนี้ ในปี 2547 คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายมีจำนวนรับแจ้งและจับสูงสุดตามด้วยคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ และคดีอุกฉกรรจ์มีจำนวนต่ำสุด

สถานการณ์

อัตราผู้ถูกฆ่าโดยเจตนา นับว่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่อัตราผู้ถูกฆ่าโดยไม่เจตนา มีค่าข้อมูลค่อนข้างคงที่ตลอดสามปี แสดงว่าสถานการณ์ไม่ดีขึ้น สำหรับอัตราผู้ถูกประทุษร้ายต่อทรัพย์ สถานการณ์การปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ มีค่าข้อมูลค่อนข้างคงที่แสดงว่า สถานการณ์ไม่ดีขึ้น

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า อัตราการลักทรัพย์ มีแนวโน้มสถานการณ์ที่สูงขึ้นอย่างมาก อาจเป็นไปได้เพราะสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำและสภาพการเมืองที่ค่อนข้างไร้เสถียรภาพ

ดัชนีที่ 7.4 คนไทยปลอดภัยอุบัติเหตุและอุบัติเหตุ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่ เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
<u>7.4.1</u>								
7.4.1.1 จำนวน ผู้เสียชีวิตจาก อุทกภัย	คน	44	29	31	5/ล้าน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 39	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 24	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 26
7.4.1.2 จำนวน ผู้เสียชีวิตจาก “สึนามิ”	คน	-	-	5,395	5/ล้าน	-	-	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 5,390
7.4.1.3 จำนวน ราษฎรประสบภัย จากภัยแล้ง	คน	5,939,282	8,388,728	11,058,902	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-
7.4.1.4 จำนวน ผู้เสียชีวิตจาก อัคคีภัย	คน	56	31	48	5/ล้าน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 51	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 26	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 43
7.4.1.5 จำนวน ผู้เสียชีวิตจากวาท ภัย	คน	74	73	17	5/ล้าน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 69	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 68	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 12
7.4.1.6 จำนวน ผู้เสียชีวิตจากภัย หนาว	คน	0	0	0	5/ล้าน	ผ่านเกณฑ์	ผ่านเกณฑ์	ผ่านเกณฑ์
<u>7.4.2</u>								
7.4.2.1 อัตรา ผู้เสียชีวิตจาก อุบัติเหตุจาก จราจร (ทางบก)	คน	14,012	13,766	12,858	2/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 14,010	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 13,764	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 12,856

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่ เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.4.2.2 จำนวน ผู้เสียชีวิต / สูญ หายจากอุบัติเหตุ จราจรทางน้ำ	คน	33	13	37	2/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 31	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 11	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 35
7.4.2.3 จำนวน ผู้เสียชีวิต จาก อุบัติเหตุจราจร ทางอากาศ	คน	3	2	2	2/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 1	เท่ากับ ข้อเสนอฯ	เท่ากับ ข้อเสนอฯ
7.4.2.4 อัตราตาย จากอุบัติเหตุการ ขนส่ง	ต่อหมื่น คน	2.04	1.98	2.23	2/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.04	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 0.02	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 0.23
7.4.2.5 อัตราตาย จากการพลัดตก	ต่อหมื่น คน	0.13	0.13	0.18	2/หมื่น	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.87	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.87	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.82
7.4.2.6 อัตราตาย จากอุบัติเหตุตก น้ำและการจมน้ำ	ต่อหมื่น คน	0.66	0.67	-	2/หมื่น	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.34	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.33	-

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.1 จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุทกภัย

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.2 จำนวนผู้เสียชีวิตจาก “สึนามิ”

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.3 จำนวนราษฎรประสบภัยจากภัยแล้ง

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.4 จำนวนผู้เสียชีวิตจากอัคคีภัย

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.5 จำนวนผู้เสียชีวิตจากวาตภัย

ตัวชี้วัดที่ 7.4.1.6 จำนวนผู้เสียชีวิตจากภัยหนาว

ความสำคัญ

ค่าข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุภัยและภัยธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นภาวะสังคมในช่วงเวลา
หนึ่งๆ ได้ รายละเอียดประกอบได้ที่มิติที่ 5 สถานการณ์ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้ตัวชี้วัดที่ 5.5.1.1
อัตราครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ และตัวชี้วัดที่ 5.5.1.2 อัตราครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติภัยอย่างถูกวิธี

สถานการณ์

จากรายงานสรุปสถานการณ์สาธารณสุขประจำปี ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กล่าวว่า สถานการณ์ผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุหรือภัยธรรมชาติ ไม่ผ่านเกณฑ์ ยกเว้น กรณีของสถานการณ์ภัยแล้ง ถึงแม้จะผ่านเกณฑ์เนื่องจากไม่พบว่ามีผู้เสียชีวิต แต่จำนวนราษฎรที่เดือดร้อนนั้นมีสูงถึงกว่า 11 ล้านคน ในปี 2548 และสถานการณ์ภัยหนาวก็ผ่านเกณฑ์เช่นกัน เนื่องจากไม่มีผู้เสียชีวิตในช่วง 3 ปี ของการสำรวจ สถานการณ์ผู้เสียชีวิตจากอุทกภัย มีแนวโน้มสูงขึ้นเล็กน้อย ในปี 2548 หรือร้อยละ 6.90 ส่วนกรณีเหตุการณ์สึนามิ ที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามันของ 6 จังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตก คือ จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ ระนอง ตรัง และสตูล มียอดผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 5,395 คน (ไม่รวมผู้สูญหาย) สำหรับ สถานการณ์ภัยแล้งไม่พบว่ามีผู้เสียชีวิต แต่จำนวนราษฎรที่เดือดร้อนมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างน่าวิตก โดย จำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งมากที่สุดในปี 2548 คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 79.03 รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก ร้อยละ 60.67 ภาคเหนือ ร้อยละ 49.87 ภาคใต้ ร้อยละ 42.61 และภาคกลาง ร้อยละ 35.69 ตามลำดับ สำหรับผู้เสียชีวิตจากอัคคีภัย ในปี 2548 มีแนวโน้มสูงขึ้น ร้อยละ 55.84 ในขณะที่ผู้เสียชีวิตจากवादภัย มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัดในปีดังกล่าว ส่วนสถานการณ์ภัยหนาวไม่พบว่ามีผู้เสียชีวิต

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.1 อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถ (ทางบก)

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.2 จำนวนผู้เสียชีวิต / สูญหายจากอุบัติเหตุจากรถทางน้ำ

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.3 จำนวนผู้เสียชีวิต จากอุบัติเหตุจากรถทางอากาศ

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.4 อัตราตายจากอุบัติเหตุการขนส่ง

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.5 อัตราตายจากการพลัดตก

ตัวชี้วัดที่ 7.4.2.6 อัตราตายจากอุบัติเหตุตกน้ำและการจมน้ำ

ความสำคัญ

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข (2548) รายงานว่า จำนวนและอัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ และถูกทำร้ายต่อประชากร 100,000 คน จำแนกตามกลุ่มสาเหตุและเพศ ปี 2545 - 2547 ที่แสดงกลุ่มสาเหตุและแนวโน้มในกลุ่มประชากรทั้งสองเพศไว้ค่อนข้างชัดเจน อาทิ อุบัติเหตุการขนส่ง (มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยจาก 13,438 รายเป็น 12,365 ราย) การพลัดตกและอุบัติเหตุการตกน้ำและการจมน้ำ (มีอัตราคงที่คือ ร้อยละ 1.3 ในปี 2546 และร้อยละ 1.8 ในปี 2548 สำหรับการพลัดตก และร้อยละ 6.7 ในปี 2546 และ 2547 สำหรับอุบัติเหตุตกน้ำและจมน้ำ)

สถานการณ์

- อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถ (ทางบก) ลดลงอย่างมาก
- จำนวนผู้เสียชีวิต/สูญหายจากอุบัติเหตุจากรถทางน้ำในปี 2548 เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว เมื่อเทียบกับปี 2547
- จำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถทางอากาศ ค่าข้อมูลค่อนข้างคงที่

- อัตราตายจากอุบัติเหตุการขนส่ง ไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับเพียงเล็กน้อย
- อัตราตายจากการพลัดตก ผ่านเกณฑ์ แต่สถานการณ์ในปี 2548 มีแนวโน้มสถานการณ์แย่ลง
- อัตราตายจากอุบัติเหตุตกน้ำและการจมน้ำ ผ่านเกณฑ์

ดัชนีที่ 7.5 คนไทยปลอดจากวินาศภัยและการคุกคามของรัฐ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
7.5.1 อัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายจากการกระทำของรัฐ (เจ้าหน้าที่)	-	-	-	-	2/ล้าน	-	-	-
7.5.2 จำนวนผู้เสียชีวิตจากการก่อการร้าย/วินาศกรรม	คน	-	-	401	2/ล้าน	-	-	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 399

ตัวชี้วัดที่ 7.5.1 อัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายจากการกระทำของรัฐ (เจ้าหน้าที่)

ตัวชี้วัดที่ 7.5.2 อัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายสาบสูญจากการก่อการร้ายหรือสืบราชการลับจากต่างชาติ

ความสำคัญ

ความรุนแรงต่อประชาชนอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ถือว่าเป็นภัยคุกคามอย่างมหันต์ มิใช่เฉพาะต่อระดับบุคคล แต่ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศโดยรวม ซึ่งสามารถสร้างความหวาดระแวง และทัศนคติด้านลบต่อรัฐของประชาชน ทำให้รัฐประสบกับความยากลำบากในการแก้ปัญหา การสร้างความรู้ความเข้าใจ หรือความสมานฉันท์กับประชาชนในพื้นที่ เช่นเดียวกันกับศักยภาพของรัฐในการรับมือกับเหตุการณ์การก่อการร้ายหรือวินาศกรรมจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ โดยขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่สามารถนำไปสู่เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและรุนแรง อันจะมีผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข ขวัญและกำลังใจของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ

สถานการณ์

อัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายจากการกระทำของรัฐ (เจ้าหน้าที่) ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ ส่วนอัตราผู้เสียชีวิตหรือสูญหายสาบสูญจากการก่อการร้ายหรือสืบราชการลับจากต่างชาติ พบว่ามียอดผู้เสียชีวิตจากการก่อวินาศกรรม (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2548) ในปี 2548 จำนวน 401 คน ซึ่งถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ ทั้งนี้ พื้นที่ที่ประสบภัยมีจำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ร้อยละ 45.67 ปัตตานี ร้อยละ 27.48 ยะลา ร้อยละ 26.04 สงขลา ร้อยละ 0.54 นครราชสีมา กำแพงเพชร และเชียงใหม่ ร้อยละ 0.09 เท่ากัน

มิติที่ 8 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิและความชอบธรรมตามกฎหมายของบุคคลในการตัดสินใจเลือกคู่ และเลือกมีทายาทด้วยความพึงพอใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของครอบครัว และการรู้จักบทบาทหน้าที่อันเหมาะสมที่พึงปฏิบัติต่อกัน โดยมีการให้คำปรึกษาแนะนำทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการครองคู่ ในกรณีที่มีปัญหาอันเกิดจากความขัดแย้งกัน ย่อมมีสิทธิรับคำปรึกษา แนะนำ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดความมั่นคงในครอบครัว ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมและการปลอดจากการคุกคาม ครอบครัวจากสมาชิกในครอบครัว

ความสำคัญ

คุณภาพครอบครัวในฐานะที่เป็นหน่วยเล็กที่สุดในสังคม สามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชุมชนสังคมได้ (Gibbs, 2001) ครอบครัวอาจมีสมาชิกตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป จนถึงหลายสิบหรือหลายร้อยคน ภายในครอบครัวมีการรักษากฎเกณฑ์บางประการที่ทำให้สมาชิกอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ก็จะมีระบบที่ยุติความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้น ๆ ซึ่งในชุมชนที่แตกต่างกัน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวก็จะแตกต่างกันไป เช่น ในเรื่องอำนาจ ในบางชุมชน บิดาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการรักษากฎเกณฑ์หรือค่านิยมผู้ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แต่ในบางชุมชนก็จะเป็นมารดาที่เป็นใหญ่ในบ้าน (Matriarchy) (เมธี ครองแก้ว, 2547, หน้า 15)

ความมั่นคงในด้านครอบครัว หมายถึง สภาพปัจจัยเสี่ยงที่สามารถเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของครอบครัว อาทิ อัตราสตรีที่สมรสก่อนบรรลุนิติภาวะหรือมีบุตรก่อนอายุ 20 ปี อัตราเด็ก 0-6 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ อัตราเด็กถูกทอดทิ้ง อัตราผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง อัตราผู้พิการที่ไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ดัชนีที่ 8.1 คนไทยมีความพร้อมก่อนแต่งงาน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
8.1.1 อัตราสตรีที่สมรสและมีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะ (อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์)	ต่อหมื่นคน	(ปี 2539) 4,707.89	-	-	1/หมื่น	สูงกว่าข้อเสนอฯ 4,706.89	-	-

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
8.1.2 อัตราคู่สามีภรรยา ที่แต่งงานโดยไม่มี อาชีพหรือรายได้ พอเพียงต่อการมี ครอบครัว	-	-	-	-	5/หมื่น	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 8.1.1 อัตราสตรีที่สมรสและมีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะ (อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์)

ตัวชี้วัดที่ 8.1.2 อัตราคู่สามีภรรยาที่แต่งงานโดยไม่มีอาชีพหรือรายได้พอเพียงต่อการมีครอบครัว

ความสำคัญ

อัตราการจดทะเบียนสมรสของประชากรไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ปี 2537 มีอัตราการจดทะเบียนสมรสจาก 7.37 ลดเหลือ 5.21 ในปี 2546 ซึ่งหมายความว่า ในจำนวนประชากร 1,000 คน มีผู้จดทะเบียนสมรสประมาณ 7 คู่ ในปี 2537 และลดลงเหลือประมาณ 5 คู่ ต่อประชากร 1,000 คน ในปี 2546 เมื่อพิจารณาอัตราการจดทะเบียนสมรสจำแนกตามภาค พบว่า ในทุกภาค มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกันกับทั่วราชอาณาจักร สำหรับอายุเฉลี่ยเมื่อสมรสครั้งแรกนั้นเป็นดัชนีที่สำคัญตัวหนึ่งสำหรับวัดอายุเมื่อแต่งงานของคนไทย ข้อมูลที่ผ่านมาพบว่า อายุเฉลี่ยเมื่อสมรสครั้งแรก (Singulate Mean Age at First Marriage: SMAM) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การที่อายุแต่งงานเพิ่มสูงขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้ทั้งชายและหญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษาระดับสูง และมีโอกาสในการทำงานเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้ทั้งชายและหญิงเลื่อนอายุการแต่งงานให้ช้าลง อย่างไรก็ตาม ปัญหาสตรีที่มีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะหรือคู่สมรสที่ไม่มีอาชีพหรือรายได้พอเพียงต่อการมีครอบครัวก็ยังคงเป็นปัญหาสังคมที่ยังมีให้เห็นอยู่ดาษดื่นในประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทย

สถานการณ์

แม้ข้อมูลที่แสดงไว้เป็นข้อมูลที่ค่อนข้างนานมาแล้วหรือประมาณทศวรรษที่แล้ว คือ ปี 2539 อัตราสตรีที่สมรสและมีบุตรก่อนบรรลุนิติภาวะ (อายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์) ไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับรุนแรง ควรจะมีฐานข้อมูลในปัจจุบันเพื่อเปรียบเทียบสถานการณ์ เพราะเป็นปัญหาที่สามารถส่งผลกระทบในทางลบต่อสังคมในวงกว้าง สำหรับข้อมูลอัตราคู่สมรสที่แต่งงานโดยไม่มีอาชีพหรือรายได้พอเพียงต่อการมีครอบครัวนั้นยังไม่มีข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในรายงานฉบับนี้

ดัชนีที่ 8.2 คนไทยมีแผนดำเนินชีวิตครอบครัว

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
8.2.1 อัตราหญิงตั้งครรภ์ไม่ได้รับการดูแลก่อนคลอดและฉีดวัคซีนครบ	ต่อหมื่นคน	83.82	55.48	32.34	5/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 78.82	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 50.48	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 27.34
8.2.2 อัตราคู่สมรสที่แต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส	-	-	-	-	20%	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 8.2.1 อัตราหญิงตั้งครรภ์ไม่ได้รับการดูแลก่อนคลอดและฉีดวัคซีนครบ

ความสำคัญ

ตามที่ได้กล่าวในมิติที่หนึ่งว่าด้วยสถานการณ์ความมั่นคงด้านสุขภาพ สำนักส่งเสริมสุขภาพ (Bureau of Health Promotion) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2549) มุ่งส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก โดยเน้นให้โรงพยาบาล/ศูนย์สุขภาพผ่านเกณฑ์การประเมินแม่ปลอดภัย ที่สำคัญ ยังมุ่งส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดครบ 4 ครั้ง การทำคลอดและการดูแลหลังคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว รวมถึงการฉีดวัคซีนโดยเฉพาะในชนบทห่างไกล

สถานการณ์

อัตราหญิงตั้งครรภ์ไม่ได้รับการดูแลก่อนคลอดและฉีดวัคซีนครบในช่วงสามปีที่ผ่านมา ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่มีแนวโน้มสถานการณ์ที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นความมีประสิทธิภาพของกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รณรงค์การฉีดวัคซีนเพื่อส่งเสริมสุขภาพแม่และทารก

ตัวชี้วัดที่ 8.2.2 อัตราคู่สมรสที่แต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรส

ความสำคัญ

แพทย์หญิงนิตยา คุชภักดี (2542) กล่าวว่า การสมรสนั้นควรมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม คือ ควรอยู่ในสถานภาพที่มีเวลาและมีรายได้พอเพียง และควรจดทะเบียนสมรสก่อนที่จะมีบุตร เพราะหากบิดามารดาไม่จดทะเบียนสมรส บุตรที่เกิดมาจะเป็นเพียง “บุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย

ของมารดา” แต่เป็น “บุตรนอกกฎหมายของบิดา” จะทำให้มีปัญหาตามมาในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายและปัญหาสังคม

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ แต่เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญต่อการตีความในด้านความมั่นคงของมนุษย์ เพราะการที่สังคมใดสังคมหนึ่งมีอัตราคู่สมรสที่แต่งงานโดยไม่จดทะเบียนสมรสสูงสะท้อนให้เห็นค่านิยมบางอย่างในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันครอบครัว เป็นต้น

ดัชนีที่ 8.3 คนไทยมีระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
8.3.1 อัตราเด็กอายุ 0-6 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์	ต่อแสนคน	18.85	19.28	16.77	1/แสน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 17.85	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 18.28	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 15.77
8.3.2 อัตราเด็กที่ถูกทอดทิ้ง	ต่อหมื่นคน	17.99	-	16.69	6/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 11.99	-	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 10.69
8.3.3 อัตราผู้พิการที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้เลี้ยงดู และมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ	ต่อหมื่นคน	564.54	-	640.07	5/หมื่น	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 559.54	-	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 635.07
8.3.4 อัตราผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	ต่อแสนคน	355.47	245.46	199.88	7/แสน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 348.47	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 238.46	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 192.88
8.3.5 จำนวนเด็กในสถานพินิจ (อายุต่ำกว่า 18 ปี)	ต่อแสนคน	263.56	293.23	318.27	3/แสน	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 260.56	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 290.23	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 315.27
8.3.6 อัตราผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัว	-	-	-	-	5/แสน	-	-	-
8.3.7 อัตราผู้ถูกละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัว	-	-	-	-	2/แสน	-	-	-

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
8.3.8 อัตราการหย่าร้างต่อการสมรส	ต่อพันคน	246.34	243.84	265.85	5/พัน	สูงกว่าข้อเสนอฯ 241.34	สูงกว่าข้อเสนอฯ 238.84	สูงกว่าข้อเสนอฯ 260.85

ตัวชี้วัดที่ 8.3.1 อัตราเด็กอายุ 0 - 6 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์

ตัวชี้วัดที่ 8.3.2 อัตราเด็กที่ถูกทอดทิ้ง

ความสำคัญ

เด็กอายุ 0 - 6 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ส่วนหนึ่งเป็นเด็กที่ครอบครัวของเด็กเองนำมาฝากให้สถานสงเคราะห์ฯ ดูแลเป็นการชั่วคราว เนื่องจากมีความจำเป็นบางประการ เช่น แม่อยู่ในที่คุมขัง ส่วนเด็กที่ถูกทอดทิ้งนั้น เอกสารสรุปสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่สำคัญที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน ในช่วงปี 2546 - 2548 พบว่า เกิดจากแม่ที่เป็นวัยรุ่น วัยเรียน เป็นส่วนใหญ่ หรือสาวโรงงาน และกลุ่มวัยรุ่นที่ติดยา โดยมีเด็กที่ถูกทอดทิ้งซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิภาพให้การสงเคราะห์ 1,975 คน ในปี 2545-2546 โดยทิ้งที่โรงพยาบาล ทิ้งกับผู้รับจ้างเลี้ยง หรือทิ้งในที่สาธารณะ

สถานการณ์

สถานการณ์เด็กอายุ 0-6 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ในประเทศไทยนับว่า ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่สถานการณ์จะมีแนวโน้มดีขึ้น คือ มีจำนวนเด็กที่สถานสงเคราะห์รับเข้ามาดูแลน้อยลง สำหรับอัตราเด็กถูกทอดทิ้ง รวมถึงเด็กเร่ร่อนและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์นั้น ไม่ผ่านเกณฑ์เช่นเดียวกัน และสถานการณ์ยังไม่ดีขึ้น โดยเฉพาะเด็กที่ถูกทอดทิ้งที่มีสาเหตุมาจากพ่อแม่ติดยา มีจำนวนพุ่งสูงขึ้น (ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2546) นับว่าเป็นปัญหาสังคมที่ควรเร่งแก้ไขเพราะเด็กที่ถูกทอดทิ้งจะกลายเป็นต้นทุนทางสังคมเมื่อเติบโตขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 8.3.3 อัตราผู้พิการที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้เลี้ยงดู และมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ

ตัวชี้วัดที่ 8.3.4 อัตราผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน

ความสำคัญ

คนพิการและคนสูงอายุ (The Disabled and the Elderly) นับได้ว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมร่วม (CO-cultures) ในสังคมทุกสังคม จากการสำรวจคนพิการ จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546) พบว่าจำนวนคนพิการได้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจากประมาณ 2 แสนคน (ร้อยละ 0.5 ของประชากร) ในปี 2517 เป็น

ประมาณ 1.1 ล้านคน (ร้อยละ 1.7) ในปี 2545 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราร้อยละของคนที่พิการสูงกว่าภาคอื่น คือ มีร้อยละ 2.4 ของประชากรในภาค ส่วนกรุงเทพมหานครมีอัตราร้อยละต่ำกว่าทุกภาค คือ มีร้อยละ 0.7 ที่น่าสังเกตคือ คนพิการส่วนใหญ่หรือร้อยละ 93.2 ของคนที่พิการทั้งหมดเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า (รวมทั้งไม่มีการศึกษา) จะเห็นว่ามีค่อนข้างสูง ส่วนคนที่พิการที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ คนพิการที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีร้อยละ 5.2 และระดับอุดมศึกษา มีร้อยละ 0.5 เท่านั้น ดังนั้น บ่อยครั้งที่คนพิการจึงกลายเป็นคนที่สังคมกระแสหลัก (Mainstream Culture) ปิดกั้นโอกาสของชีวิตในด้านต่างๆ ส่งผลกระทบให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิต กลายเป็นคนที่ไร้ความสามารถและไร้ที่อยู่อาศัย

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548) พบว่าแนวโน้มการอยู่คนเดียวของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ จากร้อยละ 3.6 ในปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.3 ในปี 2545 และสูงถึงร้อยละ 7.4 ในปี 2547 โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิงที่มีสัดส่วนสูงกว่าผู้สูงอายุชายอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุในสังคมไทยมากกว่าร้อยละ 90 ไม่ได้อยู่คนเดียว และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 61.6 เมื่อพิจารณาถึงปัญหาในการอยู่คนเดียว พบว่า ในปี 2537 ผู้สูงอายุที่ตอบว่ามีปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีคนดูแล ร้อยละ 31.6 รองลงมา คือ ปัญหาเรื่องความเหงา ร้อยละ 20.8 ผู้สูงอายุชายมีปัญหาด้านการดำรงชีวิต ร้อยละ 35.2 ขณะที่ผู้สูงอายุหญิงตอบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีคนดูแล ร้อยละ 36.7 สำหรับปัญหาในการอยู่คนเดียวของผู้สูงอายุในปี 2545 พบว่าผู้สูงอายุเกือบครึ่งหนึ่งตอบว่ามีปัญหาเรื่องความเหงา ร้อยละ 45.7 รองลงมา คือ ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีคนดูแล ร้อยละ 22.5 ผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงมีปัญหาเรื่องความเหงาในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกัน

สถานการณ์

สถานการณ์ของอัตราผู้พิการที่ไร้ที่อยู่อาศัยและผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน ไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับรุนแรงทั้งสองสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนพิการจึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนโดยด่วน ทั้งนี้ เพราะคนพิการนับเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคมอยู่แล้ว และการประสบปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัยนับเป็นปัญหาสังคมที่ไม่ควรมองข้าม สำหรับวัยสูงอายุ จึงเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และบทบาททางสังคม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้กระทบต่อการดำรงชีวิตและสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ และจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากเคยช่วยเหลือตัวเองให้มาเป็น “ผู้พึ่งพิง” เมื่อไม่ได้รับการดูแลตามควรจากครัวเรือนถือว่าเป็นปัญหาสังคมอย่างมาก เพราะ สังคมไทยเน้นค่านิยมของความกตัญญูต่อบุพการีและการเคารพผู้อาวุโส การที่มีอัตราผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากคนในครัวเรือนเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นการเสื่อมของค่านิยมหลักของสังคมไทยด้วย

ตัวชี้วัดที่ 8.3.5 จำนวนเด็กในสถานพินิจ (อายุต่ำกว่า 18 ปี)

ตัวชี้วัดที่ 8.3.6 อัตราผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 8.3.7 อัตราผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัว

ความสำคัญ

สมพร อมรชัยนพคุณ (2549) ระบุว่า ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 สถานพินิจว่า หมายถึง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวของศาลจังหวัด ซึ่งเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม ประเทศไทยใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด คือ ประโยชน์ที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ซึ่งถูกยกเลิกและเปลี่ยนมาใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบสี่ปีบริบูรณ์ และเยาวชน หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (2544) รายงานว่า เยาวชนที่ถูกจับกุมมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในช่วงปี 2537-2542 จำแนกตามสาเหตุแห่งการกระทำผิด ได้แก่ การคบเพื่อน 15,399 ราย และสภาพครอบครัวอีก 11,561 ราย สำหรับอัตราผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัวและอัตราผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2544) รายงานว่า ในปี 2543 ได้รับแจ้งจากกองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ว่า เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกายทารุณทั้งการทำร้ายร่างกาย ทางเพศและถูกปล่อยปละละเลย ผู้กระทำทารุณส่วนใหญ่ ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อนบ้าน รวมทั้งครู ในส่วนเอกสารสรุปสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่สำคัญที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในช่วงปี 2546 - 2548 รายงานว่า มีเด็กถูกทำร้ายร่างกาย จำนวน 503 คน ในช่วงปี 2544 - 2545 ในช่วงตุลาคม 2545 - กันยายน 2546 มีเด็กถูกทำร้ายและเข้ารับการสงเคราะห์ 122 คน ในขณะที่พบเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ ในระหว่างปี 2541-2543 มีเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์จากกรมประชาสงเคราะห์ องค์กรเครือข่าย และโรงพยาบาลตำรวจ ประมาณ 5,970 คน โดยมีแนวโน้มถูกล่วงละเมิดอายุต่ำลงจาก พ่อ พ่อเลี้ยง และคนในบ้าน ปี 2546 มีเด็กเข้ารับบริการจากมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก 108 คน

สถานการณ์

จำนวนเด็กในสถานพินิจ (อายุต่ำกว่า 18 ปี) ไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับรุนแรง และสถานการณ์มีแนวโน้มที่ทวีปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ แสดงให้เห็นถึงปัญหาสังคมเกี่ยวกับปัญหาความรักความอบอุ่นใน

ครัวเรือน อีกทั้งปัญหาในด้านจิตวิทยาบุคลิกภาพของเด็กที่สะท้อนให้เห็นความก้าวร้าวรุนแรง ดังนั้น จึงเป็นปัญหารุนแรงอีกประการที่ไม่ควรมองข้าม สำหรับอัตราผู้ถูกระทำรุนแรงโดยสมาชิกในครอบครัวและอัตราผู้ถูกละเมิดทางเพศโดยสมาชิกในครอบครัวไม่มีข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

ตัวชี้วัดที่ 8.3.8 อัตราการหย่าร้างต่อการสมรส

ความสำคัญ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548) รายงานถึงอัตราการจดทะเบียนหย่าของประชากรไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มีลักษณะผกผันกับอัตราการจดทะเบียนสมรส กล่าวคือ อัตราการจดทะเบียนหย่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่อัตราการจดทะเบียนสมรสมีแนวโน้มลดลง เมื่อพิจารณาอัตราการจดทะเบียนจำแนกเป็นรายภาค พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ภาคและไม่แตกต่างกันมากนัก ภาคกลางเป็นภาคที่มีการเปลี่ยนแปลงของอัตราการจดทะเบียนหย่าต่อประชากร 1,000 คนสูงสุด โดยมีอัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้นจาก 0.83 คู่ ในปี 2537 เป็น 1.52 คู่ ในปี 2546 กรุงเทพมหานครมีอัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้นจาก 1.81 คู่ ต่อประชากร 1,000 คน ในปี 2537 เป็น 2.38 คู่ ในปี 2546 ภาคเหนือมีอัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้นจาก 0.91 คู่ต่อประชากร 1,000 คนในปี 2537 เป็น 1.39 คู่ ในปี 2546 สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้นจาก 0.49 คู่ในปี 2537 เป็น 0.92 คู่ ในปี 2546 เป็นที่น่าสังเกตว่าภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงของการอัตราการจดทะเบียนหย่าน้อยมากเมื่อเทียบกับภาคอื่น ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงทำให้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

สถานการณ์

อัตราการหย่าร้างในประเทศไทยไม่ผ่านเกณฑ์ในระดับรุนแรง และยังมีแนวโน้มสถานการณ์ที่สูงขึ้นในปี 2548 จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงกระแสความคิดทัศนคติของสังคมไทยกำลังเปลี่ยนไป อาทิ ค่านิยมของการใช้ชีวิตคู่และการสมรส ที่เคยเน้นการอยู่ด้วยกันจน “ถือไม้เท้ายอดทอง กระบองยอดเพชร” กำลังเผชิญกับวิกฤตสังคม นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นทางอ้อมถึงกระแสสตรีนิยมที่เรียกร้องให้สตรีและบุรุษมีสิทธิเท่าเทียมในทุกด้านนั้น อาจกระทบกับบทบาทที่สตรีเลือกที่จะแสดงในสังคม เมื่อมีปัญหาครอบครัว ก็ไม่จำเป็นต้องอดทนเหมือนสมัยก่อนเพราะสามารถพึ่งพาตนเองได้เท่าเทียมหรือเกือบเท่าเทียมกับบุรุษ เป็นต้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม จากสังคมชนบทเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต สถานภาพ บทบาท และค่านิยมของคนไทย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่เห็นได้ชัดเจนคือการเพิ่มขึ้นของอัตราการจดทะเบียนหย่าของคนในยุคสมัยปัจจุบัน

มิติที่ 9 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านชุมชน (Human Security in Community Aspect) หมายถึง การที่มนุษย์ดำรงอยู่ในกลุ่มคนแห่งหนึ่งแห่งใด ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง สามารถดำรงเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น โดยการดำรงอยู่นั้นสามารถคงความเป็นอัตลักษณ์ของตน มีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรี ตลอดจนปลอดภัยจากภาวะคุกคาม และครอบงำจากสมาชิกชุมชน

ความสำคัญ

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2542 , อ้างในสุพรรณิ ไชยอำพร, 2547, หน้า 68 - 98) อธิบายถึงแนวคิดของทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคีรวมพลัง มีหน่วยที่จะจัดการบริหารจัดการระบบต่าง ๆ ของชุมชน การมีศิลปวัฒนธรรม มีจิตรวมใจ มีศีลธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานให้ท้องถิ่นและชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งจริงจังและยั่งยืน และส่งเสริมการเรียนรู้ของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมเพื่อให้ชุมชนมีความแข็งแรงและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดกับสังคม ทั้งนี้ สอดคล้องกับโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ที่กล่าวว่า ความมั่นคงของมนุษย์นั้นมี 7 เรื่อง คือ เศรษฐกิจ อาหาร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม บุคคล การเมืองและชุมชน อนึ่ง UNDP อธิบายว่าความมั่นคงทางชุมชนนอกจากจะเน้นในเรื่องของการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการที่เน้นสัมพันธภาพที่ดีภายในชุมชน (Harmonious Relationship) หรือสัมพันธภาพที่เอื้ออาทรบนพื้นฐานจิตสาธารณะที่เน้นความมีส่วนร่วมผูกพันและขับเคลื่อนชุมชนของตนแล้ว ยังหมายถึงความสามารถอยู่ร่วมกันได้ แม้จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม และวิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชน

ลักษณะเด่นของสังคมไทยประการหนึ่ง คือ การสะท้อนให้เห็นปรัชญาของทุนทางสังคม คือ ชุมชนยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมดูแลปกป้องชุมชน (สุพรรณิ ไชยอำพร, 2547, หน้า 86) ทั้งนี้ ลักษณะของทุนทางสังคมของชุมชน ๆ หนึ่ง ประกอบด้วย 7 มิติ คือ

1. ความเอื้อเพื่อเกื้อกูลของคนในสังคม
2. ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว
3. สังคมมีการเรียนรู้มีเหตุผลและมีการปรับตัวเสมอ
4. คนในสังคมนิยมสร้างความดีแก่ส่วนรวม
5. สถาบันชุมชน/องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง
6. การพึ่งพาตนเองของชุมชนและ
7. ผู้คนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการมีจิตสาธารณะ

ดัชนีที่ 9.1 คนไทยสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
9.1.1 อัตราครัวเรือนที่มี คนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล	ร้อยละ	91.20	91.94	94.15	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 9.1.1 อัตราครัวเรือนที่มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

ความสำคัญ

ในบทความรัฐกับความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย (The State and Strength of Families and Communities in Thailand) โดย เมธี ครองแก้ว (2547) เสนอให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยที่ยั่งยืน ความจำเป็นที่ชุมชนต้องหันมาพึ่งตนเอง เพราะประชากรกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่แตกต่างกันต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจมากขึ้นในสังคมโลกยุคปัจจุบัน ความสามารถที่จะรับมือกับความเสี่ยงนั้นจำเป็นต้องพิจารณาศักยภาพของชุมชน (Community Capacity) ในการสร้างความสามารถที่ต้องสร้างขึ้นเฉพาะตัว เฉพาะกลุ่ม เฉพาะชุมชน เป็นความสามารถที่ต้องพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้ ต้องได้รับความช่วยเหลือจากการสนับสนุนของภาครัฐ การพึ่งตนเองโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐ นอกจากจะเป็นไปไม่ได้ในโลกปัจจุบัน ยังเป็นอันตรายต่ออนาคตของประชาชนในชุมชนด้วย โดยแนะนำหลักการการพัฒนาชุมชนไว้ 4 ประการ คือ

1. ปลุกฝังความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเองและการทำงานร่วมกัน
2. ยึดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับ
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้มากที่สุด
4. รัฐให้ความสนับสนุนทางด้านวิชาการและวัสดุ

สถานการณ์

อัตราครัวเรือนที่มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบลแสดงแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของสังคมภูมิภาคที่เป็นลักษณะเด่นของสังคมไทย คือ การสะท้อนให้เห็นปรัชญาของทุนทางสังคม ชุมชนยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมดูแลปกป้องชุมชน อันเป็นลักษณะพื้นฐานของทุนทางสังคมของชุมชน ๆ หนึ่ง ประกอบด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลของคนในสังคม ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว สังคมมีการเรียนรู้มีเหตุผลและมีการปรับตัวเสมอ คนใน

สังคมนิยมสร้างที่ดีแก่ส่วนรวม สถาบันชุมชน/องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเองของชุมชน และผู้คนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการมีจิตสาธารณะ

ดัชนีที่ 9.2 คนไทยสามารถมีความสัมพันธ์กับชุมชน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้น ไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
9.2.1 อัตราครัวเรือนที่มี คนมีส่วนร่วมแสดง ความคิดเห็นเพื่อเป็น ประโยชน์ของชุมชน หรือท้องถิ่น	ร้อยละ	91.60	93.01	95.40	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-
9.2.2 อัตราครัวเรือนมี คนเข้าร่วมทำกิจกรรม สาธารณะของหมู่บ้าน	ร้อยละ	93.26	94.08	96.37	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 9.2.1 อัตราครัวเรือนที่มีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น

ตัวชี้วัดที่ 9.2.2 อัตราครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน

ความสำคัญ

มีลักษณะเดียวกับตัวชี้วัดที่ 9.1.1 อัตราครัวเรือนที่มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

สถานการณ์

ค่าข้อมูลของอัตราครัวเรือนที่มีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่นและอัตราครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านนั้น มีลักษณะที่สอดคล้องกับอัตราครัวเรือนที่มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล คือ แสดงแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดสามปี ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของสังคมภูมิภาคที่เป็นลักษณะเด่นของสังคมไทย คือ การสะท้อนให้เห็นปรัชญาของทุนทางสังคม คือ ชุมชนยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมดูแลปกป้องชุมชน อันเป็นลักษณะพื้นฐานของทุนทางสังคมของชุมชน ๆ หนึ่ง ประกอบด้วยความเอื้อเพื่อเกื้อกูลของคนในสังคม ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว สังคมมีการเรียนรู้มีเหตุผลและมีการปรับตัวเสมอคนในสังคมนิยมสร้างที่ดีแก่ส่วนรวม สถาบันชุมชน/องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเองของชุมชนและผู้คนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการมีจิตสาธารณะ นับเป็นจุดแข็งที่ควรส่งเสริมไว้ไม่ให้ถูกทำลายไปตามกาลเวลาและกาลสมัย

ดัชนีที่ 9.3 คนไทยสามารถดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
9.3.1 อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เป็นพิษภัย	-	-	-	-	1%	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 9.3.1 อัตราผู้ตกเป็นเหยื่อวัฒนธรรมต่างถิ่นที่เป็นพิษภัย

ความสำคัญ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การไหลบ่าของวัฒนธรรมโลก (World Cultures) และวัฒนธรรมต่างถิ่น (Foreign Cultures) นั้นส่งผลกระทบต่อ วัฒนธรรมชาติ (National Culture) วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน (Local Culture or Indigeneous Culture) ทั้งนี้ อมรา พงศาพิชญ์ (2545) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมนั้นสามารถแพร่กระจายจากศูนย์กลาง (Cultural Diffusion from Centre) และไปมีปฏิสัมพันธ์กับ วัฒนธรรมข้างเคียง (Cultural Interaction) ย่อมเกิดการเรียนรู้และรับรู้ซึ่งกันและกัน ในระยะแรก อาจเป็นการยืมวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) ต่อมา มีการปรับรับไว้เป็นของตน (Cultural Adoption) จนกระทั่ง เกิดการกลืนกลาย หมายถึง เปิดรับเอาของใหม่ ละทิ้งของเก่า (Total assimilation) ก็จะเป็นอันตรายต่อ รากเหง้าของวัฒนธรรมเดิมได้

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อการแสวงหาประโยชน์ของการไหลบ่าทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นปัญหาต่อคุณภาพของเด็กไทยในอนาคต จากเอกสารสรุปสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่สำคัญที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ในช่วงปี 2546 - 2548 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนในภาวะเสี่ยงหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นกลุ่มที่ตกเป็นเหยื่อจากสิ่งมอมเมาและอบายมุขต่างๆ โดยแบ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกเป็น 8 ประเภท คือ 1) จากการดื่มสุราและสูบบุหรี่ 2) การติดยาเสพติด 3) การเล่นพนัน 4) การใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมและการแสดงออกทางเพศ 5) การตกเป็นเหยื่อการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและมั่วสุมทางเพศ 6) การเล่นเกมออนไลน์ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมชอบความรุนแรงตามลักษณะของเกมส์ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นอายุ 10-14 ปี 7) การเที่ยวเตร่ในสถานบริการและสถานบันเทิงต่าง ๆ และ 8) เด็กและเยาวชนที่ทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรง

มติที่ 10 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ในกิจกรรมด้านการผลิต การบริโภค การจ้างงานแจกจ่าย การออม และการลงทุนที่ต้องสามารถเข้าถึงความต้องการ และโอกาสที่เท่าเทียมกัน

ความสำคัญ

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2549) ได้รายงานถึง ภาวะเศรษฐกิจไทยในปี 2549 ภายใต้สถานการณ์ไม่แน่นอนทางการเมืองว่า ประเทศกำลังเผชิญกับปัจจัยบวก และปัจจัยลบเสี่ยงหลายประการ สรุปได้โดยสังเขป ดังนี้ ปัจจัยบวกของเศรษฐกิจไทยในปี 2549 ที่สำคัญ ประกอบด้วยเศรษฐกิจโลกและปริมาณการค้าของโลกยังขยายตัวอยู่ในระดับใกล้เคียงกับปีนี้ โดยเศรษฐกิจโลกยังปรับตัวอยู่ในช่วงวัฏจักรขาขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับปัจจัยลบของเศรษฐกิจไทยในปี 2549 ที่สำคัญประกอบด้วยข้อเท็จจริงหลายประการ อาทิ

- การชะลอตัวของการลงทุนของภาครัฐในโครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) ในปีนี้ จะทำให้มีเงินลงทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในปีนี้ที่คาดว่าจะมีมูลค่าประมาณ 2-3 แสนล้านบาท ถูกชะลอการใช้จ่ายไปในปีหน้า
- ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกทรงตัวอยู่ในระดับสูง ประมาณ 55-60 ดอลลาร์ต่อบาร์เรล ซึ่งอาจส่งผลให้เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยชะลอตัวลง
- ราคาน้ำมันขายปลีกในประเทศยังทรงตัวสูงโดยคาดว่าจะราคาน้ำมันดีเซลจะทรงตัวอยู่ระดับ 22-25 บาทต่อลิตร และราคาน้ำมันเบนซินที่จะทรงตัวอยู่ในระดับ 25-28 บาทต่อลิตร จะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าปรับตัวสูงขึ้น
- อัตราดอกเบี้ยของไทยมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นตามแนวโน้มการปรับตัวสูงขึ้นของอัตราดอกเบี้ยโลกโดยอัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นประมาณร้อยละ 1.0-1.5
- สถานการณ์ใช้หวั่นเกรงและการก่อการร้าย อาจส่งผลให้เศรษฐกิจโลกชะลอตัวลงได้
- ปัญหาความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่ยังทรงตัวอยู่ในระดับต่ำในช่วงครึ่งแรกของปีนี้จะทำให้เศรษฐกิจในประเทศยังชะลอตัวลงในช่วงครึ่งแรกของปี และคาดว่าจะฟื้นตัวขึ้นในช่วงไตรมาสที่สามของปีนี้

จากผลการวิเคราะห์ที่แสดงถึงอัตราการเปลี่ยนแปลง (%) ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากการที่เศรษฐกิจไทยในปี 2549 สำหรับธุรกิจที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดได้แก่ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าสินค้าและบริการ เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัวลง 1% จะทำให้ยอดขาย (จำนวนชิ้นสินค้า) ของธุรกิจในกลุ่มนี้ชะลอตัวลง 1.85% การนำเข้าสินค้าเบรอนด์นม และสินค้าอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้า

และบริการด้านก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ ตลอดจนธุรกิจที่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคของประชาชน เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัวลง 1% จะทำให้ยอดขายของธุรกิจในกลุ่มนี้ชะลอตัวลง 0.96% โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าและบริการที่ไม่จำเป็นในการดำรงชีวิตหรือสินค้าฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ ธุรกิจที่เกี่ยวกับการใช้จ่ายของภาครัฐ เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัวลง 1% จะทำให้ยอดขายของธุรกิจที่มีกิจกรรมร่วมกับภาครัฐชะลอตัวลง 0.92% ผลกระทบต่อธุรกิจของประเทศ สำหรับธุรกิจที่จะได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุด ได้แก่ สถาบันการเงิน และภาคการก่อสร้าง โดยพิจารณาจากผลกระทบเมื่อจีดีพีของประเทศปรับตัวลดลง 1% จะส่งผลกระทบต่อภาคสถาบันการเงินและภาคการก่อสร้าง ทำให้ยอดขายลดลงประมาณ 1.7967% และ 1.0274% ตามลำดับ สำหรับธุรกิจที่จะได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง ได้แก่ ภาคการประมง จะมีผลกระทบลดลง 0.941% ภาคโรงแรมและภัตตาคาร จะมีผลกระทบลดลง 0.8922% ภาคบริการจะมีผลกระทบลดลง 0.8146% ภาคการขนส่งและการคมนาคม จะมีผลกระทบลดลง 0.7921% ภาคค้าส่งและค้าปลีก จะมีผลกระทบลดลง 0.7114% และภาคไฟฟ้าและประปา จะมีผลกระทบลดลง 0.6305% สำหรับธุรกิจที่จะได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจในระดับต่ำ ได้แก่ เมืองแร่และย่อยหิน จะมีผลกระทบลดลง 0.4990% ภาคอุตสาหกรรมการผลิตจะมีผลกระทบลดลง 0.4822% ภาคกิจกรรมด้านบริการแม่บ้านจะมีผลกระทบลดลง 0.3171% ภาคการเกษตร จะมีผลกระทบลดลง 0.2848% ภาคกิจกรรมด้านการบริการชุมชน จะมีผลกระทบลดลง 0.2718% ภาคอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจการเช่า จะมีผลกระทบลดลง 0.1469% และภาคการศึกษาจะมีผลกระทบลดลง 0.0473% นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (มติชน, 6 ธันวาคม 2547) ยังได้ประมวลสถานการณ์เศรษฐกิจนอกระบบ เพื่อนำมาจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ เพื่อดูแลให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ ยกระดับคุณภาพการผลิตและบริการ ตลอดจนให้การคุ้มครอง สร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เกิดขึ้นในสังคม โดยผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กิจกรรมของเศรษฐกิจนอกระบบมีขนาดใหญ่และมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเศรษฐกิจในระบบ โดยในปี 2545 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 43.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

เศรษฐกิจนอกระบบ ประกอบด้วย

1) ที่ไม่เป็นทางการ เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ไม่มีกฎหมายรองรับ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมขนาดเล็กที่ถูกกฎหมาย เช่น ธุรกิจขนาดเล็กหรือธุรกิจในครัวเรือน การเกษตรรายเล็กที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และเป็นแหล่งจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับคนระดับกลางของสังคมที่ขาดการศึกษา มีทักษะน้อย มีทุนน้อย กิจกรรมเหล่านี้ถูกพิจารณาว่าเป็นเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพต่ำ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญที่ควรจะไปบริหารจัดการ ได้แก่ รถจักรยานยนต์รับจ้าง และหาบเร่ แผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร สินเชื่อนอกระบบ การรับงานมาทำที่บ้านซึ่งมีเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 80 ในปี 2542 และกิจกรรมประเภทธุรกิจชุมชนต่างๆ เกี่ยวกับกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กิจกรรม

เศรษฐกิจนอกระบบที่ไม่เป็นทางการเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตของประเทศ และเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 ของผู้มีงานทำทั้งสิ้น โดยมีบทบาทสำคัญในระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่ป้อนแรงงาน วัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางในระบบเศรษฐกิจ ทั้งเป็นแหล่งผลิตผู้ประกอบการใหม่ และเป็นแหล่งผลิตสินค้าราคาถูกเพื่อสนองตอบความต้องการของคนส่วนใหญ่

2) เศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมาย สถานการณ์ในช่วงปี 2535 - 2538 มีเศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมาย 6 ประเภท มีมูลค่าเพิ่ม (ผลกำไรและค่าจ้าง แต่ไม่รวมค่าใช้จ่าย) ระหว่าง 2.86 ถึง 4.57 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 8-13 ของจีดีพี โดยกิจกรรมที่สร้างรายได้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ การพนัน (หวยใต้ดิน บ่อนการพนันฟุตบอล) ธุรกิจบริการทางเพศ และยาเสพติด กิจกรรมเศรษฐกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมายมีผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรง ขยายตัวต่อเนื่องยาวนานจนสร้างความมั่งคั่งให้แก่ผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก การได้รับความคุ้มครองจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล และได้รับผลประโยชน์จากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งยังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและโยงใยเป็นเครือข่ายกับธุรกิจผิดกฎหมายระหว่างประเทศและอาชกรรมข้ามชาติเป็นต้นตอของปัญหาคอร์รัปชันของภาครัฐและการขยายตัวของผู้มีอิทธิพล

ดัชนีที่ 10.1 คนไทยมีปัจจัยการผลิตที่สามารถเลี้ยงตนเองได้

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
10.1.1.1 อัตราเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเพื่อการเกษตร	ร้อยละ	(ปี 2536) 57.19	(ปี 2541) 50.61	(ปี 2546) 44.87	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-
10.1.1.2 อัตราครัวเรือนที่มีเครื่องจักรในการเกษตร	ร้อยละ	26.07	-	27.64	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-
10.1.1.3 อัตราครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน	ร้อยละ	63.58	-	72.42	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่ เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
10.1.1.4 อัตราครัวเรือนเกษตรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง	ร้อยละ	13.07	7.86	11.14	10%	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 3.07	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 2.14	สูงกว่า ข้อเสนอฯ 1.14
10.1.1.5 อัตราผู้มีปัญหาที่ดินทำกินจากจำนวนผู้มาลงทะเบียนคนจน	ร้อยละ	57.10	49.31	-	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-
10.1.2 อัตราคนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท	ร้อยละ	36.23	17.99	9.51	ไม่มีเกณฑ์ที่ ได้รับการ กำหนด	-	-	-
10.1.3 ร้อยละของคนว่างงาน	ร้อยละ	2.2	2.1	1.8	4%	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.8	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 1.9	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 2.2

ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.1 อัตราเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเพื่อการเกษตร

ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.2 อัตราครัวเรือนที่มีเครื่องจักรในการเกษตร

ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.3 อัตราครัวเรือนที่มีที่ดินทำกิน

ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.4 อัตราครัวเรือนเกษตรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

ตัวชี้วัดที่ 10.1.1.5 อัตราผู้มีปัญหาที่ดินทำกินจากจำนวนผู้มาลงทะเบียนคนจน

ความสำคัญ

ประเทศไทยในปัจจุบันยังคงเป็นประเทศเกษตรกรรม แต่สภาพเกษตรกรรมที่มีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ นา ไร่ สวน สภาพที่ดินทำกิน การผลิต และอื่นๆ ในการทำเกษตร ทำให้เกษตรกรที่เป็นคนยากจนและเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ประสบปัญหาในด้านความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิต ประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของประเทศ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงสนพระราชหฤทัยในด้านการส่งเสริมการเกษตรมากเป็นพิเศษ โดยทรงให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมเกษตรกรรมให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็จะช่วยแก้ปัญหาของชาติได้มากเกินครึ่งทีเดียว ในช่วง

10 ปีที่ผ่านมา (2536 - 2546) ประเทศไทยมีครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นไม่มาก ในขณะที่เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลง ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 89 ยังคงเป็นเจ้าของที่ดินทำการเกษตร โดยมีรายได้หลักจากผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันหนี้สินของครัวเรือนก็เพิ่มขึ้นด้วย หนี้ส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อการเกษตร และเป็นหนี้ในระบบเป็นส่วนใหญ่ โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นแหล่งเงินกู้หลัก ทำให้มูลหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ เกิดจากการที่เกษตรกรส่วนหนึ่งไม่สามารถกู้เงินในระบบได้ เพราะขาดหลักทรัพย์ หรือผู้ค้ำประกันการกู้เงิน ซึ่งรัฐบาลได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยได้ดำเนินการโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ทั้งนี้ เพื่อสร้างโอกาสให้กับผู้ไม่มีทุนได้มีทุนในการประกอบอาชีพได้ สำหรับหนี้สินครัวเรือนนั้น ประกอบด้วยหนี้สินเพื่อการเกษตรและนอกการเกษตร แม้ว่ารายได้จากผลผลิตทางการเกษตรจะเพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนทั่วประเทศก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้นด้วย โดยหนี้สินส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อการเกษตร ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2536-2546) หนี้สินเพื่อการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกภาค กล่าวคือ ปี 2546 ครัวเรือนมีหนี้สินเพื่อการเกษตร โดยเฉลี่ยเป็นจำนวนเงิน 68,767 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2536 ร้อยละ 97.3 ภาคกลางมีหนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุด 132,569 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2536 ร้อยละ 87.5 ในทางกลับกันภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหนี้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำที่สุด 44,749 บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2536 ประมาณ 1.1 เท่า ส่วนภาคเหนือมีหนี้เพิ่มขึ้นสูงถึง 1.4 เท่า นอกจากนี้ กระทรวงการคลัง (สรุปผลการประชุมคณะรัฐมนตรี, 2546) ยังได้ดำเนินการโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยด้วย ทั้งยังมีโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพของเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีความสามารถในการชำระหนี้มากขึ้นเมื่อโครงการฯ สิ้นสุด ภายใต้นโยบายเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทยยังได้เริ่มดำเนินการรับจดทะเบียนแก้ไขปัญหาดังกล่าวและความยากจนเชิงบูรณาการตั้งแต่ปี 2546 โดยแบ่งพื้นที่ดำเนินการเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ 8 จังหวัดนาร่อง (จังหวัดชลบุรี นครปฐม พิจิตร โขงหินเหล็กไฟ อุดรธานี นครราชสีมา สุราษฎร์ธานี และสงขลา) พื้นที่ 67 จังหวัดที่เหลือ และกรุงเทพมหานคร โดยปัญหาที่มีผู้มาจดทะเบียนมากที่สุด 3 อันดับแรก สำหรับพื้นที่ 8 จังหวัดนาร่อง และ 67 จังหวัดที่เหลือ คือ ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน ปัญหาที่ดินทำกิน และปัญหาที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลางในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ ปัญหาที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลาง ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน และปัญหาที่ดินทำกิน และในการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทยยังประสานกับกระทรวงยุติธรรมเพื่อรับลงทะเบียนนักโทษในเรือนจำที่กำลังจะพ้นโทษด้วย รวมถึงในส่วนองกระทรวงศึกษาธิการ ยังได้จัดการรับลงทะเบียนครูที่ต้องการแก้ปัญหานี้สิน และมีการประสานงานกับกระทรวงแรงงานสำหรับการรับลงทะเบียนนักเรียนที่ต้องการมีรายได้ระหว่างเรียนจากการประกอบอาชีพที่เหมาะสม (เอกสารสรุปสาระสำคัญมติคณะรัฐมนตรี, 2547)

สถานการณ์

อัตราเกษตรกรที่ไม่มีหนี้สินเพื่อการเกษตร มีแนวโน้มลดลง แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรจำเป็นต้องสร้างหนี้สิน ทั้งนี้ เพื่อการเกษตรที่เรียกว่าหนี้ในระบบ เช่น การกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นต้น สำหรับอัตราครัวเรือนที่มีเครื่องจักรในการเกษตร นับเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย เพราะเครื่องจักรเป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพ ส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องจักร ทำให้ผลิตผลทางการเกษตรไม่ได้ผลเท่าที่ควร และต้องเช่าเครื่องจักรทำให้เกิดต้นทุนในกระบวนการการเกษตร สำหรับอัตราครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นับเป็นนิมิตอันดีและเป็นทิศทางที่ถูกต้อง อัตราครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในปี 2548 ไม่ผ่านเกณฑ์ แต่แม้เพียงเล็กน้อยก็สะท้อนให้เห็นภาวะขาดสนของภาคเกษตรได้ ที่รวมถึงผู้ถือครองที่ดินทางการเกษตรต่างๆ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ อาทิ การทำการเพาะปลูก พืช สัตว์ การทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด และอัตราผู้มีปัญหาที่ดินทำกินจากจำนวนผู้มาลงทะเบียนคนจน มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากรัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนในเชิงบูรณาการ รวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการเพื่อต่อสู้เอาชนะความยากจนในระดับประเทศ ด้วยการประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตัวชี้วัดที่ 10.1.2 อัตราคนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท

ความสำคัญ

หากพิจารณาความพอเพียงของรายได้ที่นำมาใช้จ่ายในครัวเรือน พบว่า เกือบทุกจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าค่าใช้จ่าย ยกเว้นจังหวัดนครพนมที่มีครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนมากกว่ารายได้ประมาณร้อยละ 6.6 สำหรับรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในระดับจังหวัด ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดคือ 29,843 บาทต่อเดือน รองลงมาอีก 4 อันดับ ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ภูเก็ต ชลบุรี และปทุมธานี มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 26,658 20,082 22,286 และ 21,530 บาท ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน พบว่า มีทั้งสิ้น 18 จังหวัด โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 11 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด ยโสธร มุกดาหาร ชัยภูมิ สกลนคร กาฬสินธุ์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู นครพนมและสุรินทร์ ภาคเหนือ 6 จังหวัด ได้แก่ อุทัยธานี พะเยา เพชรบูรณ์ ตาก เชียงราย แม่ฮ่องสอนและภาคใต้ 1 จังหวัด ได้แก่ นราธิวาส สำหรับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า รายได้จากผลผลิตทางการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ ครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร 20,001-100,000 บาท มีสัดส่วนเพิ่มจากร้อยละ 29.2 ในปี 2536 เป็นร้อยละ 51.2 ในปี 2546

สถานการณ์

อัตราคนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท มีแนวโน้มสถานการณ์ทรุดตกต่ำลงอย่างรุนแรงจากร้อยละ 36.23 ในปี 2546 เป็นร้อยละ 9.5 แสดงให้เห็นภาวะการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ถดถอยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นอกจากปัจจัยผันผวนทางการเงินในระดับโลกแล้ว ยังเป็นเพราะปัจจัยอื่นๆ อีก อาทิ บรรยากาศทางการเมืองที่ไม่สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ปัญหาการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชนบท การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชนบท เพื่อให้เกิดการสร้างงานภายในชุมชนโดยชะลอการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก (External Dependency) ที่สำคัญ คือ การปฏิรูปทางการศึกษา (Educational Reform) เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับความรู้อันจะนำไปประกอบอาชีพและหาช่องทางในการประกอบอาชีพและการเพิ่มรายได้ รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทมีที่ดินทำกินของตนเอง

ตัวชี้วัดที่ 10.1.3 ร้อยละของคนว่างงาน

ความสำคัญ

ในปี 2547 อัตราการว่างงานลดลง โดยมีผู้ว่างงานเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 5.5 แสนคน เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของปี 2546 ลดลงประมาณ 1.6 แสนคน และมีอัตราการว่างงานปี 2547 ร้อยละ 1.5 การว่างงานในแต่ละไตรมาส รายละเอียดดังนี้

ไตรมาสที่ 1 เป็นช่วงนอกฤดูเกษตรกรรม การว่างงานสูง มีจำนวนผู้ว่างงานประมาณ 6.7 แสนคน หรือร้อยละ 1.9 ซึ่งจะลดลงจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี 2546 ในช่วงเดียวกันประมาณ 1.1 แสนคน

ไตรมาสที่ 2 เป็นช่วงกำลังแรงงานใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน คาดว่ามีผู้ว่างงานประมาณ 6.9 แสนคน หรือร้อยละ 2.0 เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี 2548 ในช่วงเดียวกัน พบว่า ประมาณการผู้ว่างงานลดลงจากข้อมูลการสำรวจประมาณ 2.5 แสนคน

ไตรมาสที่ 3 เป็นช่วงฤดูเกษตรกรรมที่มีการจ้างงานสูง ทำให้จำนวนผู้ว่างงานต่ำสุดประมาณ 4.0 แสนคน หรือร้อยละ 1.1 หรือมีผู้ว่างงานลดลงจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี 2546 ในช่วงเดียวกันประมาณ 1.5 แสนคน

ไตรมาสที่ 4 เป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยว การว่างงานจึงสูงกว่าไตรมาสที่ 3 มีผู้ว่างงานประมาณ 4.3 แสนคน หรือร้อยละ 1.2 หรือมีผู้ว่างงานลดลงจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี 2546 ในช่วงเดียวกันประมาณ 1.1 แสนคน

ผลจากการประมาณการแนวโน้มภาวะการทำงานของประชากรไทย ปี 2547 โดยใช้การวิเคราะห์ย้อนกรรมเวลาจากข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรระหว่างปี 2541-2546 ทำให้ทราบสถานการณ์ภาวะการทำงานของประชากรไทยในปี 2547 เป็นรายไตรมาส ในประเด็นที่สำคัญคือ ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ผู้มีงานทำจำแนกตามสาขาเกษตรกรรมและนอกสาขาเกษตรกรรม ผู้ว่างงาน และผู้รอฤดูกาล ตลอดจนอัตราการมีงานทำและอัตราการว่างงาน ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการวางแผน กำหนดนโยบายต่าง ๆ ได้ในระดับหนึ่ง

สถานการณ์

สถานการณ์ของคนว่างงานถือว่า ผ่านเกณฑ์ และมีแนวโน้มลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการที่ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม

ดัชนีที่ 10.2 คนไทยบริโภคไม่เกินความสามารถผลิต

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
10.2.1 อัตราหนี้สินต่อครัวเรือน (บาท/ครัวเรือน)	บาทต่อครัวเรือน	(ปี 2544) 68,279	(ปี 2545) 82,485	(ปี 2547) 104,571	5%	เปรียบเทียบไม่ได้ เพราะการเก็บค่าข้อมูลแตกต่างกัน		

ตัวชี้วัดที่ 10.2.1 อัตราหนี้สินต่อครัวเรือน (บาท/ครัวเรือน)

ความสำคัญ

สาเหตุการมีหนี้สินของครัวเรือนมีหลายประการ อาทิ จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ การเลิกจ้างงาน ธุรกิจล้มละลาย ค่าครองชีพที่สูงขึ้นแต่รายรับเท่าเดิม หรือลักษณะนิสัยการใช้จ่ายเกินตัว บริโภคนิยมวัตถุนิยม ทำให้มีการกู้หนี้ ภาวะหนี้สินก่อให้เกิดความเครียด จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งในครอบครัวและสังคม

สถานการณ์

ครัวเรือนทั่วประเทศมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 104,571 บาทต่อครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นหนี้สินเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือน 68,747 บาท หรือร้อยละ 65.7 เป็นหนี้สินที่เกิดจากการซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน ร้อยละ 36.5 และใช้จ่ายอุปโภคบริโภคร้อยละ 29.2 นอกจากนี้ มีหนี้สินที่กู้มาเพื่อใช้ทำการเกษตร 16,952

บาท ร้อยละ 16.2 และใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร 15,888 บาท ร้อยละ 15.2 ที่เหลือเป็นหนี้สินอื่นๆ เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุด คือ 155,622 บาท และมีสัดส่วนของหนี้สินเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือนสูงกว่าภาคอื่นๆ คือ ร้อยละ 78.3 ขณะที่ครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหนี้สินต่อครัวเรือน 115,184 94,893 92,126 และ 83,278 บาทตามลำดับ โดยมีสัดส่วนของหนี้สินเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือนอยู่ระหว่างร้อยละ 56 –64 และมีข้อสังเกตว่า ครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร และ 3 จังหวัดรอบกรุงเทพมหานคร ภาคกลางและภาคเหนือ มีสัดส่วนของหนี้สินเพื่อใช้ในการซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และที่ดินค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 54.0 39.2 และ 32.5 ตามลำดับ และสูงกว่าการใช้ในการอุปโภคบริโภค ขณะที่ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีหนี้สินเพื่อการอุปโภคและบริโภคสูงกว่าภาคอื่น ๆ

ดัชนีที่ 10.3 คนไทยมีการลงทุนและการออมที่เป็นธรรม

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
10.3.1.1 จำนวนคดีที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ	คดี	2,991	2,973	3,995	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-
10.3.1.2 อัตราครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	ร้อยละ	86.86	88.69	91.02	ไม่มีเกณฑ์ที่ได้รับการกำหนด	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 10.3.1.1 จำนวนคดีที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

ความสำคัญ

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความผิดเกี่ยวกับ 1) ภาษีอากรด้านศุลกากรและสรรพสามิต 2) การเงินและการธนาคาร มีธนาคารเป็นผู้เสียหาย และด้านบัตรเครดิต และ 3) การค้าการพาณิชย์ เช่น ลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร รวมทั้งอาหารและยา (ตำรวจเน็ต Cop Net, 2543) ปัญหาดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกระแสการผลักดันเขตการค้าเสรี

สถานการณ์

จำนวนคดีที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2548 ร้อยละ 34.38 เมื่อเทียบกับปี 2547 โดยปัญหาที่เห็นได้ชัดอย่างชัดเจนในช่วง 3-4

ปีที่ผ่านมา คือ การละเมิดลิขสิทธิ์หรือการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา มีผลกระทบต่อการเจรจาเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทย-สหรัฐ โดยทางกรมทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวว่า ในอนาคตประเทศไทย จะจัดทำเขตการค้าเสรีกับสหรัฐ ไทยจะยังคงถูกจัดให้อยู่ในบัญชีประเทศที่ถูกจับตามอง (Watch List หรือ WL) ภายใต้มาตรา 301 ต่อไป (ประชาชาติธุรกิจ, 2547)

ตัวชี้วัดที่ 10.3.1.2 อัตราครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

ความสำคัญ

วัฒนธรรมการออมเงินเป็นเรื่องสำคัญ ในปี 2532 คนไทยเคยมีอัตราการออมเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 14.4 ของรายได้ แต่ในปี 2546 อัตราการออมเหลือประมาณร้อยละ 3.8 ของรายได้เท่านั้น (วิวัฒน์ ชารา-หิรัญโชติ อังโน ชัยรินทร์ ไชยวัฒน์ และทีมงาน, 2548) ทั้งนี้ มาจากกระแสทุนนิยมหรือบริโภคนิยม (Capitalism or Consumerism)

สถานการณ์

อัตราครัวเรือน ผ่านเกณฑ์ และแสดงให้เห็นการเก็บออมเงินมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีของสังคมไทยที่เห็นความสำคัญของการออมเงินไว้ เพื่อความมั่นคงทางการเงินใน ครัวเรือน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการก่อภาระหนี้สิน และการสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกในด้านการให้ความสำคัญกับการวางแผน และการบริหารจัดการด้านการเงินภายในครอบครัว อันเป็นฐานที่จำเป็นต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย

มิติที่ 11 : ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง

คำนิยาม ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมืองและการปกครอง (*Politic and Administration Security*) หมายถึง การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในสังคมโดยมีสิทธิ โอกาส และศักดิ์ศรีในการเข้าถึง อำนาจ การตัดสินใจ และการรับผลประโยชน์สาธารณะ โดยปลอดจากการคุกคาม ครอบงำจากผู้มีอำนาจและอิทธิพลอื่น รวมทั้งปลอดภัยจากการสูญเสียผลประโยชน์จากการคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ

ความสำคัญ

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 หรือปี พ.ศ. 2521 ประเทศในโลกหลายประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มละตินอเมริกา แอฟริกา เอเชีย ประสบปัญหาในด้านการเมืองการปกครอง เช่น ขาดธรรมาภิบาล (good governance) ระบบเล่นพรรคเล่นพวก การบริหารงานแบบขาดความโปร่งใส ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) หรือระบบการช่วยเหลือพวกพ้องหรือปัญหานื้อราษฎร์บังหลวง (Corruption) ตรงกันข้ามกับระบบคุณธรรมที่ยึดถือความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ (Meritocracy) ดังนั้น คำว่า “ธรรมาภิบาล” ชีรยุทธ บุญมี (2541) ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง กระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้การบริหารแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นการร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยและฝ่ายสังคม เน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส ตรวจสอบได้นั้น จึงเป็นลักษณะบรรยาการทางการเมืองที่ควรได้รับการสนับสนุนโดยเน้นหลัก 5 ประการ คือ

1. ความโปร่งใส (Transparency)
2. ความน่าเชื่อถือและมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน (Accountability)
3. การมีส่วนร่วม (Participation)
4. ความสามารถในการคาดการณ์ได้ (Predictability)
5. ความสอดคล้องของหลักการทั้ง 4 (Conformable/Compatibility of the four pillars)

ควบคู่กับแนวคิดของธรรมรัฐ คือ กระบวนการบริหาร การสร้างความเป็นประชาสังคม โดยรัฐต้องเปลี่ยน/ลดบทบาทลงโดยให้ภาคเอกชนและภาคสังคม(ท้องถิ่น) ทำงานแทนตนเองให้มากขึ้น มีบทบาทมากขึ้น รวมไปถึงการสร้างเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้น ชุมชนเองต้องมีความรู้คู่รู้ชอบ ความหวังใจ ไม่คุดควย และต้องมีพันธมิตรที่มุ่งมั่นที่จะช่วยให้บ้านเมืองเจริญขึ้นโดยมีธรรมาภิบาลรองรับ คือ กฎเกณฑ์ของสังคมที่เน้นการสนับสนุนกิจกรรมที่มีเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มทางสังคมที่หลากหลายและกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นต้องเป็นที่ยอมรับของคนหมู่มากและได้รับการกำหนดโดยองค์กรหรือกลไกระหว่างประเทศที่มีความเป็นกลางและได้มาตรฐาน การยอมรับทั้งในแง่ทฤษฎีและปฏิบัติจากนานาประเทศ

ดัชนีที่ 11.1 คนไทยมีสิทธิเสรีภาพพื้นฐานทางการเมือง

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
11.1.1 อัตราผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ข้อมูล จปฐ.)	ร้อยละ	1.80	1.72	1.69	30%	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 28.20	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 28.28	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 28.31
11.1.1 อัตราผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (ข้อมูล กกต.)	ร้อยละ	-	-	27.45	30%	-	-	ต่ำกว่า ข้อเสนอฯ 2.55
11.1.2 อัตราผู้ประท้วงหรือแสดงออกทางการเมือง	-	-	-	-	3/หมื่น	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 11.1.1 อัตราผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ตัวชี้วัดที่ 11.1.2 อัตราผู้ประท้วงหรือแสดงออกทางการเมือง

ความสำคัญ

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยและเป็นหน้าที่ของคนไทย ที่ต้องคัดสรรตัวแทนหรือนักการเมืองที่มีความสามารถ รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ และสุจริตเข้าสู่ระบบการเมือง เพื่อทำหน้าที่ออกกฎหมาย เลือกหรือถอดถอนผู้บริหารประเทศแทนประชาชน และเป็นการสกัดกั้นคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การไม่ไปเลือกตั้งทำให้เสียสิทธิ เช่น สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิร้องคัดค้านการเลือกตั้ง สิทธิการเข้าชื่อถอดถอนชื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังให้สิทธิประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม สามารถจัดให้มีการชุมนุมเรียกร้องได้ กล่าวโดยรวม คือ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

สถานการณ์

อัตราผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นข้อมูลที่ได้จากรายงานผลการจัดเก็บข้อมูลจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน (จปฐ.) ผ่านเกณฑ์ และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) พบว่า ผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 ก็ผ่านเกณฑ์เช่นเดียวกัน อนึ่ง อัตราผู้ประท้วงหรือแสดงออกทางการเมืองนั้น

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาจากการเลือกตั้ง ส.ส. เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2548 ที่ผ่านมา อาจสะท้อนให้เห็นภาพผู้แสดงออกทางการเมืองในวิถีทางประชาธิปไตยได้ แม้ว่าจะมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งถึงร้อยละ 72.55 ก็ตาม แต่มีจำนวนบัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน คิดเป็นร้อยละ 2.29 ของผู้ใช้สิทธิ

ดัชนีที่ 11.2 คนไทยมีอิสระจากการใช้อำนาจทางการเมืองโดยไม่ชอบธรรม

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
11.2.1 อัตราผู้เสียชีวิตจากการปราบปรามจลาจล	-	-	-	-	1/สิบล้าน	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 11.2.1 อัตราผู้เสียชีวิตจากการปราบปรามจลาจล

ความสำคัญ

ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะให้สิทธิแก่ประชาชนสามารถจัดให้มีการชุมนุมเรียกร้องได้ แต่การชุมนุมเรียกร้องดังกล่าวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย ไม่สร้างความเดือดร้อน ไม่คุกคามต่อความสงบสุขของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ ไม่ก่อความเสียหายต่อพื้นที่สาธารณะ องค์กรสาธารณะ เอกชนหรือระหว่างประเทศ สิ่งแวดล้อม หรือโดยภาพรวมแล้ว ไม่เป็นการก่อความไม่สงบสุขให้กับบ้านเมือง ดังนั้น การรวมกลุ่มชุมนุม ประท้วงก่อกบฏใดๆ ที่มีเจตนาที่จะคุกคาม บ่อนทำลายเอกภาพ หรือชื่อเสียงของประเทศ จึงจำเป็นที่ต้องได้รับการปราบปรามจากรัฐ ทั้งนี้ เพื่อความมั่นคงทั้งของรัฐและเพื่อความมั่นคงของมนุษย์เป็นสำคัญ

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ค่าข้อมูลก็ไม่ควรจะสูงกว่าเกณฑ์ของข้อเสนอมาตรฐานเบื้องต้น เพราะสะท้อนให้เห็นว่า ในบางกรณี เมื่อรัฐจำเป็นต้องใช้กำลังเข้าปราบปรามก็อาจจะนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของประชาชนได้

ดัชนีที่ 11.3 คนไทยปลอดจากการสูญเสียประโยชน์จากการคอร์รัปชันทุกรูปแบบ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าข้อมูลตัวชี้วัด			ข้อเสนอ มาตรฐาน เบื้องต้นไม่เกิน	เปรียบเทียบค่าข้อมูลตัวชี้วัดกับ ข้อเสนอมาตรฐาน		
		2546	2547	2548		2546	2547	2548
11.3.1 จำนวนเงินต่อหัวประชากรที่สูญเสียเนื่องจากการคอร์รัปชัน	-	-	-	-	1 พันบาท/คน	-	-	-

ตัวชี้วัดที่ 11.3.1 จำนวนเงินต่อหัวประชากรที่สูญเสียเนื่องจากการคอร์รัปชัน

ความสำคัญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญกับการรื้อราษฎร์ บังหลวงหรือการคอร์รัปชันสูงกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ที่เคยบังคับใช้ โดยเฉพาะในส่วนของศาล ยุติธรรมนั้น กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในศาลฎีกาได้มีกฎหมายวิธี พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ โดยเฉพาะได้กำหนดให้มีการแสดงบัญชีรายการ ทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งคู่สมรสและบุตรผู้เยาว์ และมีการเปิดเผยต่อ สาธารณชน การคอร์รัปชันทำให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการพัฒนาประเทศสูงขึ้น (ประคอง เดกฉัตร, 2545)

ธนาคารโลก ได้ระบุไว้เช่นเดียวกันว่า การคอร์รัปชันเป็นอุปสรรคที่ใหญ่หลวงที่สุด ในการพัฒนา และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยประเมินว่า การคอร์รัปชันอาจลดอัตราการเจริญเติบโตของ ประเทศได้ถึงร้อยละ 0.5 ถึงร้อยละ 1 ต่อปี ส่วนการวิจัยของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) พบว่า การลงทุนในประเทศที่มีการคอร์รัปชันมีน้อยกว่าในประเทศที่ค่อนข้างปลอดการคอร์รัปชันถึงเกือบร้อยละ 5 เลยทีเดียว (UN, 2000)

สถานการณ์

ไม่มีค่าแสดงข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการคอร์รัปชันในหมู่เจ้าหน้าที่ ระดับสูง อาจส่งผลกระทบได้กว้างไกลและรุนแรง เจ้าหน้าที่ระดับสูงที่คอร์รัปชันอาจจะนำเงินช่วยเหลือ จากต่างประเทศไปใช้ในทางมิชอบ ละทิ้งโครงการพัฒนาที่สำคัญๆ หรือทำให้มาตรฐานการครองชีพของ ประชาชนต่ำอย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ เนื่องจากการใช้จ่ายมากเกินไป ตัวอย่างเช่น จากการเปิดเผยของ องค์การเพื่อความโปร่งใสระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นองค์กรต่อต้านการคอร์รัปชัน ถึงความช่วยเหลือจาก ต่างประเทศให้แก่แอฟริกามูลค่าประมาณ 30,000 ล้านดอลลาร์ ซึ่งเป็นจำนวน 2 เท่าของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศ (GDP) ต่อปีของประเทศกานา เคนยา และยูกันดา รวมกันนั้น ลงเอยด้วยการไปอยู่ในบัญชี เงินฝากธนาคารต่างประเทศ ส่วนธนาคารโลกก็ประเมินว่า ประเทศเอเชียประเทศหนึ่ง สูญเสียเงินกว่า

48,000 ล้านดอลลาร์ ในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาจากการคอร์รัปชัน เป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าหนี้ต่างชาติทั้งหมดของประเทศดังกล่าวที่มีอยู่ 40,600 ล้านดอลลาร์ (UN, 2000) ที่สำคัญ คือ การต่อสู้กับการคอร์รัปชันได้รับการส่งเสริมโดยสนธิสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ และได้รับความเห็นชอบจากสหประชาชาติ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) สภาแห่งยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และองค์การรัฐอเมริกา (OAS) ข้อตกลงดังกล่าวนี้มุ่งเน้นการเพิ่มความเข้มงวด และการประสานกฎข้อบังคับทางด้านการค้า สิ่งแวดล้อม และภาษี เพื่ออุดช่องโหว่ที่การคอร์รัปชันอาจจะเล็ดรอดไปได้ และเมื่อปีที่ผ่านมา ได้เกิดความตื่นตัวครั้งใหญ่ เมื่อบรรดาประเทศสมาชิก OECD ได้ผ่านความเห็นชอบอนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการติดสินบนเจ้าหน้าที่ต่างชาติในการทำธุรกรรมระหว่างประเทศ สนธิสัญญาที่วางนี้กำหนดให้ประเทศต่างๆ ถือว่าการติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐบาลของต่างชาติเป็นการก่ออาชญากรรม และกำหนดบทลงโทษที่ใกล้เคียงกับที่ใช้กับเจ้าหน้าที่ภายในประเทศ สำหรับในประเทศไทยนั้น มีความพยายามในการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันในหน่วยงานราชการเช่นกัน อาทิ แผนปฏิบัติการสร้างราชการใสสะอาดประจำปี และรายงานการดำเนินงานการตามแนวทาง/มาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านการทุจริตและประพฤติมิชอบประจำปีงบประมาณ ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

ในบทที่สี่ จะเป็นการวิเคราะห์ผลการศึกษา รวมทั้งการสรุปสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย รวมทั้งการอภิปรายข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ รวมทั้งบทส่งท้ายของรายงานฉบับนี้ด้วย